

POZVÁNÍ NA CESTU

Katechetická příloha

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

2003-2005

3. díl

ze 4 dílů 1. ročníku dvouletého cyklu

MOJŽÍŠ A ÁRON

1.2.2004

JEDNAJÍ S FARAÓNEM

4. po Zjevení Páně

Ex 4,29-31; 5,1-23; 6,1; 7,19-25; 10,1-29

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 40,5a + 6a — Blaze muži, který doufá v Hospodina. Mnoho divů jsi už vykonal, můj Bože, Hospodine, ve tvých úmyslech s námi se ti neuvyrovná nikdo.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 4,29-5,2

PÍSNĚ

K svobodě je dlouhé putování (S 135); Můj Pán všechny svolá (BTS 92; S 193); To já, ó Pane můj, půjdu když mě posíláš (S 331); Vzdejte Pánu slávu, čest (BTS 9,1); Zachovej nám víru (S 389); Píseň o egyptských ranách (Zpívejte s námi 8); Buď sláva Bohu (EZD 604)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **adresáti zvěsti o vysvobození**
– pasáž, která začíná vysláním Mojžíše a Árona do Egypta a končí egyptskými ranami (přesněji „ranami proti Egyptu“), si všímá jak reakce faraóna, tak reakce Izraelců. Prvním adresátem zvěsti o vysvobození je právě lid (4,29-31). Ohlas tohoto starozákonního evangelia je sice velký, ale netrvá dlouho. Hned první faraónova odmítavá reakce a ztížení podmínek otrocké práce vede předáky k tomu, že Mojžíšovi a Áronovi vyčítají: „Pokáleli jste naši pověst u faraóna!“ (Ex 5,21) Tento motiv se pak ještě stupňuje – když Mojžíš znovu vyřizuje Hospodinovo rozhodnutí vysvobodit (Ex 6, 6), Izraelci už tuto radostnou zprávu ani neposlouchají, protože byli malomyslní (dosl. „krátkého ducha“, malodušní – Ex 6,9 srvn. Mt 8,26).

Zvěst o záchraně nenaráží jen na zatvrzelost faraónovu, ale též na malodušnost, neschopnost věřit u samotného lidu víry. I když výběr textů tento motiv upozaduje, neměl by při vyprávění zaniknout. Je pak totiž jasnější, že celé Hospodinovo představení „proti Egyptu“ se děje kvůli tomu, aby přemohlo nedověru Božího lidu. Když

si vypravěč opakovaně všímá reakce na zvěst o chystaném vysvobození, „vyučuje“ tak víře s dlouhým dechem, která si „ještě v otroctví“ dokáže zpívat „srdce mé to ví, už s tím počítá...“

– **Mojžíš a Áron** jsou bratři, synové Amráma a Jókebed (Ex 6,20), levýjského původu (Nu 3,17n). Mojžíš zaujímá mezi osobnostmi SZ jedinečné místo. Mimo různá obdarování je především prostředníkem mezi Bohem a jeho lidem a převyšuje významem všechny proroky. Pro Izraelce je jediným zdrojem poznání Boží vůle. Přesto zůstává Mojžíš jen „nástrojem“. Dílo, k němuž ho Bůh povolal, je dokonáno bez něho. Mojžíš vyvádí lid z Egypta, putuje s ním pouští, ale umírá před vstupem do zaslíbené země (Dt 34,5-8).

Jméno „Moše“ má podle úvodní „plaváčkovské“ historiky význam „vytažený z vody“, v doslovném překladu ovšem „vytahující“. Ten, který byl sám vytažen ze smrtícího ohrožení, vytáhne lid ze sevření Egypta a bude tahounem na cestě do zaslíbené země.

– **Egypt** je země otroctví, jak napovídá už její hebrejský název Micrajim, odvozený od slovesa, jež znamená být v sevření. Toto pojmenování představuje základní starozákonní vyjádření

toho, jak na Boží lid a člověka doléhají zlé okolnosti, nouze a důsledky hříchu – dostanou ho do presu, sevření. Egypt uprostřed všech těchto tísní představuje pořádný „svěrák“. K podstatě zásadního a zakládajícího Hospodinova díla naopak patří, že vytrhuje z tísně (Lz 25,4; Ž 107,6.13.19.28). Proto se také východisko a cíl cesty z egyptské otrocké tísnivosti nazývá země dobrá a prostorná – Ex 3,8).

– **první návštěva u faraóna** (Ex 5) – faraó a Hospodin se nalézají jakoby na jedné úrovni. Mojžíš vyřizuje „takterá praví Hospodin“ (v.1) a faraó nejenže odpoví „Hospodina neznám“, ale jeho úředníci pak přijdou k Izraelcům s výnosem, který začíná „takterá praví faraó“ (v. 10). Navíc výsledek první mise je přesně opačný – izraelská otročina se stupňuje. Zdá se, že zatímco slovo faraónovo „platí“ – řekne a stane se – slovo Hospodinovo neplatí.

Doprostřed této dvojnásobné situace zní zásadní ujištění – teprve příběh vysvobození z Egypta bude tím skutečně zásadním příběhem, událostí, v níž Hospodin dá poznat svoje jméno (viz 6,7b a 7,5).

– **egyptské rány** – představují vlastně „deset slov“ proti Egyptu. Jsou to „události slova Hospodinova.“ Vždy je uvozuje „Hospodin řekl“. Těchto deset slov odkrývá, že náboženská, ekonomická ani vojenská moc Egypta neobstojí při konfrontaci s Hospodinovým rozhodnutím vysvobodit lid. Nejde tedy o katastrofy, nýbrž o „deset tvůrčích slov Exodu, namířených proti moci (egyptského) náboženského univerza.“ (W. Barnard, Boží okno, str. 35). Že těchto deset slov má podobnou funkci jako deset slov smlouvy (Ex 20), naznačuje i výkřik egyptských věštců: „Je to prst Boží.“ (Ex 8,15). Boží prst, který „ryl Tóru“ (Ex 31,18), totiž nehrozí, ale ukazuje, kudy vede cesta dál.

Zároveň jsou to znamení, která relativizují obavy nedověry. Když si o ranách Boží lid vypráví, vnímá je jako znamení, že jeho strach a posvátný respekt před Egypťem jsou zbytečné.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– v bohatém ději nesmí zaniknout hlavní **směřování oddílu** – nic z toho, co se z lidské perspektivy jeví jako nepřekonatelná překážka, se nemůže postavit do cesty Božímu rozhodnutí vysvobodit lid z Egypta – viz Ex 6,6-8; 7,4b-5. To je „refrén příběhu“, na tento motiv by měl výklad odkazovat a do něj ústít.

– **Mojžíš není „supervěřící“** – i on propadá pochybnostem a otázkám podobně jako lid. V něčem se však chová jako „vůdce víry“ – narazí-li na překážku (ať už je to faraónova zpupnost nebo zahořklost a malověra jeho bratří), obrátí se se svými pochybnostmi, kritikou k Hospodinu. Před jeho tváří hledá cestu dál.

– **deset ran** – je vyprávění, které lze sice podat barvitě, ale zároveň do dětské „paměti víry“ vryje nesmazatelný obraz **Boha, který neumí konat jinak, než skrze katastrofickými zásahy.** Ve vyprávění o vysvobození by měly rány a jejich souvislost vyznít podobně, jako když v pohádce Dlouhý, Široký a Bystrozraký pukají černokněžnickovy obruče – symboly jeho moci. Náboženský a s tím související politický, hospodářský a strategický dopad jednotlivých ran najdete srozumitelně vysvětlení v příručce SR Hospodin vysvobozuje (1973-74) v úloze 9. Hospodin trestá faraóna a jeho lid (str. 65). Není potřeba se o jednotlivých ranách dopodrobna šířit, je však důležité udržet vypravěčskou perspektivu – totiž z pohledu Izraelců. Jim na počátku příběhu připadá moc Egypta, zosobněná faraónem, nepřemožitelná – a teď poslouchají historky jednu za druhou, jak se symboly egyptské moci, nepřemožitelnosti, nadřazenosti „sypou“ – jen na Hospodinovo slovo.

– **„zatvrdím faraónovo srdce“** (Ex 7,3) – je obrat, který může vyvolat dojem, že si Hospodin hraje s faraónem jak kočka s myší – nejdřív ho zatvrdí a pak ho za jeho zatvrzelost trestá. Tato výpověď však především má demytizující funkci – zdůrazňuje, že faraó

není rovnocenný Boží „protihráč“, ač je respektovaný jako vtělení božstva a ztělesňuje vrcholnou civilizaci. Je to „jen“ nafoukaný vládce, neschopný sebekritického pohledu. Zároveň má vyprávění katechetickou funkci – varuje před zatvzeleností vůči slovu, které vposledu otevírá cestu k záchraně. Přičemž tuto zatvzelenost bude biblický vypravěč shledávat dále napořád u vysvobozeného lidu (srvn. jen Ž 95)

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek mohou děti zpracovat až po vyprávění. O tom, co přineslo jednání Mojžíše a Árona Izraelcům a co Egyptanům, můžete nejdřív společně mluvit. Důležité je nepředbíhat děj, soustředit se na bezprostřední důsledek vyjednávání s faraónem. Děti potom samostatně odpoví na otázku: „K čemu bylo vyjednávání dobré?“ Odpovědi si společně přečtete a mluvíte o nich.

4. POMŮCKY:

Ilustrace – řeka Nil, starý Egypt a jeho stavby, otroci v Egyptě při práci; obrázek faraóna z některé biblické encyklopedie; vyobrazení Mojžíše (Leonardova socha); obrázek z tisku o utrpení obyvatel v některých afrických zemích; vyobrazení egyptských božstev.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší školní věk:

Už vás někdy poslali za někým dospělým či na místo, kde jste to neznali? (na nákup do vedlejší vesnice, vyřídit něco u pana ředitele, na úřadě a pod.) Zvládli jste to, nebo se vám to nepovedlo? Proč?

(motivace uvádí do situace úvodu vyprávění – kdy se Mojžíš s Áronem poprvé setkávají s faraónem)

Pro střední a starší školní věk:

Zastávali jste se někdy ve třídě nespravedlivě osočeného spolužáka? Myslíte, že jste přitom vystupovali „drze“, nebo „slušně“? Měli učitelé pro vaše zastání

pochopení, nebo vás odmítli?

(motivace uvádí do situace úvodu vyprávění – kdy se Mojžíš s Áronem poprvé setkávají s faraónem)

Komu se říká diktátor? Znáte nějakého? Je takový vládce zvědavý na kritiku?

(motivace umožňuje předem upozornit, s jakým typem vladaře se Mojžíš s Áronem potkají a navodit kontrast mezi faraónem a Hospodínem)

6. OSNOVY VYPŘÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Doporučujeme soustředit se především na zvěst 5.-9. kapitoly. Využijete-li nabídnuté motivace, můžete zdůraznit, že jít se zvěstí o vysvobození byl těžký a nevyzkoušený úkol – a to na obě strany – jak ve vztahu k Izraelcům, tak ve vztahu k faraónovi. Přesto Mojžíš a Áron dostávají nové a nové ujištění, že Boží rozhodnutí vysvobodit lid platí.

I. Motivace

II. Mojžíš a Áron jdou za faraónem, ale ten jejich žádost odmítá a navíc zpřisňuje izraelskou otročinu.

III. Izraelští předáci jsou bití a vyčítají Áronovi a Mojžíšovi jejich působení

IV. Mojžíš se modlí a Hospodín potvrzuje svoje rozhodnutí

V. Mojžíš zatím neuspěl ani u faraóna ani u lidu – ale to neznamená, že jeho svědectví nemělo cenu a že by jeho poslání skončilo

Nebo vyprávějte podle Biblické dějepřavy č. 23 Mojžíš a farao (Ex 4,29-6,9) a 24 Boží znamení nad Egyptem (Ex 7,10). Soustředte se na poslání Mojžíše, který lidu prostředkuje Boží vůli a na překonávání zatvzelenosti Egypta, aby lid poznal Hospodina a uvěřil mu. Motivaci můžete užít stejnou.

I. Motivace

II. Mojžíš nalézá pomocníka v bratru Áronovi

III. První jednání s faraónem

IV. Faraónova neoblomnost

- V. Hospodinova znamení – egyptské rány
- b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:
- základní doporučení – viz úskalí, první odstavec. Zároveň můžete upozornit, že v celém příběhu jde o to, zda bere me vážně „faraónské“ jistoty a opory nebo Hospodinovo slovo o záchraně.
  - I. Motivace – komu se říká diktátor?
  - II. Mojžíš s Áronem vyřizují faraónovi, že zotročený lid patří Hospodinu
  - III. Farao si odmítá nechat zasahovat do svých kompetencí a přikáže zpřísnit pracovní normy
  - IV. Izraelští předáci vyčítají nositelům zvěsti o záchraně jejich poselství
  - V. Mojžíšova modlitba a Boží odpověď – vysvobození je hotová věc
  - VI. Symboly egyptské moci se jeden po druhém hroutí a faraó zůstává zatvrzelý
  - VII. Izraelci jsou svědky znamení, která povzbuzují důvěru v slib záchrany
  - VIII. Faraó a Mojžíš se rozcházejí – Hospodin připravuje cestu k záchraně, zatvrzelý vládce připravuje je svou zemi o budoucnost

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Určitě jste už slyšeli slovo diktátor. Co si pod tím pojmem můžeme představit? Existují ještě dnes země, kde vládnou diktátoři? Jak se k lidem, kterým vládnou, chovají?

II. MOJŽÍŠ S ÁRONEM VYŘIZUJÍ FARAÓNOVI, ŽE ZOTROČENÝ LID PATŘÍ HOSPODINU

Mojžíš s Áronem dostali od Hospodina veliký a těžký úkol. Mají vyjednávat s faraónem, vládcem Egypta, o propuštění izraelského lidu. Vědí, že to nebude jen tak. Hospodin je na to předem připravil.

Oba bratři nejprve shromáždili představitele Izraelců a seznámili je s Hospodinovým plánem. Lid jim uvěřil. Konečně naděje! Hospodin vyslyšel jejich volání a chce je vysvobodit! Společně chválili Boha. Hned na to se Mojžíš s Áronem vypravili k faraónovi. „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Propuštěň můj lid, ať mi v poušti slaví slavnost.“ Žádné pokorné prosby, žádné ponížené žádosti. Prostě faraónovi oznámili: Bůh si přeje, abychom mu sloužili, a ty nás máš pustit.

Takhle s faraónem ještě nikdo nikdy nemluvil. Bylo to neslýchané. Před faraónem se každý třásl, nikdo se mu neodvážil podívat do očí. Vždyť se pokládal za samého boha! A s tím se přece nejedná jako s obyčejným smrtelníkem! Však to dal faraó izraelským vyslancům jaksepatří najevo. „Žádného Hospodina neznám a nevím, proč bych ho měl poslouchat. Izrael tu zůstane.“

III. FARAO SI NENECHÁ ZASAHOVAT DO SVÝCH KOMPETENCÍ A PŘIKÁŽE ZPŘÍSNIT PRACOVNÍ PODMÍNKY

Mojžíš s Áronem se nedají jen tak odbýt. Trpělivě vysvětlují. „Hospodin je náš Bůh. Dovol odejít do pouště, abychom mu mohli obětovat.“ Jenže jejich slova na faraóna působila, jako by přilévali olej do ohně. Co si to ti izraelští otroci vymýšlejí? Koho jiného mají uctívat, než mne, božského faraóna? Jak se zdá, Izraelci připravují vzpuru. A tomu je třeba udělat rázný konec.

„Tak vám to není jasné? Nemáte co dělat? Já vám ukážu!“ A farao nakázal svým dozorcům, aby utáhli izraelským dělníkům oště. Izraelci tehdy vyráběli pro Egypt cihly. Ty se dělaly z hlíny a slámy – to aby byly pevnější. Takže: „Nemáte co dělat? Já se vám o zábavu postarám. Budete vyrábět stejné množství cihel jako dosud, ale materiál vám už nebudeme dodávat. Sežeňte si ho sami!“ A lidu se vedlo ještě hůř, než dřív.

IV. IZRAELŠTÍ PŘEDÁCI VYČÍTAJÍ NOSITELŮM ZVĚSTI O ZÁCHRANĚ JEJICH POSELSTVÍ

Faraónovi se podařilo odvést pozornost Izraelců jinam. Dělníci, už tak dost zaměstnaní, teď ještě musí běhat po polích a sbírat slámu, aby splnili, co se od nich požaduje. A když nestačí, jsou bití, víc než před tím. A proč to všechno? Ať přemýšlejí, jak chtějí, vždycky je napadají jen dvě jména. Mojžíš s Áronem. Ti za to můžou. Než přišli se svými báchorkami o vysvobození, žilo se nám líp!

Izraelští předáci spěchají k faraónovi s poníženou prosbou. Třeba jim sleví, třeba se smiluje. Třeba bude robota zase snesitelnější. A tak se obracejí na faraóna. Na Hospodina jako by zapomněli. Farao však zůstal neoblomný. Jste lenoši líni! Hned jděte dělat. A běda, jestli bude cihel míň!

Když Izraelci vycházeli od faraóna, narazili na Mojžíše s Áronem a hned si na nich vyliili svoji zlost: To vy jste to všechno zavinili! Co teď s námi bude?

V. MOJŽÍŠOVA MODLITBA A BOŽÍ ODPOVĚĎ – VYSVOBOZENÍ JE HOTOVÁ VĚC

Mojžíš s Áronem nejsou slepí. I oni vidí, jak se namísto vysvobození lidu ještě přitížilo. Kdo by v takové chvíli nezačal pochybovat? Mojžíš klekl na kolena a volal k Bohu. „Proč jsi mě vůbec poslal, když to takhle dopadlo?“ A Hospodin mu odpověděl. „Neboj se, já faraóna donutím, aby vás pustil.“ Bůh slíbil, že svůj lid vysvobodí, a tak se taky stane. Kdo Bohu důvěřuje, ten se na něj také může zcela spolehnout.

A Mojžíš mu opět uvěřil. I když i on musel o svou víru v Boží zaslíbení neustále bojovat.

Našel odvalu, znovu předstoupil před lid a zopakoval jim Boží sliby. Jenže lid mu už nechtěl naslouchat. Jsou udřeni, chtějí odpočívat a je jim jedno, jestli to bude v Egyptě nebo někde v zaslíbené zemi...

Hospodin však promluvil znovu: „Připravte odchod Izraelců z Egypta!“ Zní to neuvěřitelně. Faraó o tom nechce ani slyšet, Izraelci už ničemu nevěří, energie dochází i Mojžíšovi. A Pán Bůh klidně prikazuje zahájit přípravy k odchodu, jako by všechno probíhalo podle jeho plánu, jako by všechno bylo na nejlepší cestě.

VI. SYMBOLY EGYPTSKÉ MOCI SE JEDEN PO DRUHÉM

HROUTÍ, ALE FARAÓ ZŮSTÁVÁ ZATVRZELÝ

Mojžíš s Áronem opět předstoupí před faraóna a znovu požadují, aby lid propustil. Na znamení toho, že mluví pravdu a že jejich požadavky jsou míněny vážně, se prokáží zázrakem. Hůl, kterou Áron hodí na zem, se změní v hada. Totéž však učiní i faraónovi kejkliři. I když faraón viděl, že Áronův had ty ostatní sežral, nezměnil svůj názor. Lid zůstane v Egyptě.

Ještě několikrát Hospodin vyslal oba bratry na faraónův dvůr. A protože faraón zřejmě dá víc na zázraky než na pouhé slovo, začal Bůh konat zázračná znamení. Na Egypt přicházela jedna pohroma za druhou. Nejprve byly zkaženy vody životodárného a posvátného Nilu. Pak byla země zamořena žábami. Z posvátného egyptského symbolu se stala obtížná havěť.

To už i faraónovi začínalo být jasné, že se setkal s někým, kdo je přece jen silnější a mocnější než on. Dostal strach. Zavolal si Mojžíše a prosil ho, aby se za něj přimluvil u Hospodina. Když žáby zmizí, prý lid propustí. Jenže pohroma přestala a faraó svůj slib nesplnil. Často se to tak děje. Když člověk neví, kudy dál, volá Boha. Často i něco slíbí. Ale když nebezpečí pomine, hned na své sliby zapomene.

VII. IZRAELCI JSOU SVĚDKY ZNAMENÍ, KTERÁ POVZBUZUJÍ DŮVĚRU VE SLIB ZÁCHRANY

Pak se všude objevil hmyz, komáři a mouchy. Moucha byla pro Egyptany posvátným znamením odvahy. Jejich množství však bylo nesnesitelné! Jen Izraelci byli jejich dotěrností ušetřeni. Tady už byli faraónovi kouzelníci se svým uměním v koncích. Tehdy už i faraónovi rádci pochopili, že situace je vážná. Jen faraó pořád nic. Nakonec nabídl kompromis: „A co kdybyste obětovali svému

Bohu v Egyptě?“ Něco takového ovšem nepřipadá v úvahu.

Ještě několik ran muselo na Egypt přijít, než farao pochopil, že prohrává. Dobytčí mor, vředy, krupobití i kobylky, všechny tyto pohromy po sobě zanechávaly spoušť. Nebylo jídlo, lidé umírali. Někdy už se zdálo, že farao ustoupí. Ale vždycky, když pohroma zmizela, jako by na prožitou hrůzu zapomněl.

VIII. FARA O A MOJŽÍŠ SE ROZCHÁZEJÍ

– HOSPODIN PŘIPRAVUJE ZÁCHRANU, ZATVRZELÝ VLÁDCE PŘIPRAVUJE SVOU ZEM O BUDOUCNOST

Nakonec zahalila Egypt na tři dny temnota. Egyptané se báli i pohnout. Copak nejvyšší bůh Re, bůh Slunce, dočista ztratil v Egyptě svou moc? Copak už Egypt nikdo nezachrání? Tehdy si farao zavolal Mojžíše a Árona a řekl: „Odejďte! Služte Hospodinu! Zanechte tu jen svá stáda a ať už jste pryč!“ Jenže Mojžíš mu odpověděl: „Ne, naše stáda půjdou s námi. Nezůstane tu ani ovečka!“ Mojžíšova odpověď faraóna rozlítla. „Odejdi! A dej si pozor, abys mi už nepřišel na oči! Protože to by byla tvoje smrt!“ Už ho nenapadá žádný ústupek ani kompromis. Proto vyhrožuje. A Mojžíšovi je jasné, že chvíle, kdy bude Izrael vysvobozen, se blíží.

MODLITBA

Pane Bože, někdy máme pocit, že už nemůžeme dál; že zlo, které nás obklopuje, nikdy neskončí; že jsi nás opustil. A nevidíme, že jsi nám stále nablízku; že o nás pečuješ a že chceš, abychom ti cele patřili. Prosíme, zůstaň s námi. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Postavit se do čela jakéhokoli lidského společenství je obtížné. Neříká se nadarmo: Není na světě člověk ten, aby se zavděčil lidem všem. Zavděčil se Mojžíš aspoň někomu?
- Znáte někoho, kdo vede třeba zájmovou skupinu (kroužek, schůzky skautů...), jaké musí mít takový člověk vlastnosti, čím jsou mu povinováni členové kolektivu?
- Víte, že se „egyptské rány“ dají vysvětlit jako běžné přírodní úkazy? Říká se, že se voda Nilu často barví do červena splavovanou hlinou. Žáby a komáři nejsou nic neobvyklého v zemích a místech, kde je vlhko a teplo, nebo zase sucho a vedro přitahuje mouchy. Nemoci zvířat a lidí jako „dobytčí mor a vředy“ také nejsou nic neobvyklého. Tma, případně silné setmění se vyskytuje v pouštních zemích při vytrvalém větru. Je nutné vysvětlovat tyto a podobné úkazy popisované v Bibli jako běžné záležitosti přírody? Nesleduje se jimi něco mnohem hlubšího?

21 MOJŽÍŠ A ÁRON JEDNAJÍ S FARAONEM

- Mojžišova osobnost zasluhuje zvýšenou pozornost. Během všech úloh, které o něm mluví, sledujte jeho povahové rysy, jeho potíže s lidem, jeho rozhovory s Hospodinem o provinujícím se lidu.
- Co víte o odpovědnosti občanů v obecní správě? Jsou to také vaši zástupci?
- K čemu byste přirovnali „tvrdé srdce“? je to označení pro člověka: pyšného – natvrdlého – tvrdého chlapa – vytrvale jdoucího za svým – zapomětlivého – sklerotického – fanatika – dogmatika – zaslepeného – sobeckého?

HOD BERÁNKA A VYVEDENÍ Z EGYPTA

8.2.2004

Ex 11,1; 12,1-36

Septuagesimae

VSTUPNÍ VERŠ

Žalmy 136,1+10a+11 — *Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné. Ranil Egypt v jeho prvorozených a vyvedl Izraele z jeho středu, jeho milosrdenství je věčné.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 12,21-28

PÍSNĚ

K svobodě je dlouhé putování (S 135); Řek' Mojžiš jednou lidu svému (S 288); Má duše Boha velebí (EZ-D 627, S 176); Moc předivná (EZ-D 697; S 186); Buď vůle tvá (S 21); Oheň plál (S 234); Za ty, kdo hladem trpí a bídou (EZ-D 621; S 387)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **nejvýznamnější svátek** lidu izraelského byly Velikonoce (ve SZ pascha, v křesťanské tradici pašije). Izrael se při nich rozpomínal, tzn. zpřítomňoval si vysvobození z egyptského otroctví. Z otroků se stalo společenství putujících, kterým i v zaslíbené zemi zůstává povědomí, že země náleží Hospodinu a jim je jen svěřena. Slavnost měla svůj pevný rituál. Jak má být slaven tento svátek, je popsáno v Ex 12.

Soustřeďte se pouze na dějovou stránku. Ponechte stranou pozdější zdůvodnění a poznámky starozákonních vykladačů: Ex 12, 24-27, popř. 12,15-20 (Izrael měl v rozhodující noci vyjít a nemohl tedy ještě po sedm dní slavit tak, jak to předepisuje Ex 12,15-20).

– **ustanovení hodu beránka** (Ex 12,1-12) je jakási „agenda“, která ovšem není vytržena z dění, ke kterému se vztahuje, ale je pevně do něj zakomponována. I když konečná podoba paschální slavnosti vznikala dlouho slučováním dvou slavností (hod beránka a jedení nekvašených chle-

bů), konečná podoba přesně vystihuje základní polohy zvěsti o vysvobození z Egypta: darovaná milost a možnost nového začátku.

– rozhodující je **poutnický charakter svátku** (v.11) – vyjít z nesvobody k Boží budoucnosti. Svátek má naprosto jiný charakter než svátky jiných náboženství. V pohanství se oslavující vrací prostřednictvím rituálu k ideálnímu, starému zlatému času. Napodobovali boha nebo se s ním ztotožňovali pomocí určitého úkonu, aby dosáhli úspěchu, dospělosti, plodnosti polí, popř. zvířectva a často i žen, vítězství ve válce, aj. Při takovém rituálu byla obětována zvířata i lidé, někdy i prvorození. U pohanických obřadů bylo hlavní starostí dokonalé provedení tohoto náboženského obřadu podle pevného scénáře. Pohanské kultury nevedly k odpovědnosti a k důvěře. Obracely člověka k minulosti a věčnému opakování již vytvořených scénářů. U Izraele byl obřad také upomínkou na vysvobození. Upomínka však byla pobídkou k novému, aktuálně se osvědčujícímu aktu víry. Poutnická podoba svátku nasměrovává k budoucnosti – k pravdě, která

přichází. Putování Izraele není chození v kruhu věčných a nalinkovaných opakování. Izrael je otevřen k „přicházejícímu“. Podobně křesťané očekávají druhý příchod Ježíše Krista, ne věčné opakování katastrof (Zj).

– **pobití prvorozených** není Hospodinova pomsta za utrpení Izraelců v Egyptě. Prvorození měli v starém Orientě zvláštní postavení: prvorozený přebíral kněžskou úlohu po otci. V Egyptě (i v jiných náboženských systémech) byl zasvěcený božstvu. Proto pobitím prvorozených budou postižena „Hospodinovými soudy všechna egyptská božstva“ (v. 12). Smrt prvorozených znamená, že egyptská říše se najednou octla bez budoucnosti. Božstva, kterým prvorozenci byli zasvěceni, jsou odhalena jako falešné modly, které své svěřence nedokáží ochránit.

Spíše než o pobíjení bychom proto měli mluvit o ideologickém a náboženském ochromení Egypta. Mocní se neradi vzdávají čehokoli, proto k propuštění Izraele dochází teprve poté, co jsou v základu ochromeni. Neotřesitelné ideologie se hroutí pod nárazy Hospodinových soudů. Egypt, tj. symbol stability, je „poražen“ poutníky.

– **při slavení paschy hrají svou roli i děti.** Jejich otázka (Ex 12,26) vlastně otvírá hod Beránka. Připomínka základní události víry, má k víře inspirovat nejmladší generaci. I to je jeden z motivů, kterým můžete do vyprávění vstoupit. Děti jsou zvyklé, že v církvi začíná všechno „od dospělých“ (zvěstováním a katechezí začínají). Při vzpomínce na základní spasitelský čin se však začíná od nich.

– **Hospodin šel před nimi** – nechtě-li, aby příběh zůstal uzavřen jen uvnitř „slavení“ Velikonoc, můžete uzavřít motivem Ex 13,17-22: Hospodin svůj lid vede – ale nikoli krátkou prošlapanou „širokou“ cestou, nýbrž zdoluhavější, neznámou, neprošlapanou, „úzkou“ pouštní stezkou. Ale právě na této cestě je ve dne i v noci se svým lidem.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **dětské vnímání oběti zvířete** se nesoustředí v první řadě na zástupnost, ale na „zbytečnou“ smrt konkrétního zvířete. Pozor tedy, aby líčení paschy nepodpořilo scestné předporozumění – totiž aby nevyznělo jako líčení krvelačných lidí, kteří každoročně zbytečně pobíjejí stovky mladých beránků. Beránek je vybrán ze stáda – a z lidského hlediska jen s bolestí lze obětovat zvíře, které s vámi (byť jen po několik dní) společně žije. Přinejmenším má být naznačeno, že k svobodě je těžké a bolestné putování a není to zadarmo. To poznali všichni teoretikové i praktikové nenásilného boje proti diskriminaci: Gándhí, Martin Luther King.

– na příběh **nelze zpětně vztahovat** „moderní“ měřítka humanity, vypracovaná mimo kontext biblického myšlení a vypravování. Vyprávění jde o to zdůraznit, že Božím služebníkem na cestě k vysvobození se vposledu stává i smrt, před kterou se jinak člověk úzkostlivě chrání. Pokud vyprávíte jen mladším věkovým kategoriím, můžete se soustředit především na motiv spěšného odchodu z Egypta – ve chvíli, kdy Mojžíš ohlásí, že k tomu Hospodin otevřel příležitost.

– zvědavé otázky dětí, **jak se to „pobití“ vlastně odehrálo**, kdo ho uskutečnil, se nesnažte vysvětlit tím, že Hospodin měl v záloze nějaký tajný oddíl věrných, který tuto práci vykonal. Na celý Egypt by nestačil oddíl věrných, ani celý Izrael. Ponechte „pobití“ prvorozených v oblasti tajemství, která nerozluškneme technickými triky. I v politických, ale i v církevních dějinách občas narazíme na „zmrtnění“ dosud všemocných organizací, a dochází ke zrodu nových společenství.

– o slavení hodu beránka **nemluvíte jen v minulém čase**. V židovských rodinách je to pořád svátek plný živé a aktuální radosti z vysvobození.

– důraz na dětskou roli při slavení paschy nemusí nutně vyústit v otázku, zda (či tvrzení, že) děti mají **přistupovat k Večeři Páně**. Můžeme o tom v té-

to souvislosti hovořit – ale jako prvotní zdůrazněme, že děti mají u slavení paschy své místo, dává se jim slovo – je prostor pro jejich **otázku** (Ex 12,26) – a na tuto otázku zaznívá odpověď – věta, která jako kratičký příběh shrnuje čin vysvobození (26,27, srvn Dt 6, 21nn). Respekt k dětem v církvi se tedy nemusí nejprve projevovat tím, že mají účast na „jídle“, ale že „u jídla“ nejsou okřikováni, mají prostor pro otázky a vypráví se jim příběh o spasitelném činu Hospodinově.

– upozorněte děti, že cesta do zaslíbené země není turistický výlet, z kterého se vracíme zase zpátky domů, ale zásadní změna života: z otrocké klece na cestu, jejíž konec je zatím v nedohlednu.

3. METODICKÉ POKYNY:

Rozhovorem o levé části obrázku můžete úlohu začít a vyprávění koncipovat jako vysvětlení a rozvedení symbolu a zvyku velikonočního beránka.

Do otázky a úkolu pravé části obrázku může vyprávění vyústit. Přitom je možné upozornit i na předměty a zvyky, které mají spojitost s vaším sborem či kostelem (křtitelnice, bohoslužba u „Studánky Páně“, hranice na den upálení M.J.Husa, koš s ovocem na Dikčinění, památky na toleranční dobu atd.).

Hádku mohou děti vymyslet a dát nejenom ostatním dětem, ale také dospělým po návratu v závěru bohoslužeb. Dospělých ve shromáždění se také mohou na význam předmětu či zvyku zeptat tak, jako tomu bylo právě při hodu beránka.

4. POMŮCKY:

Zpracování tématu v rodinné katechetické příručce Hrajeme si v Boží zahradě (EMAN 1998), str. 55

Nádobí k VP, křesťanské symboly, obrázek oltáře; beránek (reformační symbol – symbol Jednoty bratrské).

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázky pro **mladší i střední a starší** školní věk:

a) Slavíte rádi narozeniny, Vánoce, Velikonoce? Co připomínají? Jak se při nich scházíme? Máme nějaké ustálené zvyky při našem slavení (narozenin, Vánoc, Velikonoc)?

(Tato otázka a navazující rozhovor vám umožní začít spíše „informovat“ o tom, že existuje Hod beránka a na jaký příběh navazuje)

b) Už jste někdy při nějaké důležité příležitosti dostali prostor, abyste sami jako děti něco řekli, něčím přispěli? Např. když se chystá svatba, sváteční bohoslužby, promoce či hostina při podobné příležitosti... – jsou přitom dospělí soustředění jen na sebe, nebo si také všimají vás, děti?

(Tato otázka vám umožní začít přímo od dětí – většinou mají zkušenost, že jsou při takových příležitostech přehlíženi a okřikováni, biblické vyprávění však s nimi počítá a dává jim místo hned v centru dění)

c) Už jste se stěhovali? Připravovali jste to dlouho? A už jste slyšeli o uprchlících – nebo je viděli v televizi? Mají ti čas na dlouhé balení?

(Tato motivace předjímá návaznost na „exodický“ důraz příběhu. Zároveň může objasnit důležitý rozdíl, totiž, že naše zkušenosti se v tomto bodě liší – neprožili jsme /až na výjimky/ to, co prožívali ti, o nichž si vyprávíme)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Mladším dětem můžete vyprávět podle Tinie de Vries, Tím vše začíná, s 64-65. V tom případě užíjte motivace o nenadálosti odchodu uprchlíků.

- I. Motivace – rozdíl mezi stěhováním a útekem
- II. V izraelských domácnostech se hoduje navečer a ve spěchu
- III. Děti se ptají, co se děje a otcové odpovídají

IV. Přichází pokyn – je třeba rychle odejít

V. Zástup jde v čele s Mojžíšem

Nebo můžete vyjít od motivu „slavení s dětmi“, připomenout si, co slavíme, zda a jakou na tom mají děti aktivní účast a pak vyprávět o paschální slavnosti, která dětskou otázkou začíná (podobné zpracování najdete v knize Hrajeme si v Boží zahradě – viz pomůcky – budete-li se jím inspirovat, uvědomte si, že zde ovšem autor nemyslí v první řadě na vyprávění příběhu o vysvobození, ale chce přiblížit slavení paschy a následně Večeře Páně).

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk

Jako základní motiv můžete vzít odpověď otce na otázku syna – Ex 12,27: Když (Hospodin) udeřil na Egypt, naše domy vysvobodil. Hrozivost a nenadállost vysvobození by pak celé vyprávění mělo zpřítomnit. Celé vyprávění může

znít jako vyprávění otce pro syna. Jednotlivé pasáže příběhu může „otec“ propojit s tím, co se při hodu beránka užívá (hořkost otroctví – hořké byliny, napínavost chvíle před odchodem – jíme s poutnickými holemi, význam vylité beránkovy krve, placky). Rozhodnete-li se pro tento způsob vyprávění, může vám pomoci první nebo druhá navržená motivace.

I. Motivace

II. Izraelská rodina sedí u stolu a dítě se ptá: Proč jsme se tu sešli?

III. Otec vypráví příběh vysvobození – faraónova zatvrzelost

IV. Otec vypráví – Mojžíšův příkaz vzít si beránka a připravit večeři

V. Znamení na dveřích a hodování ve chvatu

VI. Pobití prvorozených – egyptská sebejistota je ochromena v základech

VII. Faraó vyhání Izraelce

VIII. Cesta pouště – putování vysvobozených začíná

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Možná, že znáte někoho, kdo se stěhoval. Nebo jste se sami stěhovali. Jak takové stěhování probíhá? Jak se na ně člověk připravuje? Co je k tomu všechno potřeba?

Lidé se ale někdy stěhují nedobrovolně. Třeba běženci, kteří utíkají před válkou. Jak to jejich stěhování vypadá? Čím se od toho prvního liší?

II. IZRAELSKÁ RODINA SEDÍ U STOLU A DÍTĚ SE PTÁ, PROČ JSME SE SEŠLI

I dnešní příběh je o takovém stěhování. O vyjití Izraele z Egypta. Byla to dlouho a toužebně očekávaná událost. Proto se dodnes na jeho připomínku slaví velká slavnost. Vlastně je to největší židovský svátek: Velikonoce, kterým se hebrejsky říká pascha. Scházejí se celé rodiny, sednou si kolem stolu a nejmladší dítě se zeptá: „Proč jsme se tu sešli?“ A otec vždy znovu vypráví:

III. FARAÓNOVA ZATVRZELOST

Faraó byl ochoten propustit Izraelce k Hospodinově slavnosti – ale

beze stád, aby se tento pastevecký lid musel dobrovolně do Egypta vrátit. Takhle to však Bůh nechtěl. Tehdy se Mojžíšovy a faraónovy cesty nadobro rozešly. „Odejdi ode mne. Dej si pozor, ať mi už nepřijdeš na oči. Neboť v den, kdy mi přijdeš na oči, zemřeš!“ To byla poslední slova, která farao k Mojžíšovi pronesl.

Jenže na Egypt má přijít ještě jedna rána. Ta nejtvrďší. Zemřou všichni prvorození. Zemřou ti, kdo podle tehdejšího práva přebírali kněžskou úlohu po otci. Zemřou ti, kdo byli v Egyptě zasvěceni božstvu. Devět ran už udeřilo na Egypt. Devětkrát se Mojžíš za Egypt u Hospodina přimlouval. Kdo se přimluví teď?

IV. MOJŽÍŠ DÁVÁ PŘÍKAZ VZÍT BERÁNKA A PŘIPRAVIT VEČEŘI
Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi: „Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců. Bude pro vás prvním měsícem v roce.“ To, co se teď stane, bude novým počátkem. Od této události se budou Izraelci vždy znovu odražet. Tady budou znovu a znovu začínat.

Přichází poslední rána. Ale ti, kdo Hospodinu uvěřili, kdo mu důvěřují a kdo se na něho spolehli, mají být zachráněni. Těm chce Hospodin dát možnost znovu začít. „Vezměte ročního beránka, vyberte takového, který je úplně bez vady, a obětujte ho Hospodinu. A jeho krví označte veřeje svých dveří. Potom beránka upečte a až bude čas, tak společně povečerte. Na chleba ani nezadělávejte, protože odchod bude tak rychlý, že by chleba ani nestačil vykynout. Ať vaše ženy upečou jen placky z nekvašeného těsta. A ať nezapomenou na omáčku z hořkých bylin. To abyste si vždycky připomínali, jak hořké bylo žít v otroctví.“ Tak zněl Mojžíšův vzkaz Izraelcům.

Byly to zvláštní rozkazy. Možná, že nad nimi mnozí kroutili hlavou. A možná, že ani ne, vždyť tehdejší lidé uvažovali docela jinak, než my. V každém případě však ti, kdo uposlechli a podle těch zvláštních příkazů se zařídili, byli zachráněni.

V. ZNAMENÍ NA DVEŘÍCH A HODOVÁNÍ VE CHVATU

Izraelci byli svědky všech Hospodinových znamení, viděli všechny rány, které postihly Egypt. Viděli i jejich následky. I těm největším skeptikům bylo jasné, že to Hospodin se svou pomocí myslí vážně, že se vysvobození blíží a že to už nebude dlouho trvat. A tak v rychlosti označili své veřeje krví obětovaného beránka a zasedli ke stolu. Už byli oblečeni na cestu, to nejnutnější už bylo sbaleno. Teď už jen čekají na povel k odchodu.

VI. POBITÍ PRVOROZENÝCH – EGYPTSKÁ SEBEJISTOTA JE OCHROMENA V ZÁKLADECH

Právě tehdy přichází na Egypt poslední rána. Nejtěžší. Nejkrutější. Teď už faraónovi musí dojít, že zápas s Hospodinem prohrál. Umírají prvorození. Umírají zasvěcenci. A božstva, kterým byli zasvěceni, nezasáhla! Nikoho nezachránila. Nikoho neochránila. Dovolila, aby byla zničena sama budoucnost Egypta. Dovolila, aby ta silná a prosperující země byla poražena. Dovolila, aby ten symbol stability byl pokořen. Všude proto nářek a pláč! Jen v izraelských domácnostech se netruchlí. Tam se nechystají na cestu posledního rozloučení. Tam se chystají na cestu ke svobodě. Vstříc novému počátku.

VII. FARAO VYHÁNÍ IZRAELE

Stalo se to ještě v noci. Faraó a ostatní Egypťané vstali a naléhavě prosili Izraelce, aby už konečně odešli. Dokonce jim dávají zlato a stříbro. Jen ať už jsou pryč! A tak Izraelci vzali všechno, co stáčili sbalit, sehnali stáda, ženy vzaly zbytky těsta na chléb, které skutečně ještě nevykynulo, a vydali se na cestu. Všechno se událo tak rychle, že si ani nestačili připravit potravu na cestu.

Po čtyřech stech třiceti letech opouštějí Izraelci Egypt. Opouštějí zemi, kde se stali otroky, a vydávají se za Hospodinem, Bohem svých praotců, který je vede do svobody.

VIII. CESTA POUŠTÍ – PUTOVÁNÍ VYSVOBOZENÝCH ZAČÍNÁ

Hospodin byl stále se svým lidem. Neopouštěl ho ve dne ani v noci. Ve dne to bylo, jako by je doprovázel ve sloupu kouře, v noci ve sloupu ohnivém. Tak bytostně cítili Izraelci Boží přítomnost. Tak zřejmě bylo jeho vedení. Byl jim byl tak blízko, že ho skoro mohli chytit za ruku. Nejkratší cesta vedla přes zemi Pelištejců, ale to by se neobešlo bez boje. Proto je Hospodin raději vedl delší, ale bezpečnější a klidnější cestou přes poušť.

MODLITBA

Hospodine, ty si tak mocný, že můžeš vysvobodit lidi i z toho nejtěžšího otroctví. Děkujeme ti za to, že i my můžeme slavit Velikonoce; že i my se smíme radovat ze svobody, kterou jsi nám dal; že ani my už nemusíme být otroky – hříchu, nenávisti, nelásky vůči druhým. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- ptáte se rodičů, proč slavíme Velikonoce, Vánoce, o čem jsou? Měli by vám to vysvětlit rodiče doma, nebo spíš v NŠ?
- připomeňte některá biblická místa, která zmiňují vyvedení z Egypta (žalmy, knihy výpravné i prorocké)

- V kterých zemích asi mezi křesťany vyznívá příběh o vyvedení z Egypta nejpůsobivěji? Tam, kde: jsou křesťané v postavení spokojených občanů – patří k chudým – tvoří uznávanou elitu společnosti – jsou pronásledováni – nevidí možnost, jak změnit těžké životní podmínky...
- Víte, z kterých zemí dnes lidé utíkají před nelidskými poměry? Víte, kde se ve vašem okolí nalézá uprchlický tábor?
- Jaký je rozdíl mezi poutníkem, uprchlíkem a turistou?
- Vzpomenete si, kdo byl v letošních vyprávěních pozván „vydat se na cestu“?
- Víte, že se 2. Mojžíšově říká „Exodus“? Zjistěte, co to slovo znamená.
- Je pro vás symbol poutníka: něčím neznámým – nepříjemným – málo svátečním – nedůstojným? Znáte nějaké příběhy, kde lidé putují z místa na místo?
- Zkuste najít kladné rysy poutníka: (objevuje nové, není svázaný poměry, překračuje zvyklosti domorodců, nese zvěst o přicházející budoucnosti, zná různé lidi, různé tradice, váží si každé chvíle setkání, očekává, je vděčný, nebere nic se samozřejmostí, aj.)
- Když Ježíš říká, že „lišky mají doupata a ptáci hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil“ (Mt 8,20) – nesouznívá něčím s poutnickou tradicí exodu?
- Jak slaví Velikonoce křesťané?
- Jak slaví Velikonoce židé, nač vzpomínají?
- Jaké náboženské zvyky se zachovávají u vás doma? Patří pomlázka ke křesťanskému slavení Velikonoc, nebo je to lidový zvyk?
- Vzpomínají příslušníci českého národa na nějakou základní či zakládající událost, kdy se z nesvobodných lidí stali osvobození? Je to jen vzpomínka, nebo má tato událost nějaký význam pro nás dnes? Slyšeli jste na takové události vzpomínat rodiče a prarodiče, nebo se o nich „jen“ učíte ve škole?

PŘECHOD RUDÉHO MOŘE

Ex 14,1-31; 15,1-21

15.2.2004
Sexagesimae

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 136,1+13a+14 — *Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné.*

On rozdělil Rákosové moře ve dvě a převedl Izraele jeho středem, jeho milosrdenství je věčné.

PÍSNĚ

K svobodě je dlouhé putování (S 135); Dál, dál tou vodou (S 36); Pane, dnešek je den chvály (BTS 3, S 246); Vítězi k poctě zpíváme (S 373, EZD 667); Faraó (S 60); Vzdejte Pánu slávu, čest (BTS 9, EZ 136, v.1- 3.12-14.21.23); Lide Boží, zpívej svému Pánu (BTS 61); Zpívám, Pane (S 399); Vzdávám ti Bože chválu svou (EZD 614)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **oslavím se** na faraónovi a na všem vojsku, takže Egypťané poznají, že já jsem Hospodin (Ex 14,4.17) – je ústřední zvěstná výpověď celého příběhu. Otevření průchodu mořem a zničení egyptského vojska jsou základní činy, jimiž Hospodin zjevuje svoji slávu – tj. závažnost svého díla. Vyvedením z otroctví se Bůh dává poznat nejen Egypťanům, ale především stále pochybujícímu Izraeli. Ačkoli je v tomto textu především zmíněn faraó a jeho vojsko, Boží jednání je určeno jeho lidu. Faraó a vojsko jsou prostředkem oslavení, výsledkem Božeho oslavení je záchrana Izraele. Tuto skutečnost jasně tlumočí Mojžiš (14,13-14): „Vydržte a uvidíte, jak vás dnes Hospodin zachrání. Jak vidíte Egypťany dnes, tak už je nikdy neuvídíte. Hospodin bude bojovat za vás a vy budete mlčky přihlížet.“ Při svrchovaném Božím skutku může lid mlčet (Iz 30,15). Ne vždycky je situace taková. Někdy Hospodin přikazuje, aby se lid činně účastnil jeho díla. Ale právě v mezních situacích je na místě, aby lidským slovem nebo činem nebylo zastíráno jedinečné Boží dílo.

– **výzbroj Egypta** je pečlivě vyjmenovaná: válečný vůz faraóna, všichni

jeho koně, vozy, jeho jízda a vojsko. Elitní egyptská „eskadra smrti“ pronásleduje pěší neozbrojené civilisty. Proti takové bojové technice jsou Izraelci téměř bezmocní. Do této vojenské výbavy soustřeďuje vyprávění všechnu egyptskou moc a slávu faraóna.

– **strach**, který se zmocnil Izraelců při **pohledu** na faraónovo vojsko (vv. 9-12) se projevuje dvěma způsoby: volají o pomoc k Hospodinu, ale současně reptají proti Mojžišovi. Bezvýhodné situace zpravidla vyvolávají u člověka strach. Ze strachu pak vyrůstá reptání: Cos nám to udělal, zes nás vyvedl? Neměli jsme pravdu, když jsme ti v Egyptě říkali, že to nemá cenu? Izraelci v ohrožení nalézají viníka v Mojžišovi – a dávají za pravdu všem svým předchozím ustrašenostem. Reptání je projevem malověrnosti a krátkozrakosti lidu víry. Je projevem toho, že ani vyvolený lid netvoří stoprocentní věřící. Důležité je, že ustrašené společenství smí být vždy znova svědkem divů, které tento strach přemáhají a reptání berou půdu pod nohama.

– **rozpolcení moře** je ohlášeno jako čin „spasení Hospodinova“ (v 13-14). Víra nemá vidět jen strach nahánějící realitu (viz vv 9-12), ale především vítězné činy Božeho vysvobození. Roz-

polcení moře v kritické situaci dosvědčuje Hospodinovu svrchovanost a moc, a zároveň se tu Hospodin přiznává k Mojžíšovi a potvrzuje ho v jeho prostředkující roli. Na Boží rozkaz Mojžíš pozdvíženou holí moře rozpoltil, rozetne jako nějakou živou bytost, mytickou příšeru, která hubí a ničí. Tyto mytologické rysy vyniknou zřetelněji v poetických oddílech, kde se naráží na překročení Rákosového moře (Iz 51,9-10; Ž 89,10-11). Zásahem Hospodinovým jsou všechny mocnosti zbaveny své moci, musí sloužit Božím plánům, nemohou se Hospodinu stavět na odpor ani ničit jeho lid.

Zprávu o rozpolcení vod musíme chápat jako závažné a **základní vyznání víry starozákonního Izraele**. Nejde o popis přírodního úkazu. Svou roli zde zastává určitá doba, staroorientální představa a způsob vyjadřování autorů textů.

– **sloup oblakový a ohnivý** je znamením, že Hospodin je v akci. Předchází Izraelce a určuje jim cestu. Je ztotožňován s poslem či andělem Božím. Staví se mezi Izraelce a egyptské vojsko a zabraňuje tomu, aby Egypťané uprchlíky napadli. Pokusy vysvětlit tento jev přírodními úkazy jsou nepodstatné. Jediný podstatný záměr je zvěstný: podivuhodný Hospodinův zásah k záchraně jeho lidu. (viz píseň „Oheň plál“ – S 234). Reminiscence na oblak, který doprovází vyvoleného na jeho cestě, najdeme i v klíčových bodech Ježíšova příběhu – srvn Lk 9,31.34 a Sk 1,9.

– **uvěřili Hospodinu i jeho služebníku Mojžíšovi** (vv. 30-31) – je zvěstný cíl celého děje. K tomuto vyvrcholení směřují všechny obtíže, kterými má lid projít, důkazy Boží moci a také zkáza egyptského vojska. Moře, které z Boží vůle ustoupilo před Mojžíšovou holí, chránilo Izraelce jako zeď, pohltilo nepřítele. Hospodinova moc je zřejmá. Všim, co se děje, je Izrael veden k důvěře v Hospodinovu moc a v Mojžíšovo poslání. Nepředstavitelnou a neočekávanou záchranou je vytvořen nový lid, jehož vztah k Hospodinu je určen vírou.

– **píseň o Hospodinově vítězství** (Ex 15) je chvalo zpěv, který byl ve staré době přednášen při bohoslužbě. Je to píseň plná **respektu** (Hospodin teď ukázal co je skutečně vyvýšené – v. 1); **oslavuje** a zároveň **zpracovává** základní událost dějin vztahu Boha a jeho lidu: tím, že Hospodin zlikvidoval faraónovu elitní smrtonosnou eskadru, předem poraženým a odsouzeným k smrti dal vyváznout a neporazitelné útočníky nechal propadnout se do propasti moře, tím on sám „posvětil své jméno – přiblížil své království – tím se stala jeho vůle jako v nebi tak i na zemi.“ Tato píseň zároveň **formuluje „krédo“** KDO JE JAKO TY Hospodine? (v.11) . Když tedy slyšíme příběh o Exodu a vyprávíme si ho, jako bychom se dotýkali „nervu“ Božích záměrů a činů, osnovy jeho příběhu, krystalizačního jádra události, které dává Hospodin do pohybu. Píseň, která tohle všechno zpracovává a formuluje, umožňuje zároveň na tuhle základní událost nezapomenout, zpřítomnit si ji. Proto v jejím centru stojí výpověď **„síla má a píseň“** je Hospodin.

Píseň a její zvěstná výpověď zároveň utvářejí postoj modlitebníků – viz žalmy 118 (vv. 21).

Díky písni se modlitba nezvrhává jen v jakousi rituálně opakovanou liturgii – ale vyslovuje „realitu“ těch, kdo se modlí – a umožňuje lidskou realitu (sevření, ohrožení) spatřit ve světle „Boží reality“ – toho, který „smetl do moře koně i s jezdcem“. Proto v poslední knize Bible splývá v jedno píseň Mojžíšova s písni Beránkovou (Zj 15,3n). Vždyť v přechodu Rákosového moře vidí apoštol „předobraz“ té události v Kristu Ježíši, kterou křesťanům zvěstuje a zpečetuje křest (1K 10,1n).

– **vyznání „kdo je jako Hospodin“** – (Ex 15,11) je typickým pro biblické myšlení. Nedefinuje Boha abstraktně, ale tváří v tvář konkrétní „spásné události“ vyznává – Bůh tohoto činu a tohoto příběhu je náš Bůh. Teď jsme poznali, že mu stojí za to věřit. „Zda je jenom jeden Bůh, je otázka druhořadá;

ale že tento Bůh je naším Bohem, v tom je spása prvního řádu.“ (Miskotte, Biblická abeceda, s. 43). Všimněte si v této souvislosti např. Ž 113 (Kdo je jako Hospodin – kterýž „vysoko bydlí“ – ale „snižuje se...“). Toto vyznání je též předpokladem „bodu zvratu“ v modlitbách, v nichž žalmista nejprve vysloví hlubokou beznaděj (Ž 77 a 86), aby se nakonec opřel o nosnost Hospodinových činů. Síla a osnova tohoto kréda by měla zevnitř utvářet i vyprávění pro děti.

– **Miriam**, sestra Áronova a Mojžíšova, nazývaná také prorokyně, byla důležitou postavou v Mojžíšově rodině i v celém národě. Jako mladá dívka se podílela na záchraně dítěte-Mojžíše (Ex 2, 4-7). Když si vzal Mojžíš za ženu Kúšanku (Nu 12,1- 2), přísně mu s Áronem domlouvala a popuzovala proti jeho autoritě. Byla potrestána malomocenstvím (Nu 12, 10), ale na prosbu Mojžíše byla opět uzdravena.

– **bohoslužebná píseň Izraelců** měla jinou podobu než naše bohoslužebné písně. Text nám přibližuje, že ji zpívaly dvě skupiny lidí. Každá skupina zpívala jen určitou část. Zde na píseň (část textu) mužů odpovídají ženy v čele s Mirjam refrémem Ex 15,21. Podobně se zpívaly některé žalmy, např.: 81, 84, 95, 115, 121, 136 při vstupu do chrámu. Dvě skupiny pak tvořili kněží a poutníci, kteří přicházeli do chrámu na bohoslužbu. Můžete si připravit text (rozdělení např. „vyvolávac“ a „lid“, nebo „hoši“ a „dívký“) a pokusit se o skupinovou recitaci. Nebo vyberte určité motivy (záštita, vítězství, pokoření moře) a nechte děti, ať k nim hledají písně (např S 23, EZD 614, 667 aj.)

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– oba doporučené oddíly popisuji svým způsobem stejnou událost. Jednou jako výpravné líčení, podruhé jako báseň. Propojení příběhu a písně umožňuje si silu příběhu bezprostředně přivlastnit. Nejde tedy jen o to vyprávět, že si pak na břehu zazpívali, spíše najít píseň, která silu příběhu výmluvně odráží. Refrén takové písně může prolínat

i vaše vyprávění.

– zvláště Ex 15 má poměrně komplikovaný jazyk. Budete-li ho s dětmi číst, přesvědčte se, že rozumějí obsahům slov jako: záštita, výkvět, vozatajstvo, strniště, pohlaváři a pod.

– i když se trasa pochodu z Egypta udává na biblických mapách, přece není přesně známá. Není nutné předstírat, že Izraelci šli podle mapy vydané biblickou společností. Vyprávění nemá mít rysy vyučování zeměpisu, spíše odrazet, že „síla má a písnička má jest Hospodin.“

– děti upoutáte popisem faraónova vojska i dramatickostí děje, který končí záchranou lidu a zahubením nepřátel. Držte se pokud možno výše doporučených výkladů, případně pracujte s kontrasty ze samotného biblického textu (co viděl Izrael a nahnalo mu strach – co má vidět víra). Všechny pokusy o rozumové vysvětlování a odkazování na přírodní jevy jsou zavádějící. Jde přece o vyznání víry a ne o cestopis s tajemnými či záračnými prvky.

– při popisu zkázy Egyptanů je patrné více motivů. Panika nastala v egyptském vojsku, když Hospodin vyhlédl ze sloupu provázejícího Izraelce. Není řečeno, jak si toto ‚vyhlédnutí‘ představit. Opět bychom ochudili teologickou výpověď textu, kdybychom mluvili jen o bouři, hromu a blesku. Důležitý je výsledek: v řadách Egyptanů je zmatek, válečné vozy nejsou schopny provozu. I Egyptané poznávají, že proti nim stojí moc, které nemohou vzdorovat.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek můžete s dětmi dotvořit na začátku nebo si jej připravit sám a pak jej použít při vyprávění jako jednoduché loutkové divadlo. V tom případě úplně odstříhnete klín s Izraelem a egyptské vojsko, abyste mohli boží lid nejprve postavit před moře a naznačit jejich pronásledování faraonem. Před Izraelci se vody rozevrou a oni projdou. Nad složeným egyptským vojskem chlopně moře zavřete.

Obrázek mohou děti zpracovat také po vyprávění.

4. POMŮCKY:

– biblický atlas; obrázek pouště či krajiny, která je neschůdná kvůli vodní ploše; obrázky egyptského vojska a jeho výzbroje; vyobrazení přechodu Izraelců přes Rudé moře v pojetí autorů z různých období (můžete na vyobrazeních ukázat, jak si v každé době včetně naší promítáme do biblických vyprávění svoje představy)

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Kdy lidé říkají, že je jim úzko? Jak se přitom projevují – zpívají nebo šeptají, myslí na sebe nebo na druhé....

Už jste někoho slyšeli říkat, že mu je do zpěvu? Kdy to bylo?

(motivační rozhovor na téma „úzkost“ a „je mi do zpěvu“ pomůže vystihnout dva póly příběhu, počáteční beznadějí a s ní kontrastující radostí vysvobozených)

Otázka pro starší školní věk:

Jakým způsobem oslavují lidé vítězství ve sportu? Jak oslavujete úspěchy ve škole? A jak třeba uzdravení z těžké nemoci?

(zkuste – vzhledem k situaci ve vaší skupině dětí – vymyslet ještě i další příklady, a při hledání odpovědí dojít k rozlišení, že jinak slavíme vítězství, jehož jsme dosáhli vlastní píli, silami, schopnostmi, jinak vítězství či úspěch nečekaně darované)

Snad každý národ uchovává nejdůležitější příběhy svých dějin. Znáte některé staré české pověsti? Také v rodinách se často znovu a znovu vyprávějí společné zážitky, které považujeme za hodné zapamatování. Vzpomenete si na takové vyprávění?

(tento typ motivace pomůže upozornit, že dnes máme před sebou zásadní vyprávění, které utváří sebeporozumění lidu víry.

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Soustředte se ve vyprávění na protiklad výchozí situace – úzkosti a sevření mezi mořem a egyptským vojskem. Zdůrazněte, že Izrael si nedokázal představit, že by je z tohoto sevření mohl Hospodin zachránit. Záchrana se děje, o to větší je radost na konci.

I. Motivace – jak se chováme, když je nám úzko – a kdy je nám naopak do zpěvu

II. Hned na začátku vyjít se Izrael ocitá ve smrtelném sevření mezi faraónovým vojskem a mořem. Moře jako by se posmívalo – tudy neprojdete!

III. Mojžíš na Boží pokyn otevírá cestu mořem

IV. Cesta záchrany pro Izrael se stává místem konečného zúčtování s faraónovou silou

V. Izraelci je do zpěvu – viděl „spasení Hospodinovo“. Jako vysvobozené společenství vyznává, že jeho silou a písní je Hospodin – vládce nad mořem a vítěz nad faraónovou hrozbou.

Nebo vyprávějte podle BD, úl.č.26

I. Egyptské vojsko pronásleduje Izraelce

II. Strach Izraelců

III. Mojžíš vyřizuje příslib záchrany

IV. Záhuba egyptského vojska ve vodách Rudého moře

V. Hospodin ukázal svou moc a zachránil svůj lid

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Osou vyprávění se může stát píseň a její důrazy. Tento postup vám pomůže, abyste přechod nelíčili jako událost dějepisně-zeměpisnou, ale jako událost záchrany. Můžete si vypomoci např. refrémem „Bůh je zástíta má“ (S 23), nebo úryvky z Vítězi k počtě zpívejme (EZD 667). Píseň užívejte raději jen jednu, abyste výklad neroztříštili. Osnova má více bodů, které by měly být rozpracovány stručně a výrazně.

- I. Motivace – kdy, co a jak oslavujeme
- II. Dnes nám zní písnička o Hospodínově vítězství nad mořem a faraónem
- III. Nejdřív Izraeli do zpěvu nebylo – zezadu pronásleduje faraó, ze předu brání v cestě dál moře.
- IV. Izraelci vidí situaci a připadají si podvedeni. Vyčítají Mojžíšovi, že cesta za svobodou byla jen chiméra.
- V. Mojžíšovo kázání – Hospodin bude bojovat za vás. Hospodin se přiznává k Mojžíšovi – vezmeš hůl a rozpoltíš sebejisté moře.
- VI. Noční pochod Izraele. Sloup oblakový je odděluje od faraónovy eskadry.
- VII. Zmatek v egyptském vojsku, uzavření vod, záhuba nepřátel, záchrana Izraelců (otců, žen a dětí)
- VIII. Úžas, vděčnost a radost ze záchrany se nejlíp vyvípává.

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Malý Petr si už několikrát všimnul, že dědeček má jednu oblíbenou píseň. Byla kostelní, ale děda si ji někdy zpíval i při práci. Jednou spolu byli na výletě a když se vraceli domů, Petr nějak nemohl dojít – tak ho bolely nohy. A tu mu děda začal zpívat svoji písničku: „Pán Bůh je síla má, všechna obrana má...“ Petr sice nechápal, jak mu může písnička pomoci, když ho bolí nohy, ale dědeček mu řekl: „Mně tahle písnička jednou moc pomohla. Bylo to už koncem války a přišly nálety. Všichni jsme zalezli někam do sklepa a čekali, co bude. Všude byla tma, jen shora bylo slyšet výbuchy. Chvilí se blížily, chvilí vzdalovaly. Pak přišla ohlušující rána. Letadla musela být přímo nad námi. Tehdy jsem myslel, že je se mnou konec. A jak jsme se dřív nikdy moc nemodlili, tehdy jsem prosil Boha, ať se nade mnou smiluje. Všichni jsme měli hrozný strach. Lidé vedle mne si zacpávali uši, někdo křičel hrůzou, jiní jen tiše sténali. Nikdy bych ti nepřál zažít podobný strach. Byli jsme v tom sklepě úplně bezmocní. Nic jsme nemohli dělat. Jen čekat, jestli se do nás zas nějaká bomba nestrefí. A tehdy jsem si vzpomněl na jednu píseň, kterou nás učili v náboženství, a začal jsem si ji potichu zpívat: „Pán Bůh je síla má ...“ A nevěřil bys, jak mi to pomohlo! Naráz jsem se uklidnil a jako bych všechny ty výbuchy neslyšel. Když nálet skončil a my vylezli ven, bylo půl vesnice srovnáno se zemí. Jedna bomba vybuchla jen pár metrů od našeho sklepa. Ale my jsme to – díky Bohu – přežili. Od té doby si tuhle písničku zpívám, když si nevím rady – a nevěřil bys, kolikrát už mi pomohla. Dává mi sílu vydržet a nevzdávat se.“ Petr napjatě poslouchal a ani si nevšiml, jak velký kus cesty mezitím ušli. Skoro zapomněl, jak ho ty nohy bolí...

II. EGYPTĀNĚ PRONÁSLEDUJÍ IZRAELCE

Na tuhle příhodu si Petr vzpomněl při vyprávění o Izraelcích, kteří byli obklíčeni egyptským vojskem. Už si mysleli, že jsou z nejhoršího venku. Došli až k nějakému moři, kde se utábořili. Jenže faraó dal zapřáhnout do válečných vozů a pronásledoval je. Nemohl se smířit s porážkou. Odmítal si přiznat, že izraelský Bůh je mocnější než on. Ani těch deset ran, které postupně dolehly na jeho zemi, jej nepřesvědčilo. Teď však jsou Izraelci v pasti a on je zničí. Faraónovi již nešlo o to přivést Izrael zpátky do země. Šlo mu o prestiž. On, vládce nejmocnější říše světa, se přece nenechá ponížit tím ubohým hloučkem pastevců. Jejich bohem je přece on sám – faraó. Proto se rozhodl je zničit. Vojáci dostali příkaz nikoho nešetřit. Nebrat zajatce. Svými těžkými vozy měli izraelský tábor rozjezdit na krvavou kaši. A aby si mohl připsat zásluhu na zničení tohoto lidu a jejich boha, vypravil se tentokrát faraó do boje osobně.

III. IZRAELCI MAJÍ STRACH

Když Izraelci zjistili, že se blíží egyptské vojsko, dostali hrozný strach. Jsou je s nimi konec. Bylo jim jasné, že nemají nejmenší šanci. Neměli mezi sebou žádné vojáky ani zbraně. Každý nesl jen svůj skromný majetek. Měli s sebou ženy, děti, staré lidi a svá stáda, která jim dávala obživu. Na obranu nebylo ani pomyslení. Egyptané však nebyli ochotni ani vyjednávat. Podle toho, jak se vozy zformovaly a obklíčily tábor ze všech stran, bylo jasné že příští den ráno, až vyjde slunce, zaútočí. Byla to hrozná noc. Lidé plakali a nařikali. Všichni už se loučili se životem. A nejvíc to opět schytl Mojžíš. To on měl ten bláznivý nápad odejít z Egypta. Copak jim tam bylo tak špatně? Umíral snad někdo hladem? Byli sice otroky, museli od rána do večera pracovat, ale mohli alespoň žít. To Mojžíš všechno pokazil a poštvál faraóna proti nim. A teď tady na poušti to všechno skončí. Ani pořádný hrob nebudou mít a jejich těla poslouží za potravu divě zvěři. Horší konec si ani nedovedli představit. Jejich hněv střídala beznaděj a zoufalství.

IV. MOJŽÍŠ VYŘIZUJE PŘÍSLIB ZÁCHRANY

Jediný Mojžíš v tu chvíli zachoval rozvahu a přesto, že mu všichni jen nadávali, věřil, že jim Hospodin pomůže. Jak, to nevěděl. Ale jistě zasáhne a zachrání. Řekl proto Izraelcům: „Nebojte se. Zachovejte klid. Vydržte a uvidíte, jak vás dnes Hospodin zachrání. Dnes vidíte Egyptány v jejich slávě a moci naposledy. Zítra už bude všechno jinak. Nevadí, že nemáte zbraně a neumíte bojovat.

Vy nemusíte dělat vůbec nic! Hospodin bude bojovat za vás a vy budete mlčky přihlížet.“ Izraelci nechápali, co má Mojžíš na mysli. Vždyť před nimi je moře a za nimi egyptské vojsko. Byli dokonale obklíčeni. Nebyla sebemenší šance uniknout. Ani Mojžíš nevěděl, co bude, a znovu se modlil k Hospodinu.

Hospodin mu odpověděl: „Teď není čas naříkat. Zvedněte se a jděte. Já způsobím, že se před vámi rozestoupí moře a vy ho přejdete suchou nohou. Až to faraó zjistí, rozběsí se ve svém vzteku a vrhne se za vámi. Tak najde svůj konec a zkázu.“ Mojžíš se postavil před lid a hlasitě zvolal: „Připravte se na cestu. Půjdem mořem.“ Všichni mysleli, že se zbláznil, ale Mojžíš vzal do ruky hůl a vztáhl jí nad mořem. Tu se zvedl silný východní vítr a hnal vodu pryč. Hladina začala klesat a Izraelci spatřili cestu, po které mohli z obklíčení uniknout. V krátké chvíli bylo jejich ležení prázdné.

V. ZÁHUBA EGYPTSKÉHO VOJSKA

Egyptané to zjistili až při úsvitu. Celou noc jim izraelský tábor zahalovala tma. Faraó byl vzteky bez sebe. Ale ani v nejmenším si nechtěl přiznat neúspěch. Nařídil svým vozům, ať se vydají co nejrychleji za Izraelci. Sám dal zapřáhnout také. Ale náskok pronásledovaných byl již značný. Když se egyptské vozy dostaly na dno moře, kde byla půda měkká, začala se kola vozů bořit a koně je nemohli utáhnout. Faraó velel sesednout z vozů a pokračovat pěšky. Na něco podobného nebyla jízda zvyklá a vznikl velký zmatek. Koně se začali plašit a vojáci nevěděli, co mají dělat.

A když už slunce vyšlo nad obzor, východní vítr se náhle utišil a voda se opět začala vracet. To byl konec faraónova vojska a egyptské pýchy. Faraó prohrál dříve než mohl vůbec začít bojovat. V mořských vodách zahynul výkvět egyptské armády i sám faraó.

VI. IZRAEL ZPÍVÁ HOSPODINU PÍSEŇ DÍKŮ

Izraelci to všechno mlčky a s úzkostí pozorovali z vyvýšeného místa na druhém břehu mořské úžiny. Nemohli uvěřit vlastním očím. Všechny egyptská moc a pýcha byla v kratičké chvíli zničena a oni už se neměli čeho bát. Zvítězili, aniž pro to sami hnuli prstem. Ještě včera pochybovali o Hospodinově moci a vyčítali Mojžíšovi, kam je to přivedl. Nyní museli i ti největší reptalové uznat, že se mýlili. Hospodin, který se dal poznat jejich otcům a Mojžíšovi, se ukázal být mocnější než všichni bohové Horního i Dolního Egypta.

V izraelském táboře bylo ticho. Lidé nejprve ani nemohli uvěřit,

že jsou skutečně zachráněni. Ještě včera si mysleli, že jsou odsouzeni k smrti. Dnes ráno jako by se všichni znovu narodili. Pak se začali objímat. A aby ze zbavili toho strašlivého vypětí a strachu, který prožili, začali o tom jeden druhému o překot vyprávět. Ale ani to nestačilo, aby vyjádřili svou radost a štěstí. Ti, kteří měli strunné nástroje a bubínky, začali hrát a ostatní k tomu tleskali a tancovali. Brzy vznikla píseň o mnoha slokách, kterou si pak často zpívali, aby na tu chvíli nikdy nezapomněli. Začínala refrémem, který se opakoval po každé sloce: „Hospodinu chci zpívat, neboť se slavně vyvýšil. Smetl do moře koně i s jezdcem.“ Nejhezčí bylo, když ji zpívali střídavě. Muži jednotlivé sloky a ženy jim odpovídaly refrémem, ke kterému bubnovaly a tančily. Kdykoli později tu píseň zpívali, vždycky jako by to všechno znovu prožívali. Nejprve strach a úzkost, ale pak úžasnou radost a vděčnost. Vždycky, když se později dostali do beznadějné situace a nevěděli si rady, tahle píseň jim pomáhala. Vždyť Hospodin jim nepomohlo jednou, ale mnohokrát. Tak jako egyptský faraó skončilo mnoho těch, kteří si mysleli, že na Pána Boha nemusí brát ohled a chtěli zničit jeho dílo.

MODLITBA

Když se měli v nedělní škole pomodlit vlastní slovy, vzpomněl si Petr na dědečkovu vyprávění a rozhodl se, že Pánu Bohu za dědečka poděkuje:

Pane Bože, děkuji ti, že jsi tehdy zachránil dědečkovi život. Věřím, že až já budu mít strach, pomůžeš i mě. Prosím tě, abych se tak snadno nevzdával a nebál se těch, kdo mi nahánějí strach. Ty jsi mocnější než všechny naše představy a úvahy. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Jaké mimořádné a důležité události se připomínají ve vaší rodině, ve sboru? Jaké zakládající události si připomínáme jako společnost, jako národ? Je to jen historie, minulost, nebo lze z připomínky takové události načerpat sílu, naději, orientaci?
- Srovnajte si texty Ex 15, Ž 136 (vv. 10-16), Iz 43,16-21). Co mají texty společné, čím se liší? Jsou kvůli odlišnostem méně věrohodné?
- Může vítězit armáda se svou výzbrojí proti dobrým myšlenkám?
- Jsou vojsko a zbraně vždycky nejmocnější? Znáte některé příklady z dějin, které mluví pro nebo proti?
- Proč se lidé bojí? Ohrožuje nás vždy jen něco z vnějšku? Není důvod strachu občas v nás samotných?
- Potřebujeme vysvětlovat záračné Boží činy vědeckými metodami? Je důležitější vědět – jak to Bůh dělal, nebo – proč to Bůh dělal?

- Kdo poznal Boží ochranu a záchranu, chce o ní mluvit. Jaké způsoby užívá církev? (modlitby, vyznání víry, písně)
- Znáte vyznání víry, která vyznávají křesťanské církve?
- Proč zpíváme při shromážděních písně? Stojí za to učit se jim zpaměti?
- Jakou souvislost může mít přechod přes Rudé moře a křest svatý? Je to jen voda, která obojí spojuje? Je to vysvobození a záchrana, voda pak jako znamení? Byly při tomto „pochodu záchrany“ i děti?
- Recitujte střídavě některý z žalmů: 81, 84, 95, 115, 121 nebo píseň Ex 15. Můžete také užít píseň Vítězi k poctě zpívejme S 373, NP 127. Zahrajte scénu: kněží vítají poutníky při příchodu do chrámu a střídavě zpívají žalm: 95.

VSTUPNÍ VERŠ

Žalmy 136,1+16a+25 — *Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné. Svůj lid vodil pouští, veškerému tvorstvu dává pokrm, jeho milosrdenství je věčné.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 17,1-7

PÍSNĚ

K svobodě je dlouhé putování (S 135); Vše dobré, co máme (BTS 19); Pane, slyš náš hlas (S 248); Pane Bože, prosíme tě (BTS 32); Modlitba Tomáše Moora (S 56); Kdo na kolenou klečí (S 148); Spolu lámejme chléb na kolenou (S 305); Moudrosti poklad z nebe (EZ 446)

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **reptání Izraelců** (vv 16,3) je prvním hlasitým projevem poté, co dozněla píseň oslavující přechod Rudého moře. Toto reptání se bude opakovat celou cestu jako „refrén“ putování do zaslíbené země. Za tímto reptáním je nedostatek víry v Hospodina i nedostatek důvěry k Mojžíšovi. Není to ovšem postoj, který by byl příznačný jen pro putující Izrael, je to „přirozená“ reakce na nově, neprovozené Boží činy. Jak poznamenává Claus Westermann v knize Tisíc let a jeden den: „*Zpráva o cestě pouští tvoří rámec velké vsuvky zákonů v Exodu 16-18 a v Numeri 10-36. Přečteme-li si ji najednou, je nám nápadná její výrazná a vědomá monotónnost v tématech: vždy znovu jde o totéž – hlad, žízeň, únava. Znovu a znovu se líčí, jak je putující lid blízko smrti hladem, jak hyne žízní, jak únavou nemůže dál. A přece se stane vždy něco, co umožní pokračovat v cestě. ... Pak zůstane důležitou jen skutečnost Boha, který jedná, avšak ne na nějaké vyšší rovině, nýbrž na té, kde si musíme protpřít své, v hladu hladového, v žízní žíznivého, v otupělosti unaveného k smrti. To se nikdy neobejde bez reptání. A člověku v té situaci ani není možné reptání zazlívát. Proto je vyprávě-*

ni o cestě pouští prostoupeno reptáním, nářky, žalobami. ... Nicméně: na této cestě pouští se s nimi setkal Bůh, a to tak, že na to později v lepších časech nikdy nemohli zapomenout. A opět – jako při záchraně na začátku – přetrvalo to silnější: Bůh pomohl.“

– **poušť** – je důležitým zvěstným pojmem. Je to země hrozná (Dt 1,19), zpustlá (Ez 6,14) a země šeré smrti (Jr 2,6) – to vše proto, že v ní člověk nemůže žít sám ze svých sil. O to víc je to ovšem místo, kde smí vyvolený a vysvobozený lid zakusit, že Hospodinova věrnost a péče přesahuje každou lidskou úzkost i pomyšlení (viz Oz 2,14-15). I název pouště **Sín** (snad Slatina, Bahnisko? – tj. bez pitné vody a zdrojů živobytí) může zdůrazňovat, že šlo o místo bez přirozených podmínek k životu. Zatímco předcházející stanoviště – Élim – se vyznačovalo 12 studnicemi a 70 palmami (Ex 15, 27), nyní se putující lid ocitl na místě bez prostředků k životu.

– **chléb a maso** jsou dary Hospodinovy věrnosti a milosrdenství, které umožňují život tam, kde po lidsku viděno, se žít nedá. Hned navečer mají dostat k jídlu maso a zrána chléb.

– **sláva Hospodinova** (16,7) – znamená Boží moc a přítomnosti uvidí Izraelci ještě dřív než slíbený pokrm.

Sláva souvisí se „závažností“ Božího díla (srv. i Lk 2,9). Lid, který přestal brát vážně Hospodinovo zaslíbení nové budoucnosti, poznává, ba přímo ochutnává, že onen záchranný záměr platí navzdor všem překážkám a nepřátelství.

– **křepelky** jsou slíbeným masem. Tito ptáci táhnou v houfech územím. Jsou-li letem unaveni, dají se snadno chytit rukou. Biblické podání však vidí v této události div, jímž Hospodin zachraňuje lid. V pustině dává svému lidu obživu a možnost života.

– **mana, pokrm poutníků k zaslíbené zemi** – mana je chlebem, který umožňuje cestu k cíli, stanovenému Hospodinem. Bůh dává tento chléb i tehdy, když je lid nevěrný a musí čtyřicet let bloudit pouští. Avšak mana je pokrmem dočasným. Přestává, jakmile lid vstoupí do zaslíbené země. Je jen znamením toho, co přijde. A přece mana stačí, aby sytila jako „chléb vezdejší“ – totiž dávka na zítřejší úsek cesty. Takto mana sytí naději a dodává sílu krokům na cestě k zaslíbené zemi. Ba dokonce jako by ohlašovala slavnou budoucnost zaslíbené země, neboť je také „ochutnávkou budoucího“, ujištěním, že zaslíbená země není jen chiméra. Mana totiž nese znaky rajské: vypadá jak semeno koriandru, tedy jako „semeno štěstí“, a září jak pryskyřice (Nu 11,7) – což dobře souzní s „křišťálem“ rajské zahrady (Gn 2,12) i z nového Jeruzaléma (Zj 22,1). Chuť koláčů (Ex 16,31; srvn Nu 11,8), resp. „občerstvujícího oleje“ je vlastně příchutí „mesiášská“, příchutí pomazaného. Všechny příklady (barva, chuť) se tedy vážou k zaslíbené Boží budoucnosti, tu dar many předjímá. Proto také Izraelcům nezbývá při pohledu na „chleba spadlý z nebe“ než se ptát „Man hů“, tedy „Co to je“ – vždyť jim do klína padá „pozdrav z budoucnosti“, zatím ještě neznámé a nezkoušené.

Evangelista Jan používá zvěstných důrazů tohoto příběhu, aby dosvědčil, že takovýmto „pokrmem“ je Kristus – Pomazaný sám, resp. zvěst o něm

(J 6,30-35). I církvi však tento chléb z nebe může připadat cosi neznámého a nového (viz J 6,9b – je vlastně ozvěnou otázky z Ex 16,15).

– **způsob sbírání many** vychovává lid, jak překonat přirozenou snahu zajistit se do budoucnosti. Na manu se očekává každý den znova. Stává se pak i symbolem pro slovo, které se také nedá „konzervovat“ (z dnes živého může být zítra zasmrádlá fráze)

– **dar vody v Refidim** (17,1) – Refidim (snad /noc/-ležiště) je dalším stanovištěm Izraelců (podle Nu 33 jedenáctým, dvanáctým bude Sinaj). Název vyznívá ironicky – jaképak „ležení“, když tu není voda? I to dokresluje nouzovou situaci lidu na poušti: po hladu následuje žízeň. Lid, který ztrácí jistotu, propadá zlobě a hněvu, ty se pak snadno zvrhávají v násilí a zločin. Zmínka o kamenování stupňuje situaci – od rozhorleného slova už lid přechází „k činu“ (sr Nu 14,10). Kritickou situaci zažehnává Hospodinův zásah. Předchází lid (17,6), a tak „otevřít cestu“. Tomu odpovídá i pokyn, aby Mojžíš užil své hole.

– **Mojžíšova hůl** – která byla užita při rozdělení vod Rudého moře, slouží nyní k vyvedení vody ze skály. Nejde o „kouzelný proutek“, výraz užitý v originále (odvozený od slovesa rozšířit, rozhrnout, klestit), vychází z celé „putovní“ souvislosti – Mojžíš má otvírat cestu navzdor překážkám, klestit cestu tam, kde se zdá neprůchodná. Mojžíšova hůl je tedy jakýsi „rozhrnovač“ nepřekonatelných bariér či „klestička“ skrze neprůchodné úseky cesty do zaslíbené země.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– když si dupneme, dostaneme. Příběh nepotvrzuje tuto dětskou zkušenost. Hospodin neustupuje lidskému vzduchu, ale oslavuje své jméno.

– děti ze současné Evropy **neznají zkušenost hladu** jakou poznala ještě např. válečná generace. Hlad a žízeň z biblického textu nelze zaměnit za „nedostatky v rodinném zásobování“.

– měli se Izraelci v Egyptě skutečně tak dobře, jak projevují při svém reptání na poušti? Měli tam skutečně hrnce masa a chléb do sytosti? Pokud je vůbec měli, zaplatili je těžkou porobou, útlakem hmotným i duchovním. Právě v Egyptě hrozila lidu existenční záhuba. Obtíže putování působí tak, že si bezděčně **zkreslují a převracejí svou situaci**, podléhají iluzím a klamům.

– jsou snahy vysvětlovat křepelky i manu jako **běžný jev**. Někteří badatelé se snaží podstatu many nalézt mezi plodinami. Již samotná kniha Ex však naznačuje, že je zbytečné ztotožňovat manu s určitým botanickým druhem rostliny. I když se vysvětlení najde, smyslem oddílu zůstane, že je to Bůh, kdo dává život a vše k němu potřebné. O pravidelném zásobování manou – viz klíčové pojmy. Přílet křepelky je však jednorázový. V Nu 11,31-35, v Ž 78,26nn je zpráva o křepelkách rozvedena: Lidé se nemohli masa křepelky nabažít, chtivě je pojídali a sbírali do ohromných zásob. Hospodin se na ně rozhněval a potrestal je, křepelky vickrát nepřiletěly.

– na památku (tj. zpřítomnění někdejších zápasů a znamení) pro další izraelská pokolení měla být **nádobka s manou** (Ex 16, 31-34) uložena před Hospodinem – před schránou svědectví. Myslí se na schránu úmluvy a stan setkávání, ne-li až na Šalomounův chrám. Rozkaz, který Áron dostává, tedy mohl být splněn až v pozdější době. Je vidět, že dnešní podoba textu pochází z doby mnohem pozdější; původní vyprávění bylo rozšiřováno o mladší dodatky. Zároveň je zřejmé, že biblické autory netrápí otázka, „jak to přesně bylo“, ale „co ona dávná událost pro nás znamená dnes“.

– pramen vytrysklý ze skály dostává dvě jména: **Masa** = pokušení a **Me-riba** = spor (odpor). Pro budoucnost mají tato jména připomínat lidu jeho zatvrzelost a vzpurnost. Zatímco jímí staví památníky svých vítězství, cestu do zaslíbené země lemují „památníky nedověry a zatvrzelosti“. Patří to k je-

dinečnosti biblického podání, proto se tyto projevy odporu nemají zastírat – a zároveň je nelze líčit jako příznaky nedověry Izraele, kterou už církev netrpí. Je to přesně naopak – právě znalost nedověry exodu nám umožní pochopit a domyslet „kvalitu odporu“, který kladou Ježíšovu zvěstování jeho nejbližší příznivci.

– **vyústěním vyprávění** by nemělo být „reptání“ (to je výchozí situace), nýbrž **dary many**, masa, vody; projevy slávy Hospodinovy. Vaše vyprávění by mělo mířit k oslavě Hospodinovy věrnosti a stále nových darů. Vždyť nejde jen o „cestu pouště“, ale i o cestu lidu víry dějinami.

3. METODICKÉ POKYNY:

Základní otázku z obrázku „Co k životu potřebujeme?“ lze použít k úvodnímu motivačnímu rozhovoru. V něm se dál ptejte, kde to vezmeme, co pro to musíme udělat a proč za to, co k životu máme, děkujeme.

Ve vyprávění pak můžete zdůraznit motiv starosti o živobytí bez důvěry a s důvěrou a jejich důsledků.

Na závěr děti obrázek dokreslí a mohou si zazpívat písničku „Čeho třeba Bůh nám dá“.

4. POMŮCKY:

– fotografie nespokojeného davu; obr. hladových a žiznivých; obr. pouště.

– plodiny (nebo jejich vyobrazení), které se dají užít bez úpravy.

– letáček charitativní společnosti nebo nadace a popis její činnosti.

– obrázky ničení přebytků po-travin kvůli cenám na trhu.

– praktická sbírka hraček apod. pro potřebné.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší a střední školní věk:

Víte, co dělají malá mimina, když jim něco chybí?

(Brečtí a brečtí. Neumí říct, jestli mají hlad nebo žízeň, jestli potřebují přebalit, nebo

jím leze zoubek a bolí. Ať jsou nespokojená s čímkoli, pořád jen řvou. Ale rodiče a u zvlášť malých dětí hlavně maminka, si dovedou poradit. Jako by tu byl dešifrovací – rozeznávací kód, který umožní poznat, co dítě potřebuje. Není to žádné velké tajemství – tím znamením, tedy kódem je láska. Podobné to bylo i mezi Hospodinem a jeho lidem, který v těžkých podmínkách putoval po poušti.)

Jaký jste dostaly největší, nejvýznamnější dar? Jak dlouho vám vydržela radost – pořád, nebo se vytratila?

(Upozorněte děti, že vděčnost není něco přirozeného, že se jí musíme učit, že se spíše projevujeme jako nevděčníci – ve velkém i malém. Napadne je, kde jsme nevděční jako jednotlivci, rodina, širší společnosti?)

Pro střední a starší školní věk:

Poznali jste někdy, co je to skutečný hlad – nebo my už nemáme možnost takovou zkušenost udělat?

(upozorněte děti, že pro nás je zkušenost „hladu a žízně“ z každodenního života nepředstavitelná. To, čemu obvykle evropské děti říkají hlad, je jen neuspokojená chuť, nikoli skutečné vyhladovění.)

Ukažte obrázek nějaké stávky či demonstrace. Oč těmto lidem jde? Hrozí jim smrt hladu či žizni? *(i když není na místě zlehčovat požadavky stávkujících, přece je dobré si uvědomit, že současná sociální problematika nesouvisí s otázkou „přežít“, ale spíše kvality, úrovně života. Zároveň můžete upozornit, že při „davových“ protestech se vždy snáze obviní druhá strana, málokdy je prostor pro sebekritické zkoumání.)*

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Nepřetěžujte reptání příliš mnoha významy. Buď si vyberte jednu nebo druhou navrženou motivaci („brek“ nebo „nevděk“) – a v jejím světle nouzi i dar chleba a vody proberte. Můžete také vyprávět podle BD, úloha č.27

- I. Motivace
- II. Reptání lidu – projev nevděku a nevíry, že Hospodin vytrvá v otevírání budoucnosti.
- III. Mojžíš reptající lid nezatrácuje, ale prosí Hospodina o pomoc
- IV. Bůh dává chléb z nebe – posila na cestu. Každý den přichází nový, čerstvý chléb
- V. Když se do cesty postavila jako nepřekonatelná překážka žízeň, Bůh dává vodu
- VI. Dary many i chleba jsou dary Boží věrnosti, zaslibují novou budoucnost

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Reptání zkuste vyložit ve dvou rozměrech – začíná nedůvěrou v novou „Boží“ budoucnost – a ústí do falešné idealizace minulosti. Dary many i masa a vody překvapují především svou nečekaností – a potvrzují Boží záměr vést lid do nové budoucnosti. Únava, vzdor, podezírání a nedůvěra se ve světle darů a znamení ukazují jako krátkozrakost, malíchermost nebo svázanost s beznadějnou minulostí. Můžete zkusit využít významu jmen – která představují cosi jako „cestopis nevěry“ a památníky slávy Hospodinovy.

- I. Motivace – co to je opravdový hlad?
- II. Izrael hladoví a přestává důvěřovat Mojžíšovi
- III. Nedůvěra v budoucnost přerůstá ve falešnou idealizaci minulosti
- IV. Hospodin oslavuje své jméno darem many
- V. Úžas obdarovaných a nařízení pro užívání many
- VI. Žízeň na dalším stanovišti a opět-né reptání
- VII. Mojžíš je poslán užít hůl – a prokázat další cestu
- VIII. Putování připomíná slávu Boží věrnosti i neslavné dějiny zatvrzelosti a nevděku

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE – ŠKOLA ŽIVOTA

Většina z vás chodí do školy, máte různé předměty, v každém se učíte něco jiného. V matematice počítat, v biologii o přírodě, v dějepise o minulosti. Ale existují i jiné školy. Nemají budovy ani učebnice, ale jsou stejně důležité. Jedné z nich se říká škola života. V ní se člověk dostává do různých neplánovaných a nepředvídaných situací a musí si umět poradit. Třeba, když se malé dítě ztratí v nějakém velikém obchodě. Nejprve pláče a neví, co má dělat. Ale pak si uvědomí, že si musí nějak poradit samo. Třeba se obrátit na někoho dospělého, říci mu své jméno a co se stalo a on ho dovede k rozhlasu, z kterého se rodiče dozví, kde ho mají hledat. Jsou to nepříjemné chvíle, ale kdyby se nám příště stalo něco podobného, už budeme vědět, co máme dělat. Nebo někdo musí do nemocnice. Nejprve je mu smutno, že u sebe nemá maminku a své hračky. Ale nakonec si i tady najde kamarády a vydrží být sám, aniž by celou noc proplakal. Ve škole se takové věci neučíme. Život nás však do nich hodí bez přípravy a my to musíme nějak zvládnout. Tak postupně sbíráme zkušenosti a stáváme se dospělými.

Podobnou školou potřebuje projít i naše víra v Boha. Nestačí se jen naučit, že Pán Bůh je hodný a laskavý, a věřit v jeho existenci. Nestačí se naučit nazpaměť pár biblických veršů, otčenáš a modlitbičku z Broučků. Člověk se musí naučit z víry skutečně žít. Nespoléhat jen sám na sebe, ale svěřit se Bohu a odvážit se s jeho pomocí nových věcí. Takovou školou víry bývají často situace, kdy si sami vůbec nevíme rady. Třeba když jsme vážně nemocní, my nebo někdo nám blízký. Nebo když je před námi úkol, na který zjevně nestačíme, a přitom je to věc potřebná a nutná. Třeba se k něčemu přiznat nebo si něco vzít na starost. V takových chvílích člověk pozná, jak je víra důležitá a jak významně nám může pomoci. Někdy nás Pán Bůh do takových nečekaných situací sám přivádí, abychom si mohli svou víru v něho tak říkajíc vyzkoušet. Jen tak poznáme, jak mnoho nám může dát. Za takové zkoušky je pak člověk vděčný, protože mu pomohou zvládnout i situace mnohem těžší.

II. REPTÁNÍ

Když Hospodin vyvedl lid z Egypta, nevedl je rovnou cestou podél pobřeží do země zaslíbené. Vzal je oklikou přes poušť. To byla kra-

jina, v které Izraelci neuměli žít. Až dosud bydleli v Egyptě, kde sice museli těžce pracovat, ale veškerou obživu měli zajištěnou. Byli zvyklí na pravidelné závlahy, které jim poskytovala řeka Nil, podobně jako jsme dnes zvyklí koupit si jídlo v obchodě a nebo si ho vzít rovnou z ledničky. Dovedete si však představit, že by v žádném obchodě neměli nic k jídlu ani k pití a lednička by byla prázdná? Něco podobného se stalo Izraelcům, když se dostali do pouště. Zde se nedalo nic pěstovat ani sklízet, protože tu téměř neprší. Roste tu jen pár pichlavých bodláků, které sotva stačily jejich stádům. A Mojžíš je vedl dál a dál. Jako kdyby vůbec neměl rozum. Co budou jíst? Co budou pít? Brzy toho měli všichni po krk a odmítli jít dál. Měli hlad, měli žízeň a před nimi žádná jistota.

A jak už to bývá, když má před sebou člověk něco nového a nejistého, začíná si nejen stěžovat na přítomnost, ale i idealizovat to, co bylo. A tak naráz začali mnozí egyptské otroctví chválit a tvrdili, že v Egyptě by jim bylo mnohem lépe: „Tam jsme měli plné hrnce masa a dostatek chleba. Ale tady na poušti umřeme hladu.“ Jejich hněv se obrátil proti Mojžíšovi a Áronovi. Ti si sami také nevěděli rady, ale obrátili se o pomoc k Hospodinu.

III. HOSPODIN NABÍZÍ POMOC

Pán Bůh je do této situace uvedl záměrně. Právě poušť byla jako stvořena k tomu, aby se na něho naučili spoléhat. V Egyptě si mohli myslet, že obživu jim dává Nil. V zaslíbené zemi budou v pokušení myslet si, že za všechno vděčí jen svému vlastnímu úsilí a pilné práci. Ale v poušti tomu bylo jinak. Zde byli pouze oni a Bůh. Dobře si tak mohli uvědomit, že se bez Boha neobejdou. Jinak by nikdy nepoznali, za co všechno mu vděčí. Proto jim Bůh odpustil jejich reptání i touhu znovu vlézt od otrockého chomoutu. Chtěl jim ukázat, že svoboda a důvěra v Boží pomoc je sice náročná, ale krásná a nesrovnatelná sě vším, co dosud v Egyptě poznali.

Mojžíš lidu oznámil: „Ještě dnes večer se najíte masa, kolik kdo bude chtít, a zítra ráno vám dá Bůh chléb.“ Mnohým z Izraelcům to bylo k smíchu. Jak by se na poušti, kde je jen samý písek a pár nejedlých trsů trávy, mohl vzít chleba a maso pro tolik lidí? To nám ho sem snad Egyptané dovezou? Ale jako už tolikrát, lidská představitivost se ukázala být krátká. Bůh má mnoho způsobů, jak nám pomoci, o nichž my nemáme ani tušení. A přitom to kolikrát mohou být věci docela prosté a zdánlivě samozřejmé.

Když se Izraelci večer utábořili a s kručícími žaludky se chystali uložit ke spánku, naráz se zatmělo. Ale nebyl to mrak, z kterého

prší. Bylo to hejno ptáků, které na své dlouhé pouti do teplých krajín přelétávalo poušť a na večer se sneslo k odpočinku. Poušť byla brzy celá černá, kam jen oko dohlédlo. Mojžíš řekl: „To je maso, které vám posílá Hospodin.“ Tehdy bylo běžné chytat ptáky do sítí, podobně jako se chytaly ryby. Bylo to jídlo chudých lidí. Izraelci se nerozpakovali, každá rodina si pochytila několik křepelék a upekli si je na ohni. Ještě ten den měli všichni maso, ačkoli se jim to ještě před několika hodinami zdálo být nemožné. Pán Bůh se o nás umí postarat, i když se nám zdá, že je všechno marné a že je zbytečné o něco se snažit.

IV. HOSPODIN DÁVÁ CHLĚB

Ale to ještě nebyl všem překvapením konec. Když se ráno probudili, jejich děti už běhaly venku a volaly: „Co to je?“ – hebrejsky: „Man hů?“ Celá poušť byla pokryta jakoby jíním, podobně jako když se ráno snese rosa nebo sníh. Bylo to cosi bílého, a jak už to bývá, děti musely zkusit, jestli to náhodu není k jídlu. A hle, ono to bylo dobré a hlavně sladké. Brzy bylo vidět izraelské rodiny, jak do všech svých nádob sbírají ty bílé chomáčky. Začali tomu říkat mana. Když to Mojžíš viděl, jen se usmíval a každému říkal: „Vidíte, to je chléb, který nám dal Bůh z nebe. Nikdo z nás ho nezasel, nikdo z nás ho neزال, a přece je tady a my ho můžeme jíst! Není Bůh dobrý a laskavý? Nedokáže se snad o nás postarat i v této nehostinné poušti?“ A protože Izraelcům mana chutnala, nikdo už nereptal a každý sbíral, aby měl co největší zásoby.

Ale Mojžíš řekl: „Teď se pěkně rozdělíme. Která rodina nasbírala víc, než potřebuje, dá těm, kdo sbírat nemohli.“ Někteří se sice bránili, ale Mojžíš je rázně umlčel: „Vyrostl snad ten chléb na tvém poli? Nedostal jsi ho darem? Tak se pěkně rozděl! Však zítra dá Bůh chléb znovu.“ Jenže právě o tom mnozí pochybovali. Nikomu nic neřekli a sami pro sebe si udělali tajné zásoby. Vždycky se najdou takoví, kteří Pánu Bohu příliš nedůvěřují a víc myslí na sebe než na druhé.

Ale příští ráno bylo v izraelském táboře hotové pozdvižení. Ti, kteří věřili, že se o ně Hospodin postará i další den, klidně sbírali novou manu, která se opět k ránu snesla okolo tábora. Ale ti, co si přispali, protože měli bohaté zásoby, se probudili do hrozného smradu! Mana, kterou si nechali ze včerejška, páchla na sto honů a každý hned věděl, kdo jsou ti, kteří myslí jen sami na sebe. Měli z toho pěknou ostudu.

Jenže právě takovými zkušenostmi se člověk učí a poznává, co to znamená důvěřovat Bohu a jak dopadne ten, kdo spoléhá jen

sám na sebe. Příští den už se všichni rozdělili, nikdo si nic nehamounil a ráno jim Hospodin dal opět nový chléb. Chutnal podobně jako medový koláč.

Když už mana padala šestý den, Mojžíš řekl: „Dnes si ji nasbíráte dvojnásobné množství. Zítra je den odpočinku, kdy je člověk osvobozen od vší práce. Bůh vás opatří na zítřek již dnes.“ Izraelci se divili, ale poslechli a nasbírali dvojnásobné množství. A skutečně. Další den mana nepadala, ale oni měli přesto co jíst a nezkazilo se to. Tak je Hospodin připravoval, aby pochopili, v čem je smysl dne odpočinku. Až později vejdou do zaslíbené země a budou v pokušení pracovat „od nevidím do nevidím“, aby nespolehali jen na své úsilí a umění. Už na poušti se měli naučit odpočívat, protože Bůh nám dává víc, než potřebujeme. Proto si můžeme vzít každý sedmý den dovolenou.

V. BŮH DÁVÁ VODU

Člověk dokáže vydržet bez jídla řadu dnů a bez masa se, když na to přijde, obejde úplně. Ale bez vody vydrží člověk jen pár dnů a umře. V Egyptě to bylo snadné, podobně jako u nás. Prakticky všude, kde se vykope dostatečně hluboká díra do země, se objeví voda. Ale na poušti byl s vodou největší problém. Izraelské měchy nebyly bezedné, a tak vždy znovu byli postaveni před problém, kde hledat vodu. Nejčastěji ji našli podle kousku zeleného území v poušti, které signalizovalo, že zde je ukrytý zdroj vody. Ale často se dostali do oblasti, kde kolem nich byly jen holé skály a nikdo nevěděl, kde vodu hledat.

Na jednom takovém tábořišti dostoupila krize vrcholu. Jako by všichni zapomněli, jak věrně se o ně Hospodin až dosud staral. Znovu se obořili na Mojžíše: „Když nám hned teď nedáš vodu, tak tě ukamenujeme. To ty jsi tím vším vinen. Kdo nás sem přivedl? Kdo nám slíboval, že budeme svobodní? Kdo nás nachytl na to, že budeme žít v úrodné a bohaté zemi? Až dosud se potloukáme po poušti, sami nevíme, kam jdeme, a ještě máme žízeň! Jestli nám nebylo v Egyptě lépe! Kdyby nás Hospodin opravdu vedl, tak bychom nikdy nemohli takhle strádat!“

Mojžíš neodpověděl. Svou úzkost a smutek však svěřil Pánu Bohu. Hospodin mu řekl: „Proč mě stále pokoušejí? To mi pořád ještě nevěří?! Já jim ukáži, že pod mým vedením nikdo žízni neumře. Jdi a postav se ke skále. Udeříš do ní holí a ukáže se pramen vody.“ Mojžíš svolal lid a před zraky všech učinil, co mu Hospodin přikázal. Udeřil do skály a po chvíli se ukázala voda. Právě v těch místech, kde by jí nikdo z nich nečekal.

Když ukojili svou žízeň a naplnili všechny nádoby, chtěli se rozejít. Ale Mojžíš je zastavil a řekl: „Tohle místo si budeme pamatovat. Každý pramen přece musí mít název.“ Někteří navrhovali, že by se to místo mohlo jmenovat Studna záchrany. Jiní mysleli Skalní pramen. Další se chtěli Mojžíšovi zavděčit a proto navrhli: Mojžíšova ústa. Ale on to všechno zavrhl a dal tomu místu název, který se sice nikomu nelíbil, ale byl pravdivý: Massa a Meriba. To znamená: Pokušení a Hádka. A hned to vysvětlil: „Toto přece není památník naší víry, ale naší nevěry! Jen ať si naše děti připomínají, jací jsme byli nevděční. Snad se z toho poučí.“

MODLITBA

Pane Bože, ty víš, jak často si stěžujeme a naříkáme. Býváme nespokojení a svádíme vinu na druhé. Ale ty nám pomáháš a ukazuješ cestu i tam, kde ji sami nevidíme. Děkujeme ti za všechny obtíže, které jsme s tvou pomocí překonali, a dej, ať se na tebe dovedeme více spoléhat. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Pokuste se vyjmenovat pět úplně nejdůležitějších věcí, kterých je potřeba, aby člověk přežil. Může jich být méně než pět?
- V dějinách církve jsou období, kdy lidé dávali svůj majetek do společného vlastnictví. Víte o těchto pokusech?
- Pamatují si lidé víc dobré události, nebo těžké a zlé doby?
- Slyšeli jste někdy někoho říkat: „Dříve za našeho mládí bylo všechno lepší.“ „Za komunistů bylo líp“? Jestli to někdy uslyšíte, vzpomeňte si na ‚egyptské hrnce masa‘. Pokud by podobný výrok vypustil z úst křesťan, určitě zapomněl, že spousta věřících lidí nesměla vykonávat určitá zaměstnání, že věřící děti zpravidla nesměly studovat, že se nesmělo svobodně učit náboženství a mnoho a mnoho dalších postihů musely církve a věřící snášet. Hovoříte někdy o těchto věcech doma? Pečujte o svou paměť, aby spolu s ní nezmizela i vděčnost Pánu Bohu za to, že se o nás stále stará.
- Už jste slyšeli, že někdo říká „nevděk vládne světem“? Při jaké to bylo příležitosti? (Kdy jako lid víry projevujeme svou vděčnost?)
- Je dobré shromážďovat zásoby? Co je naopak potřeba včas spotřebovat – a nemá cenu si to nějak „křečkovat“?
- Co můžeme dělat s věcmi, které bezprostředně nepotřebujeme? Např. obnošené, ale zachovalé šaty, nepoužívané hračky, přebytečné potraviny apod. Víte, co je to charitativní činnost? Co víte o nadacích?
- Víte, že prosbu „chléb náš vezdejší“ můžeme překládat také jako „zítřejší“? Může to nějak souviset s příběhem o maně?
- Dá se „do zásoby“ – nakupovat v supermarketu – chodit k večeři Páně – naposlouchat pěkná hudba – najíst se lahůdek – naučit se do školy – napít se před výletem? Jak takové „předzásobením se“ v jednotlivých případech dopadá? Napadne vás, kdy je na místě a kdy působí směšně nebo rovnou nesmyslně?

SMLOUVA NA SÍNAJI

Ex 19,1-25; 20,1-17

29.2.2004
1. postní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 81,10-11 — *Nesmiš mít cizího boha, nebudeš se klanět cizáckému bohu! Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, já jsem tě přivedl z egyptské země. Otevři svá ústa, naplním je.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 19,3-11

PÍSNĚ

Někdo mě vede za ruku (BTS 22; S 210); Pán Bůh je síla má (BTS 42; EZ 182); Otče nás, milý Pane (BTS 4, EZ 433); Bůh je záštita má (S 23); Není lepší na tom světě (BTS 8; S 213); Nové přikázání (BTS 88; S 364).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **smlouva** uzavřená s Hospodinem je velmi důležitý pojem starozákonní teologie. Ježíš v ustanovení VP také hovoří o smlouvě (1K 11,25), a tak pro společenství víry naznačuje, o co má věřícím v životě víry jít především. Pro starozákonní lid i pro křesťanské církve je smlouva nejen Boží nabídkou, ale i výzvou a pozváním do příběhu života víry, který se odehrává na tomto světě. Smlouva se týká každého člena společenství.

Termín smlouvy je převzat z právního prostředí a naznačuje, že jde o odpovědnost každého jednotlivce uvnitř společenství. Jde o smlouvu Hospodinovu, a tedy jde o život víry každého jedince uvnitř společenství. Smlouva nevytváří privilegia pro některé obzvláště nadané či oblíbené. Život v Izraeli se odehrává uvnitř společenství, zde má centrum. V jiných společenstvích – v jiných národech – nebyla garantem života společenství smlouva Hospodinova, nýbrž smlouva garantovaná vojvodou (vede vojenské voje – vojvoda) či králem, zabezpečovaná mocí, násilím a utužená strachem těch, kteří se obávali trestu z nedodržení královských požadavků. V příběhu o uzavření Hos-

podinovy smlouvy s lidem se nalézá základ pro pochopení vztahů, které mají v Izraeli panovat. Izrael nemá být státní církví, ani konfesním státem nebo královstvím, v němž král spojuje politickou i náboženskou moc. Král není původcem zákonů, zákony prostředkuje Mojžíš. Smlouva Hospodinova v žádném případě neuděluje privilegia nějaké aristokracii – pro Hospodina není oblíbených či obzvláště nadaných k organizování, zatímco jiní jsou od své přirozenosti nesvéprávní a méněcenní otroci či barbari. V určitých obdobích židé a křesťané zakládali náboženské (konfesní) státy, a křesťanství se stalo jediným povoleným, tj. státním náboženstvím. Ačkoli byly vytvořeny velké a fungující křesťanské státy, přesto docházelo nutně k porušení smlouvy Hospodinovy a k jejímu přetvoření na trestně-soudní systém mocensky zaštitěný, tj. s totalitními rysy. Byť by se vládcové označovali za „nejkřesťanštější panovníky“, z „milosti boží“ vládoucí či za „služebníka služebníků“. Z tohoto příběhu chápeme rozpaky některých moderních židovských a křesťanských myslitelů, jakmile židé nebo křesťané touží po konfesním státě nebo ho nabízejí jako správný model.

Smlouva Hospodinova nabízí život

uvnitř společenství. Osamocení jedinec nemá šanci na přežití. Smlouva je výrazem svazků spojujících členy společenství. Vztah mezi izraelským Bohem a jeho lidem je vztahem smluvním, nikoli mocenským nebo právně-soudně-trestním. Vztah společenství k Bohu a Boha k lidu je však pochopitelný skrze skutečnost smlouvy, zde má svou logiku pojetí zbožnosti jako spravedlnosti, tj. správného vztahu k Bohu a lidem – i Ježíš označuje „správně zbožné“, tj. druhým sloužící za spravedlivé (Mt 25,37).

Vysvobození z Egypta dostává díky smlouvě jedinečný charakter. Hospodin ujišťuje lid, že s tímto vysvobozením smí počítat natrvalo, zachráněný lid je ke svému zvláštnímu poslání – stát se požehnáním (Gn 12,2-3).

Hebrejský termín „smlouva“ lze přeložit jako dohoda, pakt. Uzavření smlouvy může doprovázet složitý rituál, nebo naopak jednoduchý úkon: oběť, jídlo, přísaha, podání ruky.

Vztahy mezi Božím lidem a Bohem jsou v jádru pojmem smlouvy, a tak se tomuto pojmu dostává nesrovnatelného teologického významu. Celé izraelské náboženství vychází z předpokladu **smlouvy jako základního vztahu mezi Hospodinem a jeho vyvoleným lidem**. Již Abraham vstupuje ve smlouvu s Bohem (Gn 15). Hospodin obnovuje smlouvu s Izákem (Gn 26) i s Jákobem (Gn 28). Mojžíšovi se Hospodin představuje jako Bůh navazující na smlouvu: „Bůh otců, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův (Ex 3,5). Na Sínaji při vyjití z Egypta učinil Bůh otců smlouvu s Izraelem (Ex 19 a 24). Je-li lid věrný svým závazkům, dodržuje-li všechny Boží příkazy, prokáže mu Bůh náklonnost láskou, dobrotou, milostí, a tak dostojí své smlouvě. Bůh zůstane věrný. Bůh zůstává věrný, zato ale Izrael smlouvu nedodržuje. Neuposlechl svého Boha. Tak jako Mojžíšovi současníci, také Izrael neplní své poslání – být požehnáním pro druhé. Bůh zasahuje a trestá. Cílem trestu je očista lidu, aby se mohla uzavřít smlouva nová, psaná

ne již na kamenných deskách, ale zapsaná v srdci proměněného lidu (Jr 31, 31-34 – nová smlouva; Jr 32, 37-41 – nová bázeň – věčná smlouva). Obřezání srdce – nová smlouva je zaslíbená také v Dt 30,6).

Pojem smlouvy dovoluje pochopit skutečnost Boží lásky, spravedlnosti, milosti a spásy. Smlouva dovoluje vidět správně povahu člověka před tváří Hospodinovou: otevřenost vůči zaslíbení a bezbrannost vůči hříchu, nespravedlnosti. V tom spočívá jeho vyvolení, tj. povolání k pravdivému pohledu na lidskou situaci a výzva k přijetí požehnaní, které se stává výzvou k zvláštnímu úkolu – být požehnáním pro druhé, tj. spravedlivým před Bohem a před lidmi. Např. Abraham slyší výzvu a zaslíbení (Gn 12,2-3) a vzápětí vidíme selhání – bezbrannost vůči nespravedlnosti (Gn 12,10-20), příběh Izákův vykazuje podobné rysy (zaslíbení: 26,1-5; bezbrannost 26,6-11), aj.

– **hora** je místem zvláště vyhrazeným pro Boží zjevení. Na hoře má Abraham obětovat svého syna (Gn 22,2), z hory lze nejlépe žehnat lidu (Ex 17,9nn). Oběti se původně konaly na horách (1 Sa 9,12nn), na výšině je umístěna truhla Boží (1 Sa 7,1). Také Zákona dal Bůh svému lidu na hoře, a to na Sínaji (Ex 19). Sínaj (či Choreb) s horou Sionem, kde je chrám, budou vždy **horou Boží** (Ex 3,1) a **horou svatou** (Ž 2,6; Iz 8,18; J 4,20). Proto také Matouš situuje důležité události Ježíšova příběhu na hory (Mt 5,1n; 17,1n; 28,16).

Slavnost pod horou Sínaj provázejí přírodní úkazy. Nechtějme si však vysvětlení zjednodušit – např. tím, že se jednalo o zeměměření. Hospodin se neprojevuje skrze zeměměření, jeho blízkost však pociťoval nejen lid, ale i země se zachvívá bázni před Hospodinem. Podobné obrazy známe z žalmů – hory se hýbou, stromy v lese tančí a řeky rukama tleskají – Ž 96; Ž 114 aj.

– **budete mi zvláštním vlastnictvím**, jako žádný lid, praví Hospodin

o Izraeli. Izrael není o nic lepší než „pronárody“ země. Jeho výjimečnost záleží výlučně v Hospodinově vyvolení a v smlouvě, kterou s ním Hospodin uzavřel z pouhé milosti. Obrat „zvláštní vlastnictví“ označoval původně osobní majetek krále, jimž může jen on sám volně disponovat; takový majetek může být vyňat z pravomoci rodu, jen jediný měl na něj právo. Jestliže Izrael je zvláštním vlastnictvím, pak to znamená, že je bezvýhradně dán k dispozici Hospodinu.

– **Mojžíš prostředkuje** Boží pokyny lidu a lid jeho prostřednictvím posílá své odpovědi Bohu. Lid má slyšet, že Mojžíš skutečně mluví s Bohem, ale přitom nesmí bez Božího rozkazu vystoupit na horu. Přístup k Bohu je vázán pravidly, která vydává Bůh sám. Jde tu o čistotu. Odtud je požadavek vyprání šatů a sexuální zdrženlivost – nepůjde o extaticko-sexuální obřady plodnosti (kultu plodnosti podlehnou ti, kteří uctívají býka – zlaté tele Ex 32). Jen ten smí přistoupit k Bohu, kdo je schopen přijmout pro danou chvíli určitá pravidla a je ochoten se očistit. Zde není zdůvodňována závaznost askeze pro židovská či křesťanská společenství, v jiných textech, např. Ž 15 a 24 se počítá pouze s očistou – nápravou lidských vztahů jako s předpokladem pro setkání s Hospodinem.

– **příchod Hospodinův** je provázen otřesy hory, blesky a oblakem. Bůh nepřichází nenápadně, nelze ho přehlédnout. V jeho přítomnosti se vždy dějí rozhodující skutečnosti pro lidský život. Popis příchodu Hospodina – přítomnosti Boží má naznačit, že Boha nelze vidět, setkání s Bohem není estetický nebo extaticko-andělský zážitek mystiků. Setkání se svatostí Hospodinovou je pro smrtelníka zážitkem ohrožení – na hranici života a smrti – zážitkem, který s člověkem otřásá (podobně Iz 6) a očisťuje jeho srdce. Izrael prochází – řečeno obrazně – očistěním srdce – očistěním myšlení – aby mohl přijmout slova Hospodinova, tj. Desatero (Ex 20,1). Ježíš tuto

starozákonní logiku nepopírá. I pro něho setkání s Hospodinovou svatostí vyvolává bázeň (hrůza a úzkost – Mk 14,33). Proto naopak blahoslaví čisté – tedy již očistěného srdce – ti Boha vidět budou (Mt 5,8)

– **Bůh vyhlásil...příkázání** (Ex 20,1) – dosl. **tato slova**. Nejde tedy o abstraktní vyhlášku, ale o **slovo Hospodinovo**, vyslovené v určité fázi příběhu spásy: na cestě z otroctví do země svobody. Z této souvislosti zřetelně vidíme, že bůh nechce Izrael Desaterem omezit či spoutat, ale zachovat na cestě ke skutečné svobodě. Desatero je deset směrnic, ukazujících ke svobodnému životu. (viz J.L.Lochman, Směrovky ke svobodě, Praha 1994)

– **zákon** – biblický zákon má pro nás trojí význam – jak to rozpoznala a formulovala reformace: 1. pedagogický a politický (vychovává k mravnímu jednání; tvoří základnu práva a tedy i předpoklady elementární spravedlnosti ve společnosti); 2. odhaluje, co je hřích a spoluvytváří svědomí; 3. dává věřícím pokyny, jak milovat Boha a bližního (viz Jan Kalvín, Instituce, P.Otter, Malá učebnice konfirmačního cvičení, Hradec Králové 1987, samizdat, s.46)

– v Desateru se setkáváme s formulacemi příkazů a zákazů formou, která je obvyklá i v jiných politických útvarech – zejm. v chetitské oblasti (J.Assmann, Kultura a paměť, Prostor 2002). Na právních stélách (sbírky právních výroků ještě neexistovaly ve formě právních kodexů, tehdy měli k dispozici klinopisné tabulky, stély nebo svitky). V právních výrocích starého Předního Orientu se setkáváme s právními normami kazuistickými, tj. vycházejícími z jednotlivých konkrétních případů. Slova (příkázání) Desatera jsou formulována tzv. apodikticky, tj. obecně. Slova jsou pochopena jako bezpodmínečně platné směrnice – tak jsou formulovány např. charty lidských práv nebo ústavní preambule jednotlivých států, podobného charakteru jsou Čtyři pražské artikuly. V denním

životě vycházel také Izrael z kazuistického práva staroorientálního (sr Ex 21-23), měl se však na právní problematiku dívat očima Desatera – ústavou vázanou na smlouvu s Hospodinem. Desatero není směrnici jen pro bohoslužebný život Izraele, ale i pro všední den – tedy pro správný vztah k Bohu i k bližnímu. Předřazení Desatera kazuistickému právu vysvětluje, proč je možné kazuistické právo interpretovat nově – proto se liší jednotlivá nařízení z „Knihy smlouvy“ v Ex (21-23) a v Dt (tematicky odpovídající zákony – Dt neopisuje z Ex, a Ex neopisuje z Dt) . Proto zákon lze nově formulovat – není to nezměnitelný, božský výtvarčí dokonalá dogmatická formule.

V SZ nalezneme ovšem ještě další Desatera (Ž 15; Ex 34,10-26 aj.). Nejde tedy o výjimečnost Izraele, že by měl na rozdíl od ostatních národů apodiktické právo (různá obecná desatera), to měli i jiní. Specifičnost spočívá: 1. ve zvěsti jednotlivých směrůvek Desatera 2. a v zařazení Deseti slov do kontextu smlouvy, tj. předřazení Desatera všem ostatním nařízením – všechna ostatní nařízení bohoslužebná i týkající se všedního (profánního) života mají být interpretována směrůvkami Desatera – konkretizována tak, aby v případě 4. přikázání člověk nebyl svázán předpisy, ale byl pánem soboty a chválil Hospodina.

Označení Desatero či Dekalog (=deset slov) bylo oddílu dáno pod vlivem Ex 34,28 a Dt 4,13, kde se mluví o deseti přikázáních na dvou deskách.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **vymezení prostoru** – pod trestem smrti se nám zdá velmi přísným opatřením. Ale člověk skutečně nemůže to, co může Bůh. Každý, kdo se chce rovnat bohu, přesvědčí se naprosto nesmlouvavě, že to nejde. Jen zaslíbení ukazují, že mu budeme podobni – jednou (1J 3, 1-3).

– **očišťování před náboženským obřadem** bylo běžnou a nutnou náboženskou zvyklostí – to popisuje pro jed-

notlivé případy kniha Lv. Věřící nesměli jíst nečistá zvířata, stýkat se s nečistými předměty či lidmi. Ježíš do značné míry dodržoval očistné příkazy, ale učil svobodě, že v případě nouze je možné a nutné je přestoupit – člověk je pánem soboty a nikoli sobota pánem člověka. Proto také učí, že neznečišťuje to, co vchází do úst (nečistá zvířata), ale co vychází z úst – vyjádření, slova. Očišťování před horou Sínaj tedy spadá do tehdejších představ, jak se připravit na Boží přítomnost. Dětem můžete říci, že je to něco podobného, jako když ony na chvíli ztichnou, dávají pozor – to je jejich příprava na zvěstování, nikoli, že jsou nějak oblečeny, umyty atd.

– **vznik Desatera** nelze spolehlivě určit. Ve staré a středověké církvi se pochybovalo, že autorem je Mojžíš a že Desatero je směrnici izraelského života od prvopočátku. Kritické bádání minulého století dospělo k názoru, že Desatero vzniklo později, nejspíše někdy v době králů pod vlivem proroků. Nejnovější nálezy a nová pečlivá zkoumání však umožnily nový pohled na izraelské společenství, a tím i na vznik Desatera. Rozvoj Izraele, jeho odpor proti kenaánskému přírodnímu náboženství po usazení v zemi by byly nepochopitelné bez velkého duchovního počátečního impulsu. Jádrem izraelského sakrálního svazu byly kmeny, které měly duchovní kvality. Jejich Bůh nebyl vázán na místo, byl s nimi v úzkém společenství. Smlouva hrála od počátku ústřední roli. Není proto důvodu pochybovat o tom, že Desatero nebo Dvanáctero – ovšem ve stručnější podobě – patřilo neodlučně k počátkům Izraele. Desatero jako interpretační klíč zákonů je směrodatné právě proto, že je spojeno se smlouvou. To je důležitější zjištění než to, v které době vzniklo – i toto můžete zdůraznit starším dětem konfirmačního věku.

Jako celek je Desatero ve Starém zákoně zapsáno v Ex 20,1-17 a Dt 5,6-21. Obě podání se v podstatě shodují. Odchylky jsou dokladem, že každé z obou podání náleželo jině-

mu tradičnímu okruhu, že bylo textem užívaným na různých místech a v různých dobách izraelského společenství. Dá se zhruba říci, že Ex 30 zachycuje jeruzalémskou a Dt 5 severoizraelskou tradici.

– na čtvrtém přikázání (den odpocínutí) můžete vysvětlit, jak obtížně se formálně dělí Desatero na dvě desky, protože přikázání se týká svěcení sedmého dne. Zbožnost Izraele má dvě ohniska: vztah k Bohu i člověku. Ve čtvrté výzvě jde o chválení Hospodina a zároveň máme před sebou směrovku, která má důsledky pro všední život člověka, a dokonce i pro vztah člověka k domácím zvířatům, i ta mají odpočítat.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

V motivačním rozhovoru můžete mluvit o významu dopravních značek: Omezují? Chrání? Jak by to vypadalo, kdyby žádné nebyly? Co umožňují? Obrázky obyčejných dopravních značek můžete dětem přinést a ukazovat. Na jejich příkladu pak můžete dětem smysl desatera ve vyprávění přiblížit.

Po vyprávění děti buď samostatně nebo společně vymyslejí a kreslí, jak vyjádřit přikázání jako dopravní značky. Pokud budete vymýšlet značky-přikázání společně, může každé dítě nakreslit na hodině jenom jednu velkou (polotovar z tvrdého papíru jim připravte předem) a tu potom přinést zpět do shromáždění jako hádanku pro dospělé. Tyto značky můžete dát na nástěnku v kostele. Všech deset si pak nakreslí doma do příští hodiny.

4. POMŮCKY:

Obrázek kamenných desek s Desaterem, různá výtvarná zpracování Desatera, ukázky zákonů, církevní řády – můžeme přečíst ukázkou; pravidla oblíbené společenské hry.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší a střední školní věk:

Proč jsou na silnicích dopravní značky? Nestačilo by zesílit stav dopravní policie – na každé ulici a v každé vesnici jeden řídicí strážník? Autoškola uzavírá s řidiči také svého druhu smlouvu a po vyučení základním pravidlům předpokládá, že se budou samostatně jezdit již bez učitele a využijí přitom pravidel, s nimiž se seznámili.

Otázka pro starší školní věk:

Slyšeli jste o dětském parlamentu? o chartě lidských práv? K čemu by vás mohla vést spolupráce s dětským parlamentem: naučíte se bránit proti nespravedlnosti některých starších spolužáků a dospělých; začnete rozhodovat o tom, co se máte učit ve škole – nebo o tom mají rozhodovat učitelé; případně vám jako samozřejmost, že se zastanete slabšího, kterému někdo křivdí; budete mít bezplatný přístup na internet?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Izrael je na cestě z egyptského otroctví ke svobodě a spravedlivému společenství – Izrael se stále učí svobodě – „Boží“ směrovky ukazují cestu – dospělí se stále učí – učení není jen výsadou dětí – popř. můžete vyprávět podle dějepravy Mil. Hájka, úloha č. 28.

I. Motivace

II. Izraelci pod horou Sínaj

III. Hospodinův vzkaz: uzavřu s vámi smlouvu

IV. Pokyny pro lid a jeho přípravu

V. Dvě kamenné desky – deset směrůvek ke svobodě

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Smlouva a zákony jsou důležité pro společenství Izraele, upozorněte na důležitost životních směrůvek pro společenství – má strukturu Dvoj-přikázání lásky – první deska učí jak milovat Boha (1.-4.) druhá deska učí milovat bližního (5-10) Desatero je věc veřejná, není to záležitost určená pro tajné spolky či zasvěcence tajných ná-

boženských mystérií. Problém setkání s Boží přítomností můžete ilustrovat na Mojžíšovi, Jeremiášovi, ap.Pavlovi aj. – neprožívají harmonické pocity krásy, nejásají nad setkáním s něčím silnějším než jsou oni – brání se, odmítají poslání – zápasí s Hospodinem

I. Motivace

II. Bůh chce uzavřít smlouvu s člověkem

III. Potvrzení Mojžíšova prostřednictvím

IV. Bůh připravuje lid na přijetí smlouvy

V. Setkání s Bohem není povznášející zážitek, ale rozpoznáním

naší smrtelnosti, nedokonalosti a viny, a zároveň se stává pozváním ke zvěsti

VI. Zákon je milostivý Boží dar – deset směrůvek ke svobodě

VII. Smlouvou tvoří Bůh z Izraele lid se zvláštním úkolem – být požehnaním pro druhé národy (Gn 12,3)

VIII. Podoba smlouvy: Desatero na dvou deskách – má strukturu Dvojpříkázání (milování Boha a bližního jako sebe samého) – je záležitostí veřejnou nikoliv jen soukromého prožívání

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Jezdíte na kole? Co by se stalo, kdybyste se rozhodli, že si nebudete všimát dopravních značek (např. Dej přednost v jízdě nebo Jednosměrná ulice)? – Asi byste špatně dopadli. Teď nemyslím na to, že by vás mohl policista uvidět a potrestat. Spíš na to, že byste mohli ublížit sobě nebo druhým. Proto existují dohodnutá pravidla silničního provozu, aby se jimi všichni řídili a tak bezpečně dojeli či došli k cíli své cesty. (Je možno použít po vyprávění jako „nastartování“ činnosti s pracovním listem č.25.)

II. BŮH CHCE UZAVŘÍT SMLOUVU S ČLOVĚKEM

Víte, co je to smlouva? To je dohoda, v níž se dvě nebo více stran zavazují, že budou dodržovat určitá pravidla. Například nájemní smlouva mezi majitelem a uživatelem bytu, manželská smlouva mezi mužem a ženou, kteří uzavírají sňatek, smlouvy o přátelství, spolupráci a neútočení mezi národy (NATO) nebo smlouva mezi klubem Rychlých šípů a Černých jezdců o tom, že už si nebudou dělat naschvály a budou spolu pouze čestně soupeřit. Smlouva se stvrzuje podpisem, podáním ruky, veřejným slibem (přísahou)... V dřívějších časech k tomu patřilo i společné jídlo. Smlouva je dobrá věc: chrání člověka, dává mu pocit jistoty a bezpečí, drží jej ve vztahu k druhým...Ale mohou být i smlouvy špatné, nevýhodné. Dobrá smlouva se pozná i podle toho, že se uzavírá bez nátlaku, dobrovolně.

Takovou smlouvu nabídl Hospodin svému lidu. Bylo to na cestě pouští, tři měsíce poté, co je Hospodin prostřednictvím Mojžíše vysvobodil z egyptského otroctví. Právě se utábořili pod horou Sínaj. Mojžíš na tu horu vystoupil a Hospodin tam k němu mluvil.

Vyzval Mojžíše: „Připomeň Izraelcům, jak mocně a láskyplně jsem je vytrhl z egyptského sevření. A připomeň jim i můj slib, že takhle s nimi budu jednat i nadále, pokud mne budou chtít opravdově poslouchat a řídit se mým slovem.“ – Mojžíš nemeškal, sešel dolů a podrobně se vším Izraelce seznámil. Všichni jako jeden muž odpověděli, že o smlouvu s Bohem stojí: „Všechno, co nám uložil Hospodin, budeme dělat.“ To byla přísaha, to byl slib. (Stejná nabídka, že můžeme ve svém životě počítat s Boží ochranou a pomocí, i stejné pozvání k možnosti orientovat se v tomto světě podle jeho Slova je určena i nám. Jak na to odpovídáme?)

III. BŮH ČEKÁ NA SVOBODNÉ ROZHODNUTÍ

Mojžíš byl takovou spojkou mezi Hospodinem a jeho lidem. Tak šel zase na horu a tlumočil Pánu Bohu odpověď Izraelců. Všimněte si, že Hospodin čekal na jejich odpověď. Nebylo to nařízení, které se musí bez řeči přijmout. Bůh čekal na jejich svobodné rozhodnutí. Tak je tomu dodnes. I od nás Pán Bůh čeká svobodné rozhodnutí, zda s ním vstoupíme do smlouvy, zda půjdeme životem spolu s ním, zda se budeme řídit podle jeho Slova, podle jeho vůle. To se netýká jen nějakého jednorázového slavnostního slibu, třeba při křtu nebo při confirmaci). Týká se to našeho rozhodování a jednání v úplně všedním životě.

IV. NA PŘIJETÍ BOŽÍ SMLOUVY JE TŘEBA SE PŘIPRAVIT

Víte, že když se chystá svatba (což je vlastně smlouva mezi mužem a ženou, že chtějí žít spolu, mít se rádi, být si věrní...), je potřeba se ni připravit (svatební šaty, hostina, prstýnky), protože jde o důležitou záležitost. Tehdy u hory Sínaj dal Hospodin svému lidu také čas na přípravu; vstoupit do smlouvy s Hospodinem je přece důležitá událost. Mají si vyprat šaty – to byl tehdy běžný zvyk, jak dát najevo, že na člověku neulpívá nic, co jej pošpinilo, svíralo nebo oddělovalo od druhých. Také se nemají věnovat tomu, co obvykle dělají; mají očistit a napravit své vztahy s druhými. Tak se mají připravit na setkání s Hospodinem. – Je to něco podobného, jako když vy se zklidníte, třeba před modlitbou, přestanete se pošťuchovat a začnete víc dávat pozor – to je vaše příprava na setkání s Bohem a jeho Slovem; přitom ani tolik nezáleží na tom, jak jste oblečení.

V. SETKÁNÍ S BOHEM NEMÁ ČLOVĚK VE VLASTNÍ REŽII

To bylo probuzení třetího dne! Nad izraelským ležením hřmělo a blýskalo se, hora Sínaj byla zahalena v hustém oblaku a nad tím

vším zněl velmi pronikavý zvuk polnice. Lidé se třásli bázní, věděli, že Bůh je blízko. Mojžíš je vyvedl z tábora k úpatí hory a nařídil jim, aby se drželi v přesně vymezeném prostoru, jak mu to Hospodin přikázal. Pohrůžka trestem smrti pro toho, kdo by přestoupil zákaz, se vám možná jeví jako příliš přísná. Ale jde o to, že člověk prostě nemůže to, co může Bůh. Nemůžeme přistupovat k Bohu jako rovný k rovnému. Nemáme chtít Pána Boha „chytit“, sáhnout si na něho, zmanipulovat. Člověk má tady ve světě svůj vymezený prostor, který nemá chtít překročit. A když to zkouší, když se sápe na Boží místo, tak to s ním špatně dopadne. To se týká jak jednotlivce, tak celé společnosti. Je to, jako když někde stojí tabulka s nápisem: Pozor, vysoké napětí. Nedotýkejte se! Pokud to člověk nerespektuje, špatně dopadne. Když Pán Bůh dává nám lidem takové zákazy, není to proto, aby nás omezoval, ale aby nás chránil. Pánu Bohu na nás záleží, on chce, abychom byli živi.

Setkání s Hospodinem se ovšem neděje jen jedním předepsaným způsobem, ani si je nemůžeme naplánovat podle svých představ. Někdy to může být i tak otřesně silný zážitek, jako tehdy u hory Sínaj. Zážitek, který až bolí, ale který nás otevře pro naslouchání Božímu Slovu.

VI. DESET SMĚROVEK KE SVOBODĚ

„Bůh vyhlásil všechna tato přikázání.“ (Pokud máte dostatek času, můžete si je připomenout.) Desatero, říkáme my. Tóra, říkají Židé. A obojí znamená dar smlouvy, kterou uzavřel Hospodin se svým lidem. Jeden z významů toho hebrejského slovíčka Tóra je ukazatel směru. Jako když se někoho ptáte na cestu a on ukáže rukou: „Tam, tamtudy vede správná cesta.“ Izraelci jsou na cestě z otroctví, které je svíralo a pohlcovalo, do země, kde budou moci svobodně vydechnout, kde najdou pevnou půdu pod nohama. – Už jste někdy šli rašeliništěm, třeba v Jeseníkách kolem Rejvízu? V rašeliništi člověk nemá pevnou půdu pod nohama. Člověk se boří stále hloub, půda ho neudrží. Proto tam jsou ukazatele, které vedou. A proto tam jsou na pilířích bezpečné lávky. Když jdete po nich, neboříte se a bezpečně projdete rašeliništěm. Můžete se na ně spolehnout. Udrží vás. Kdybyste se však rozhodli, že se nebudete držet ukazatelů a půjdete si podle svého, kdo ví, jak byste dopadli nebo kam až byste zapadli...

Podobnými ukazateli dobrého směru životem je těch deset Božích přikázání. Nejsou to rozkazy přísného Boha, který trestá každé přešlápnutí. Jsou projevem Boží dobré vůle s námi, Božího zájmu o nás, Boží lásky k nám. Když tudy půjdete, dobře dojdete.

VII. DESATERO JE NA DVOU DESKÁCH: UČÍ, JAK MILOVAT BOHA A JAK MILOVAT BLIŽNÍHO

Každá společnost potřebuje mít a dodržovat určitá smluvená pravidla, aby mohla fungovat; u moderních států je to ústava. Společenství Božího lidu má dodržovat Hospodinovu smlouvu a řídit se podle Božích přikázání. Desatero ale není pravidlem, podle kterého se žije jen při bohoslužbách. Je pravidlem pro každodenní život a učí nás dobrému vztahu k Bohu a k bližním. Proto se tradičně zobrazuje na dvou deskách. Dá se ale také shrnout do tzv. Dvojpríkázání lásky: „Miluj Hospodina Boha svého celým srdcem svým, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe.“ Tak to kdysi shrnul Pán Ježíš. Když na tohle budeme pamatovat, nejen hlavou, ale hlavně srdcem, tak v životě nezabloudíme. A ještě budeme nápomocní druhým, aby se i oni mohli setkat s Bohem.

MODLITBA

Pane Bože, my často nerozumíme cestám, kterými nás vedeš. Prosíme, daruj nám důvěru, abychom se víc než na své pocity spolehli na to, že nás máš rád. Odtud ať se odvíjí celý náš život Pak na tom budeme dobře s tebou i s druhými. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Proč dodržujeme např. pravidla společenské hry? (jsou to daná pravidla, která si nevymýšlíme my sami, a přece se jim rádi podřizujeme, zavážeme se, že budeme dodržovat smlouvu, aby hra měla smysl. Když někdo podvádí, tak to pěkně zkazí všem.)
- Kdy spolu lidé uzavírají smlouvy, dohody?
- Jsou potřebné smlouvy mezi státy? Nebo by stačilo, kdyby v čele každé vlády stál vzdělaný a moudrý vládce?
- Je důležité mít dobré zákony? Je lehké je tvořit? Dodržují je lidé?
- Mají křesťané také řady a pravidla? Plní je? Mají církve ústavu?
- Co víte o Desateru? Umíte přikázání zpaměti? Je lehké je dodržovat?
- Znáte Dvojpríkázání lásky? Lze lásku přikázat? Lze násilím nebo rozkazem přinutit k důvěře druhému? Je výzva již vykonaným násilím? Vyhrožuje Ježíš nějakým trestem nebo pomstou během našeho života nebo po naší smrti? Víte, že křesťanští kněží v některých dobách strašili historkami a horory, posmrtnými tresty a trápením? Dělají to někteří křesťané ještě dnes? Je běžné v jiných náboženstvích, že se lidé bojí, aby nebyli za svoje chyby a zločiny potrestáni v příštím životě?
- Znáte příklad špatných zákonů, které byly směrovkami k smrti, diskriminaci a likvidaci druhých (v některých náboženstvích – obětování dětí; v některých politických systémech: diskriminace určitých skupin; vyhlášení nadřazenosti jedné strany nad všemi ostatními; povolení jen jedné církve zemským zřízením nebo císařským patentem)
- Co je to anarchie? Lze žít zcela bez pravidel?

MODLÁŘSTVÍ LIDU

7.3.2004

Ex 32,1-35

2. postní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 81,12-13 — *Neuposlechl mě lid můj, Izrael mi povolný být nechtěl. Nechal jsem je tedy být s tím zarputilým srdcem, ať si jdou za svými plány.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 32,1-8a; 19-21; 30

PÍSNĚ

Buď vůle tvá (S 21); Odpusť (BTS 43; S 233); Víc než oko spatřit smí (S 368); Bůh je náš Pán a Král (BTS 2)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **socha býčka** (32,4). Izraelci si přejí zviditelnit svého Boha. Nebyli tak hloupí, aby očekávali od sošky nějaké zázraky. Soška byla znamením něčeho většího. Býk byl symbolem síly, která vedla člověka k určitému stylu života. Obchodníci by si dnes nepostavili zlatou ruku, aby zviditelnili neviditelnou „ruku trhu“, ale představa o podřízenosti určitým zákonitostem a zvyklostem – to je i dnes běžná věc. Dnes by Áron nepostavil sochu, ale prodával příručku, jak se stát úspěšným podnikatelem, politikem či úředníkem v centru Evropské unie, popř. by natočil několik klipů, které by se lidem vryly do paměti a později usměrňovaly jejich touhy a ovlivňovaly jejich rozhodování. Zlatou sošku si vyrobili ne jen kvůli strachu a netrpělivosti – jak to někdy pojmají moderní vykladači – ale také z touhy po něčem hmatatelném a přesvědčivém. Prorocká kritika model inspiruje i nás dnes: náboženské sochy a symboly jsou dílo lidských rukou. Nemělo by nám však uniknout, že socha představovala pro její ctitele vpád božského světa do pozemských poměrů. Měla do jisté míry magický rozměr – nezpůsobovala nebo nemusela způsobovat zázraky, ale ctitelé ji považovali za mocnou sílu, která jim nabízí,

že mocnost, kterou socha zpřítomňuje, se bude spolupodílet na jejich dalším životě – požehnáním, úspěchem, plodností. Mojžíš sám pak dokonce na příkaz Hospodinův vyrobí také sochu, anti-modlu – bronzového hada Ohnivce (Nu 21,4-9; viz úloha 21.3.2004). Mojžíšova anti-modla Izraeli připomínala, že dílo lidských rukou není „vpádem božského světa“ do pozemského, a sochy i obrazy nejsou nadány božskou či magickou silou. (Křesťanská pravoslavná tradice se dívá na obrazy jiným způsobem – ikona je víc než realita a obraz reality. Ikona nám nabízí možnost setkání s božskými silami, krásou a dobrem.) Reformátor Jan Kálvín naopak říká, že člověk je továrna na modly. Bibličtí autoři/mluvčí nám říkají, že naděje a víra (Žd) jsou protikladem této „hmatatelné“ modlářskosti.

– **bohorouhačský náboženský obřad** – církev má nesmírně blízko k scestí. Biblické svědectví před ním varuje velmi často. Každá slušná církev si toto nebezpečí uvědomuje. O nebezpečí vypráví nejen SZ – díky prorokům (Iz 1,1nn; aj.), ale i NZ – díky Ježíšovi (Mt 7,21-23).

– **nevázané hry** (32,6) byly součástí bohoslužebného rituálu podle daného scénáře. Popisovaná modloslužba vykazuje prvky kultu plodnosti. Obřady zavazovaly k respektování vůle božstev

a dodržování zcela určitých životních zvyklostí, životních a právních norem. Vyznavači kultu plodnosti se tímto způsobem chtěli zajistit šťastnou budoucnost, plodnost polí, lidí i dobytka. Kult plodnosti, spojený se sexuálními úkony, byl jedním z nejvýznamnějších kenaanských kultů, proto např. proroci mluví o nevěře Izraele jako o smilstvu a smilnění (Ozeáš, viz též Nu 14,33) a přitom myslí na odpadnutí Izraele ve všech oblastech života.

– **Hospodinu dochází trpělivost a chce s Izraelem skoncovat** (32,10). Tím není zdůrazněna náladovost Hospodina, ale Boží odpor vůči lidské nevěře a také rozpoznání, že cesta Izraele stojí sice pod zaslíbením, ale není naplánována jako neodvolatelná záležitost, a Hospodin sám neví, jak to s Izraelem dopadne – v tomto ohledu není vševědoucí a dává lidu možnost, aby se rozhodl, jakým směrem se vydá. Mojžíš prosí za lid (32,11). Smlouvá podobně jako Abraham (Gn 18,16). Odvolává se na Boží věrnost k Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi, dovolává se jeho zvláštních zaslíbení (v.13), ne věrnosti nebo nevěrnosti praotců Izraele. Mojžíšovi jde nejen o kontinuitu lidu, ale též o „veřejné mínění“ cizích národů (32,12). Izrael sám pak jméno Hospodinovo mezi národy zneváží svou nevěrohodností – Ezechiel kap. 36.

Jsme svědky zvláštního jevu. Mojžíš odporuje a mění do jisté míry Hospodinovu vůli. Smíme to ovšem také říci tak, že Hospodin dává lidem možnost, aby se vědomě rozhodli pro určitou cestu – nechce mít z lidí povolné loutky – jejich víra je zápasem, nikoliv nadiktovanou neodvratnou záležitostí. Mojžíš nechce zatratit zpronevěřilý lid a začít vše od začátku, jak mu to nabízí Hospodin (32,10). Vypravěč tímto příběhem připomíná, že Bůh není osudová síla, která nemůže změnit své rozhodnutí. Ani Mojžíš s ním však nemůže libovolně manipulovat a k určitému potrestání Izraele dochází (32,34-35).

– **Mojžíšovi dochází trpělivost, rozráží desky** – uvědomuje si zby-

tečnost svého dosavadního snažení – i tento čin bychom měli vidět ne předně jako rozčilení, ale prorocké znamení (32,19), prorocké zdráhání a odmítání vyřídít zvěst. Tato neochota není svévolí, ale znamením tíže a obtížnosti prorockého údeľu.

– **Mojžíšovo jednání v táboře** – je plně v režii Mojžíše. S pomocí mužů z kmene Lévi padlo tři tisíce odpadlíků. Očistná akce Léviovců se týkala i kmene Lévi (32,28), ale jinak není příliš jasně, kdo všechno byl exekucí postižen. Hospodin soudí jinak. Hospodin trestem vychovává (Zd12,6-7). Příběh chce naznačit, že odpadnutí od smlouvy vede k zahynutí, ke smrti – v tom spočívá soud.

Mojžíš prosí za odpuštění. Neomlouvá se za pobití členů Izraele, ale za odpadnutí Izraele. Nejde tu o revoluční přezíravost – „když se káci les, létají třísky“. Jde o modelový příběh, který vysvětluje, jak zhoubné následky má přestoupení zákazu druhého a třetího přikázání. Člověk by si zasloužil smrt, vymazání z knihy života (32,32n). Zde není zapsáno pár desítek vyvolených, kteří budou žít narozdíl od statisíců zatracených. Ani kniha není jizdním rádem blízké či vzdálené budoucnosti (Zj 5). Mojžíš pouze naznačuje, že přestoupení těchto přikázů je tak závažné, že by si člověk zasloužil, aby se na něj již nevztahovalo dobrodiní Boží smlouvy.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– lid již nechápe Mojžíše jako prostředníka, ale spíše jako osvoboditele, významnou osobnost. Boží blízkost a iniciativa je zapomenuta, proto dlouhá nepřítomnost Mojžíše v táboře v lidech vzbuzuje obavy, pocit opuštěnosti, životní a náboženské dezorientace. Nejedná se tedy o pouhou netrpělivost, jak zdůrazňují některé dějepravy.

– skákání kolem zlatého telete – jde dnes o úsloví, které označuje přílišnou starost o majetek a neschopnost se s druhými o cokoli rozdělit. Příběh nevypráví o službě mamonu. Izraelci dokonce byli ochotní se vzdát části

svého majetku (zlaté předměty), aby si mohli vytvořit sochu. Příběh neodsuzuje jakoukoli lidskou aktivitu, ale aktivitu scestnou. Pokud chcete aktualizovat a odsoudit něco, co patří k životnímu stylu dětí, pak např. neodsuzujte dívání na televizi, ale odmítněte zneužití televize a otročení televizi.

– mohlo by se zdát, že byl potrestán jen lid a Áronovo selhání zůstalo nepovšimnuto. Jsou potrestáni ti, kteří propadli kenaanskému způsobu uctívání bohů. Áron je potrestán tím, že také nevejde do zaslíbené země.

– chceme-li vyzdvihnout u Mojžíše motiv sebeoběti a chceme-li o ní mluvit jako o ježíšovské oběti, pak také Mojžíšův hněv bychom do jisté míry neměli chápat jako tvrdý rys starozákonní zbožnosti, ale měli bychom vidět některé Ježíšovy činy (vyčištění chrámu, řeč proti zákoníkům) také v tomto světle hněvu a soudu.

3. METODICKÉ POKYNY:

Obrázek využijete po vyprávění při domýšlení jeho aktuálnosti. Buď děti samostatně kreslí a potom o jejich kresbách společně mluvíte, nebo rozhovor o tom, z čeho si dnes dělají lidé v nejistotě boha, předchází vlastnímu výtvarnému zpracování.

U starších dětí můžete postupovat obráceně. Nejdřív děti obrázek dokreslí a potom jim vyprávíte příběh o zlatém teletí, přičemž společně přemýšlíte, zda nápady dětí odpovídají biblickému příkladu (Objevte např. že biblický příběh není o chamtivosti – lidé jsou ochotni za jistotu naopak platit.)

4. POMŮCKY:

Obrázky různých božstev starověku i novověku; výstřižek z novin s horoskopem; symbol Desatera

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší a střední školní věk:

Zklame-li tě tvůj kamarád, jak se zachováš? Prestaneš se s ním kamarádit, nebo mu dáš novou příležitost.

Otázka pro starší školní věk:

Jak byste poradili druhému kamarádovi či kamarádce, aby měl úspěch u dívek, u kluků, v partě, ve třídě, v učení (pro psaní testů a prověrek), ve sportu (v hraní kopané atd.) Poradíš mu nějaké osvědčené finty nebo něco jiného?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– *vyprávějte pouze o modlářství lidu (Ex 32,1-9.15-35), tj. bez Hospodinovy nabídky Mojžíšovi a Mojžíšova připomínání Božích slibů. Trestnou Mojžíšovu akci můžete jen naznačit, nemusíte ji podrobně popisovat. Připomeňte dětem význam Desatera – směrůvky ke svobodě (z otroctví – ke svobodě) – jde o závažnou záležitost, nikoli relikvii, ale o nasměrování života společenství – tak jako ústava je potřebná pro moderní státy, tak jako konečně i pro EU – jde o naznačení identity společenství – o horizont života.*

I. Izrael touží po hmatatelném důkazu

II. Áron vyrobí sošku a zorganizuje modloslužebnou slavnost

III. Hospodin posílá Mojžíše zpět do tábora

IV. Mojžíše rozbijí desky zákona a trestá nevěrně – význam Desatera

V. Mojžíš prosí o odpuštění a Hospodinova odpověď

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

– *zdůrazněte důležitost Desatera pro život Izraele – je podobnou směrůvkou asi jako Ježíšovo dvojpřikázání lásky (Boha, bližního jako sebe sama, nemáme tedy pohrdat sami sebou); trest je vykreslen velmi barvitě – jde však spíše o naznačení závažnosti znevážení cesty Hospodinovy – nejde o přesný historický popis, jak se to odehrálo, ale jde o to, jakou váhu a závažnost má Desatera a cesta ke svobodě, a jakým směrem vede nevěra – rozpad společenství, odpadnutí od cesty, v tomto slova smyslu zahynutí.*

I. Lid touží po hmatatelném důkazu Boží přítomnosti II. Áron vyhoví poptávce a vyrobí sošku, zorganizuje modloslužebnou slavnost, Izrael slaví – lidé prožívají štěstí a uspokojení III. Hospodinův hněv a Mojžíšovy přímluvy	IV. Mojžíš rozbíjí desky zákona a trestá s Lévíjovci nevěrný Izrael V. Rozbité desky a význam Desatera VI. Mojžíš prosí o odpuštění a nabízí se jako obět VII. Hospodinova odpověď: Hospodin lid trestá, ale nezavrhuje

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Na začátek mám pro vás anekdotu, která se skutečně stala: V jedné rodině mají flanelograf s figurkami biblických postav. Mají také psa Charlieho a ten s tím flanelografem zůstal jednou o samotě. Moc jej nezničil, vybral si jen jednu figurku – zlaté tele – a tu rozcupoval na kusy. Dcerka z té rodiny pak pravila svému otci: „Táto, ten náš Charlie se zachoval stejně jako Mojžíš, také nemá rád modly!“

Víte, co je to modla? Není to výrobek z modelíny, ani model např. letadla, který jste si vlastnoručně slepili. Modla je něco, co „modeluje“, formuje nebo spíše deformuje (utváří nebo spíše znetvoří) váš život k obrazu svému. Může to být cokoli, čím se člověk nechá ovlivnit a zmáknout tak, že pak v životě skáče už jen podle té své modly (jako ti Izraelci tenkrát kolem toho zlatého býčka). Takovou typickou modlou dneška je reklama. Snaží se vnutit vám představu, že bez zrovna toho jogurtu, mobilu, auta, spojení... jste prostě „out“. Že váš život není ten správný život. Když se tím člověk nechá oblbnout, tak potom už všechno kolem sebe vnímá jen prostřednictvím reklamy. Věří, že ona mu ukazuje jistoty, na které se dá spolehnout.

II. LID TOUŽÍ PO HMATATELNĚM DUKAZU BOŽÍ PŘÍTOMNOSTI

Izraelci, tábořící pod horou Sínaj, nebyli tenkrát masírováni vlivem reklamy, ale vlivem pohanských náboženství okolních národů. A když viděli, že se Mojžíš stále nevrací z hory, kde přijímal dodatky k Hospodinově smlouvě, znejistěli. Připadali si opuštění, byli bezradní. Jako by to byl Mojžíš, kdo jim zaručí bezpečné putování pouští a ne Pán Bůh. Jistě, byl to Hospodin, kdo s nimi uzavřel smlouvu a zavázal se, že je bude chránit a povede je, když budou poslouchat jeho přikázání. Jenže Mojžíše měli mezi sebou, mohli si na něho sáhnout, kdežto Pána Boha nevidí. „Mojžíš je kdoví kde, Hospodina nevidíme, co budeme dělat? – Už to máme: Árone, udělej nám boha, který by šel před námi.“ Áron řekl: „Tak dobrá,

vezměte své zlaté šperky a přineste je sem ke mně!“ Myslíte si, že je tím odradil, že se svého zlata nebudou chtít vzdát a ten svůj nápad pustí k vodě? Kdepak! Vytrhali si náušnice z uší, také svým ženám, dcerám a synům je servali a honem s tím za Áronem. Kněz Áron, bratr Mojžíšův si, kupodivu, hned věděl rady. Vyrobil formu, roztavil zlato, odlil z toho sochu býčka – a modla byla tady. Lid řekl: „To je tvůj bůh, Izraeli, který tě vyvedl z egyptské země.“

Zajímalo by vás, jak to všechno Áron dokázal? Anebo jestli byl ten býček celý ze zlata, nebo jenom dřevěný a zlatě natřený? To není důležité. Byla to prostě modla, která si je osedlala. Ale tak je to dodnes: Co všechno, kolik majetku a úsilí jsou lidé ochotni obětovat tomu, o čem si myslí, že je to zajistí, že jim to zaručí dobrou budoucnost. Takového spoléhání na falešné jistoty nejsou uchráněni ani křesťané a církve. Také často hledáme pomoc a jistotu u lidí. Měli bychom dávat dobrý příklad tím, že se vždycky budeme spoléhat na Boží blízkost a plnit jeho přikázání. Tak svou věrností můžeme ukazovat, že Bůh je tady s námi, i když ho nevidíme.

III. LID SLAVÍ, HOSPODIN SE HNĚVÁ, MOJŽÍŠ SE PŘIMLOUVÁ

Tam dole pod horou se všichni radují, jak to dobře vymysleli, a pořádají oslavnou bohoslužbu, vlastně modloslužbu. Klanějí se zlaté soše, tančí kolem ní a jsou náramně spokojeni. Ale Hospodinu to vadí. Hospodin se hněvá. Vždyť to není dávnou, co s nimi uzavřel smlouvu. Sami se k ní zavázali, a teď ji tak hanebně porušili! Na Boží místo strčili modlu, Hospodinovo jméno jí dávali a nikdo se nad tím nepozastavil, ani ten Áron ne... „Sestup dolů, Mojžíši. Tvůj lid, který jsem vyvedl z egyptské země, se vrhl do zkázy... Skoncují s nimi: z tebe však, Mojžíši, udělám veliký národ.“

Mojžíš si uvědomuje, jak těžce Izrael zhřešil. Porušili smlouvu s Bohem, dopustili se nevěry, nezaslouží si, aby se o ně Bůh dále staral. A teď navíc slyší nabídku, že s ním a s jeho rodinou Hospodin ve vztahu zůstane, i když s ostatními že už smlouvu neobnoví. Lákavé pozvání! Mojžíš však odmítne. Tohle nechce. Má rád svůj lid, přesto že vlastně podrazili i jeho samého. A tak se za ně znovu přimlouvá. Prosí: „Hospodine, prosím, smiluj se nad tímto lidem, i když se teď chová jako utržený z řetězu. Rozpomeň se, že jsi to byl ty, kde je vytrhl z egyptského sevření. Rozpomeň se, jak věrně jsi provázel naše otce – Abrahama, Izáka a Jákoba ... Ty jsi věrný, milostivý Bůh. Copak chceš, aby se říkalo mezi pohany, že jsi svůj lid vyvedl a potom vyvraždil?“ – Může Pána Boha pohnout ke změně rozhodnutí naše přimluvná modlitba? Ano, může. Hospodin není starý ješita ani neměnný osud. Je to Bůh milosrdný, který

nemá zalíbení v tom, když se někdo topí v močále, do kterého sám dobrovolně vlezl. – Mojžíšovo naléhání mělo účinek. Hospodin se dal pohnout k lítosti a neučinil to zlé, o němž mluvil. Tady je nám Mojžíš velkým vzorem víry. Přimlouvejme se, prosme Hospodina za své bližní, i za ty, co nás štvou; potřebují to – oni stejně jako my.

IV. MOJŽÍŠ ROZBÍJÍ DESKY S BOŽÍM ZÁKONEM A TRESTÁ NEVĚRNÝ LID

Mojžíš sestupuje z hory, v rukou desky, na nichž je napsán Boží zákon. Právě ony mají Izraelcům připomínat smlouvu, že Bůh je s nimi, že je přítomen. Mojžíš nejde sám, jde s ním Jozue. Ten jako první uslyší podezřelé zvuky, linoucí se z tábora pod horou. Je to bojovník a myslí si, že tábor byl přepaden, a proto ten podivný hluk... Ale Mojžíš řekne: „To není ani zpěv vítězů ani nárek poražených, to je ryk rozpustilých písní.“ Když se přiblížili k táboru a Mojžíš uviděl ten mejdan kolem zlatého býčka, vzplanul hněvem, odhodil desky a na místě je roztrástil. Myslíte, že to udělal ze vzteku, jako kdyby farář, kterého dohnala k zuřivosti parta konfirmačních výrostků, hodil na zem Bibli a šlapal po ní? Ne, Mojžíš to neudělal z pouhého rozčilení; zničil desky na znamení, že nevěrný lid není Božího zákona hoden; on jim prostě Slovo Boží neponese. Pak přiběhl doprostřed té divoké veselice, popadl býčka, spálil jej v ohni, zbytky rozemlel na prach, nasypal do vody a dal to Izraelcům pít. – Bylo to něco podobného, jako když se dneska řekne: „To si teda vypiješ!“ (Oni tenkrát skutečně víc dali na názorné provedení.) – Mojžíš nejprve přísně pokárá svého bratra Árona a pak se pustí do další „očisty“. Je to velmi temná a smutná „očistná“ scéna, kdy příslušníci kmene Lévi pobijí několik tisíc odpadlíků. Je to kruté, velmi kruté. Ale raději toto tak tvrdé opatření, ať než aby bez Hospodina zahnul všechen lid.

V. SMLOUVA V OHROŽENÍ, MOJŽÍŠ PROSÍ O ODPUŠTĚNÍ, HOSPODIN SLYŠÍ

Druhý den Mojžíš oznámil svému lidu, že jde opět na horu, aby prosil Hospodina za odpuštění – ne pro sebe, ale pro ně. Porušili smlouvu, pohrdli Desaterem a znevázili Pána Boha. Hned na samém začátku vzdali cestu ke svobodě, kterou jim naznačil těmi deseti směrovkami, a místo toho vběhli do slepé uličky nevěry, kde by je nečekalo nic dobrého. Mojžíš jde prosit Hospodina, aby se smiloval a odpustil. – „Bože, nemůžeš-li už dále snášet jejich hřích, potrestej mne namísto jich,“ prosí Mojžíš Hospodina. Sebe

nabízí jako oběť, která ponese viny druhých. Na druhých, na lidu, ke kterému patří, mu záleží víc než na sobě. Hospodin Mojžíšovu prosbu slyší a odpoví. Bude se svým lidem i nadále, dále je povede cestou ke svobodě. Mojžíš i všichni ostatní však mají vědět, že on může i trestat. Milosrdný Bůh, který vyvádí z otroctví, je i přísný a spravedlivý soudce.

MODLITBA

Pane, v tomto světě se cítíme leccím ohrožení a ohlížíme se po jistotách, po něčem, co by nás v životě pevně podrželo. Jako by tu bylo něco skutečně pevného a neproměnného! Odpusť, že jsme náchylní vsadit na falešné jistoty; namísto důvěry v tebe a spolehnutí na tvou blízkost, na tvé milosrdenství, které se nemění, často hledáme všelijaké lidské záruky. Chválíme tě za to, že ty jsi věrný Bůh. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Setkali jste se už se slovem modla? Jak si ji představujete? Koho nebo co dnes lidé uctívají? (lidi, věci – jaké?) Jak se projevuje úcta k někomu? (jak se chová? Řídím se jeho vůlí?) Řídíme se dnes také vůlí model? Je bezohlednost – třeba bezohledná jízda na dálnici nebo na silnici – také důsledek modlářského uctívání někoho nebo něčeho, popř. že si člověk něco dokazuje (že je bezvadný řidič; že alespoň někde chce člověk dokázat, kdo je tady pán)? Existuje také úcta k něčemu dobrému – k čemu? Může se někomu stát televize modlou? Kdo propadne hazardním hrám, je také modlář, který je v zajetí model?
- Když si kupujete zubní pastu nebo čokoládovou tyčinku, kupujete si nejraději tu, o které jste viděli reklamu v televizi? Má skutečně nejlepší chuť?
- Znáte nějakého proroka, který kázal proti uctívání model? (Izajáš, Jeremjáš)
- Může modlářství propadnout jen jednotlivce, nebo i celý sbor, církev, národ?
- Je rozdíl mezi modlářem a modelářem?
- Čím si lidé dnes nahrazují Boží přítomnost? Víte, že je možné se s Bohem setkat – třeba v modlitbě? Existuje také modlářská modlitba, modlářský náboženský obřad? (když Ježíš kritizoval modlitebnou mnohomluvnost, kritizoval tím nějaký modlářský přístup k Bohu?)
- Je možné něčím trvale nahradit nepřítomnost nám blízké osoby? (televize, video... nabízejí nám iluzi společenství, osobního kontaktu – setkáváme se se „známými“)
- Moc přimluvné modlitby; má to farář lehčí, že se mu lépe mluví s Bohem? Získáme přimluvou moc nad Bohem? Můžeme slibem své sebeoběti dosáhnout změny Božího rozhodnutí? Změnil Hospodin svou vůli, když Mojžíš s ním mluvil – nebo i on je podřízen osudu? Co je to osud – je to také modla? Je horoskop modla?

VYSLÁNÍ A NÁVRAT ZVĚDŮ

Nu 13,1-3.17-33; 14,1-38

14.3.2004
3. postní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 56,12 — *V Boha doufám, nebojím se, co mi může udělat člověk?*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Nu 13,17-21

PÍSNĚ

Někdo mě vede za ruku (BTS 22; S 210); De profundis (S 327); Pán Bůh je síla má (EZ 182, BTS 42); Buď vůle tvá (S 21); Před tvou tvář, Pane (S 276).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **pošli muže** (13,2) – v hebrejském textu zní Hospodinův příkaz poněkud neobvykle – „pošli si“, tj. pošli pro sebe, kvůli sobě. Podle Dt 1,21 žádost o vyslání zvědů vyslovuje lid a Hospodin jim vychází vstříc (asi jako při žádosti o krále, 1S 8), ačkoli věřícímu společenství by měl stačit Boží slib a nemusí žádat předběžný průzkum. (viz též pozn. podle počtů dnů 14,34)

– důležitým úkolem zvědů je přinést **ovoce**. Stromy tehdy byly ve zvláštní úctě a pod zvláštní ochranou místních božstev. Tuto pověru musí průzkumníci odhodit a nebát se utrhnout jejich plody. Snad právě proto jsou slova povzbuzení zařazena až sem: „Buďte odvážní a přineste něco z ovoce.“

– srovnajte dvojí „referát“ o poměrech v zaslíbené zemi (13,27-29 a 13,32-32). První uvádí kladné i záporné stránky, druhý už jen záporné. Posun v hodnocení je způsoben falešnou optikou – nehodnotí tady víra, věčná za Boží vedení, ale strach, který „má velké oči“ a zveličuje nebezpečí (zvl. 34b)

– **reptání** – oddíl modelově zachycuje to, co se v dějinách církve stávalo často, že podstatná část Božího lidu přestala důvěřovat Božím zaslíbením. Izraelcům se zdá, že Boží zaslíbení jsou

sliby-chyby. Dokonce začnou překreslovat historii. Není to záležitost jen totalitních režimů a totalitního školství. Izrael, tak jako někteří v posttotalitním období, prochází deziluzí svobody a idealizuje dobu otroctví. V jejich vzpomínkách všechno bylo levně, ba skoro zadarmo: „Vzpomínáme na ryby, které jsme měli v Egyptě k jídlu zadarmo, na okurky, melouny, na pór, cibuli a česnek. Jsme už celí seschlí, nevidíme nic jiného než manu.“ (Nu 11,6). Doba otroctví, náboženského a politického útlaku se najednou jeví jako lepší než přítomnost a budoucnost. Zaslíbená země je osídlená někým silnějším než jsou Izraelci. Boží výchova na poušti, resp. ve skrovných podmínkách, neuspěla. Lidu se zdá, že je lepší vrátit se do starých známých poměrů. Izrael uvěřil iluzi, že takový návrat je možný.

– zatímco se lid bouří, Mojžíš s Áronem se přimlouvají před Bohem (v.5 – padli na tvář) a Jozue s Kálebem – jediní věrní – činí pokání (v.6 – roztrhli roucha).

– **Anákovci** byli zrůdy, muži obrovité postavy. Tím nemá být zdůrazněna jejich obrovitost, ale spíše jejich pýcha a troufalost. Ničeho a nikoho se nebáli, chtěli být sami sobě pány. Nechtěli se Bohu podřídit (takovým byl i Goliáš).

– **sláva** (14,21) naplní celou zemi a ti, kdo viděli slávu Boží a jeho znamení, a přesto neuvěřili, nevejdou do země zaslíbené – sláva zde neznamená popularitu, ale slavné je to, co má váhu, tíži (kábód), to se prosazuje, to je slavné. Sláva je zjevením Boží svatosti – jeho dílo vzbuzuje bázeň, údiv. Kdo nerespektuje boží dílo – ten nevejde.

– **nevejdete** – je Hospodinova realistická řeč. Strach znemožňuje přijetí daru. Nejsou připraveni žít v zemi zaslíbené. Je zbytečné, aby tam vcházel. Proto vejdou jen dva svědci, kteří referovali o zemi nekreslené, pravdivě – Jozue a Káleb.

– **podle počtu dnů**, v nichž jste dělali průzkum země, poneseš své viny. Za každý den jeden rok, za čtyřicet dnů, čtyřicet let.” (14,34). Průzkum země (kap. 13) je kvalifikován jako malověrnost, jako nedůvěra Hospodinovým zaslíbením. Neschopnost přijmout trest je popsána v 14,38-45. Modelově je ukázáno, že i vyznání vin může být znevaženo lehkovážným přesvědčením, že od nynějška už Hospodin musí být s námi, a budeme mít proto ve všem úspěch, protože my jsme peče vykonali vše, co jsme vykonat měli.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– lid nesehává v tom, že má strach, ale v tom, že nedůvěruje Božím zaslíbením.

– mohlo by se zdát, že příběh líčí Hospodina jak krutého prchlivce, který bez váhání tvrdě postihne každého pochybovače a počítá jen se statečnými a silnými. Biblický vypravěč však chce zdůraznit, že nedůvěra Izraele znevažuje Boží zaslíbení a věrnost (14,11) a Boží lid selhává ve svém základním poslání.

– lid chtějící kamenovat Mojžíše se neumoudří domlouvat Káleba a Jozua, ale přímým zásahem Hospodinovým – asi tak jako je zastaven Pavel u Damašku, tak jsou zastaveni slávou, tj. Boží svatostí, majestátem.

3. METODICKÉ POKYNY:

Nápověda: Jozue a Káleb dojdou do země zaslíbené.

Obrázek můžete použít na úvod. Děti jistě najdou cestu v bludišti a vy potom můžete opakovat otázku: Kdo je Káleb a Jozue? a pokračovat: A jak to víte, že to jsou ti, od nichž vede cesta do hezké země? Proč to tak je? Děti si sami budou na příběh vzpomínat a dávat ho dohromady nebo jim ho jako vysvětlení obrázku vyprávějte.

Obrázek můžete použít i po vyprávění, kdy už odpověď budou znát.

4. POMŮCKY:

Dalekohled (výbava zvěda; dvojí možnost pohledu na tutéž věc); obrázek modlího se člověka; obrázek šibenice a hromady kamení.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk

Víte, co znamená přísloví „strach má velké oči“?

Otázka pro starší školní věk:

Bojí se jen lidé slabí a zbabělí, přecitlivělí a nějak postižení? Nebo se častokrát bojí právě ti lidé, kteří již prožili mnoho utrpení, krizí a životních proher a nechtějí, aby je a také druhé potkala nějaká další krize, bojí se násilí a vyhrocení situace, a tak nabádají ke klidu a opatrnosti?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– s *mladšími* proberte pouze, že *nevěra, malomyslnost – tento druh strachu zkresluje naše vidění světa. Zvěst kap. 14 s mladšími neprobírejte – vzpouru jen naznačte několika slovy, v souvislosti se strachem, že strach pak některé tak udolal, že naléhali na Mojžíše, aby se vrátili a nechtěli jít dál. (Drama víry a pochybností je látka, kterou s větším napětím budou poslouchat starší děti). V některých dějepřevách vysláni zvědů je zjednodušeně předloženo jako Hospodinův záměr – v biblickém textu však jde o nedůvěru vyslovenou vůči Hospodinu – o snahu mít své jisté.*

- I. Motivace
- II. Vyslání zvědů
- III. Návrat po čtyřiceti dnech a rozdílné zprávy
- IV. Izrael si zoufá
- V. Izrael potrestán – pouze Káleb a Jozue vejdou do země zaslíbené

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

– *vyprávějte obě dvě kapitoly. Starší děti již mohou pochopit, že k životu víry náleží také riziko (že se nám něco nezdaří) a krize (že poznáváme svou prohru či selhání), vyznáme svou vinu, pokud ji nepoznáváme, bouříme se proti Hospodinu, nejsme vděční vůbec za nic – to je hlavní hřích vzbouřenců – neschopnost být vděčný. Právě církevně-křesťanské prostředí nám dává odvahu k tomu, abychom si nic nenamlouvali a přiznávali si obtížnost života, i života*

víry. Krize a riziko, strach a překonávání strachu náleží k životu víry. V televizních filmech se děti již mnohokrát setkaly s některými zmíněnými motivy. Nemysleme si, že jsou na to příliš malé, aby nechápaly některé zápletky a krize života.

- I. Motivace
- II. Vyslání zvědů
- III. Výsledek průzkumu – krásná země, ale mocní nepřátelé
- IV. Nedověra se bojí obrů a přehlíží krásy země
- V. Izrael reptá, chce zpět do Egypta
- VI. Vyzvání Jozua a Káleba proti reptání Izraele
- VII. Hospodinova sláva zachraňuje věrné svědky před kamenováním
- VIII. Hospodinův hněv a Mojžíšova přímmluva
- IX. Nevěra si zavírá dveře do zaslíbené země

VYPRÁVĚNÍ

I. VYSLÁNÍ ZVĚDŮ

Těžko říci, koho to napadlo prvního, každopádně lidé se toho rychle chytli a nakonec proti tomu nebyl ani Mojžíš, zvlášť když s tím souhlasil i Hospodin. Oč šlo?

Izraelci stáli na samém okraji země, kterou jim Hospodin slíbil. Tam za těmi kopci, tam už to je. Dlouhá cesta z Egypta byla skoro na konci. Zaslíbená země na dosah. A tu najednou jako by se jim dál nechtělo. Proč? Byl to strach? Nebo ještě něco horšího, nedůvěra k Hospodinu, i když je až dosud tak spolehlivě vedl? V každém případě: Raději nejprve vyšleme několik zvědů, aby nám zjistili, jak to tam vypadá, aby nám řekli, na co se máme připravit a zda se tam vůbec můžeme odvážit.

A tak Mojžíš vybral dvanáct mužů, z každého izraelského kmeny jednoho, a poslal je na průzkum. Zjistěte, jaká to je země, jaký lid v ní sídlí. Buďte odvážní, nebojte se!

II. ZPRÁVY Z PRŮZKUMU

První zpráva: V pořádku jsme přešli hory. Je toho tolik, co bychom vám chtěli napsat, že to prostě nejde. Takže: je tu spousta ovoce, protože je skoro čas sklizně. Narazili jsme na lidi, kteří se některým stromům klaní. Tvrdí, že mají tajemnou moc, a proto jejich ovoce netrhají. Přišlo nám to trochu divné, malinko jsme se toho

(někteří) i lekli, ale jak nám před cestou říkal Mojžíš: buďte odvážní..., tak jsme se toho odvážili, ovoce jsme utrhlí a přineseme vám je ukázat.

Druhá zpráva: Je to tu opravdu moc hezké. Jak by řekli básníci: země oplývá mlékem a medem. Jídla je tu dost a toho krásného ovoce! Tomu se ani věřit nedá. Jenomže lid, který tady žije, je mocný a sídlí ve velkých městech, která jsou obehnána silnými hradbami.

Třetí zpráva: Vracíme se. Panují tu tvrdé poměry. Jednotlivá města proti sobě válčí. Viděli jsme za poslední dobu tolik hrůzy, že to ani nejde popsat. Básníci by řekli: země, která požívá své obyvatele. Také jsme viděli pyšné a sebevědomé muže, kteří se nikoho a ničeho nebojí. Obrovité zrůdy, ze kterých jde strach. Připadali jsme si před nimi jako mravenci, kteří se rychle musí někam schovat, aby nebyli zašlápnuti. Každopádně si aspoň někteří myslíme, že tahle země pro nás není.

III. STRACH Z OBRŮ

Poslové se vrátili do tábora se spoustou velkého a krásného ovoce, ale to si nikdo ani pořádně neprohližel. Zato si všichni znovu a znovu nechávali popisovat ta velká města a jejich obrovské obyvatele. Jeden to povídal druhému, ten třetímu a jak si to lidé vyprávěli, rostli ti mužové a jejich nepřemožitelnost v jejich očích víc a víc, zatímco odvaha Izraelců a jejich chuť vytáhnout do té země byla menší a menší.

A všichni na Mojžíše: „Proč jsi nás sem přivedl?!“ „Ty nás chceš nechat všechny pozabíjet?!“ „Kvůli tomuhle jsme se táhli pouští, abychom nakonec zjistili, že se do té zaslíbené země ani nedostaneme...?“ „Zpátky.“ „Vybereme si jiného vůdce a vrátíme se do Egypta, vždyť nám tam bylo vlastně docela dobře.“

IV. JOZUE A KÁLEB

Přitom si skoro nikdo nevšiml, že takhle nemluví všichni. Jozue a Kaleb, kteří také byli mezi zvědy, na rozdíl od ostatních mluvili docela jinak. Pokusili se vzbouřence uklidnit. Kaleb se postavil a volal na Izraelce: „Lidé, sbalte se, připravíme se na cestu a půjdeme do té země. Budeme v ní bydlet, postavíme si tam domy, budeme chovat ovce...“ Jenomže ostatní zvědové a s nimi i ostatní Izraelci se na něj obořili a řvali: „Nemůžeme vytáhnout proti těm lidem, kteří tam bydlí. Ti nám nikdy nedovolí, abychom se tam usadili, jsou mnohem, ale mnohem, silnější než my.“

Jozue s Kálebem vysvětlovali, že ta země, do které Hospodin

slíbil Izraelce přivést, je dobrá a krásná. A že pokud je Hospodin dovedl až sem, bude s nimi i dál. Bude-li Hospodin s nimi, jistě jim zemi dá a oni se tam budou moci usadit. Nikdo je však nechtěl poslouchat.

Lidé křičeli víc a víc. Navzájem se utvrzovali v tom, že se raději vrátí do Egypta, než aby jen tak vyrazili do té neznámé země plné obrů a nebezpečně velikých měst. Všichni se shodovali na tom, že je naprosto nemožné tam se usadit.

A za chvíli už skoro každý držel v ruce kámen a že Jozua a Káleba za ty jejich řeči ukamenují...

V. HOSPODIN MLUVÍ

Najednou všichni strnuli. Najednou tu byl Hospodin. Hospodin, na kterého si skoro nikdo nevzpomněl, je tu a mluví s Mojžíšem.

A pak Mojžíš oznámil Izraelcům, co mu Bůh řekl. Hospodin se na lid za jejich neochotu vstoupit do zaslíbené země velmi rozhněval. Přestali mu věřit, přestali na něj spoléhat. Po tom všem, co pro ně vykonal a kolikrát už je ochránil. Copak si neuvědomují, když to Pán Bůh slíbil, že i v tom velkém neznámu by byl s nimi.

Tentokrát však už bude Hospodin trestat. Jaký to bude trest? Čtyřicet dní trval průzkum země, kteří si Izraelci vynutili. Za každý den jeden rok putování pouští. To znamená, že do země zaslíbené nikdo z nich nevstoupí. Až jejich děti, které se narodily už na cestě. Nikdo z těch, co pořád vzpomínají na egyptské časy a chtějí se vracet do otroctví, tu zemi nespatri. Nikdo kromě Jozua a Káleba.

VI. NEDŮVĚRA ZAVÍRÁ DVEŘE DO ZASLÍBENÉ ZEMĚ

Už tam mohli být. Už mohli žít ve své zemi, bydlet ve vlastních domech, pást stáda, obdělávat pole a sklízet úrody z vinic a zahrad. Místo toho zpátky do pouště, i nadále být kočovníky. Doživotně. A to všecko jen proto – proč vlastně? Zavínil to strach? Na světě se sotva najde člověk, který by se nikdy nebál. Takoví hrdinové vystupují možná ve filmech, ale ve skutečném životě sotva. Nejednou pocítí strach i nejstatečnější vojáci. Ale jde o to nedat se strachem ovládnout. A jednat ne tak, jak velí strach, ale jak je to správné, jak vede Hospodin. Třeba se bál i Jozue a Kalebem, viděli přece vojenskou převahu těch obyvatel na vlastní oči. Ale nepřestali důvěřovat Hospodinu. A proto byli připraveni jít, kam je Bůh slíbil přivést.

MODLITBA

Hospodine, ty jsi s námi ráno i večer, celou noc i celý den. Nauč nás, prosíme, na to nezapomínat. A budeme-li se bát, pomoz nám se nadechnout, zvednout hlavu a narovnat záda, abychom mohli jít i tam, kde to třeba ještě neznáme. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Znáte nějakého náboženského vůdce – je vám sympatický?
- Je strach dobrý rádce pro naše rozhodování?
- Snaží se dnes někdo zkoumat, jaká bude budoucnost našeho národa? Co nám radí? Slyšeli jste někdy slovo: katastrofický scénář – co to znamená, kde se užívá?
- Jaký je rozdíl mezi proslovem praotce Čecha na hoře Říp a proslovem Jozua a Káleba?
- Jak vzpomínají vaši rodiče na minulá desetiletí? (Vyprávějí vám něco; neradí o nich mluví; jen nadávají na dnešní pověry; příliš se s vámi nebaví o ničem; vidáte se jen velmi málo a to nejspíš společně u televize?)
- J.A.Komenský psal Kšaft umírající matky Jednoty bratrské, protože konec tohoto konkrétního společenství viděl jako důsledek hříchů. Doufal však, že najde své pokračovatele, kteří navážou na její odkaz. Můžeme navázat my dnes?
- Co jsou to zlaté dobré časy? Byla někdy taková doba, že si lidé rozuměli a měli se raději než se mají dnes? Kdy to bylo? Bylo to skutečně? Nejsou to jen iluze dospělých? Nebo je to naopak, že lidé před námi byli méně inteligentní; méně vzdělaní; méně citliví; hůře vybavení technikou; méně pohotoví; více suroví a obhroublí; kulturně na nižší úrovni, protože neměli počítačové hry, CD a sluchátka; neměli tak krásné reklamy a plakáty; elektronické hračky a kvalitní sportovní vybavení; nemohli cestovat do jiných světadílů? Proč se někdy říká, že je někdo naivní jak dítě? Až budeš starší, tak to pochopíš?
- Víte, čeho se vaši rodiče obávají? Nebo se nebojí ničeho? Čeho se bojíte vy?
- Čeho se lidé dneska zaleknou – vyrazí jim to dech a nemohou se třeba hnout z místa?
- Je-li hlad nejlepší kuchař, je strach nejlepší rádce – co máme nebo nemáme dělat?
- Vzpomenete si, kdo byl kamenován a za co? (Nábot, Štěpán, Pavel) dovedli byste říci, za co chtěli Mojžíše kamenovat (někoho zabil; něco ukradl; byl recidivista; něco zpronevěřil; něco špatně naplánoval a zahynulo kvůli tomu mnoho lidí hladu; byl souzen z náboženských, z politických důvodů – z vlastizrady?). Zaslouží si za to smrt?
- Víte, zda je u nás trest smrti? A v jiných zemích? Jak vypadá dnes kat? – chovají se rozvášněné davy podobně jako Izrael proti Mojžíšovi?

BRONZOVÝ HAD NA POUŠTI

Nu 21,4-9

21.3.2004
4. postní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 125,1-2 — *Poutní píseň. Kdo doufají v Hospodina, jsou jak hora Sijón: nepohne se, strmní věčně. Kolem Jeruzaléma jsou hory, kolem svého lidu je Hospodin, nyní i navěky.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Nu 21,4-9

PÍSNĚ

Buď vůle tvá (S 21); Bůh je náš Pán a Král (BTS 2); Mocný Bože, při Kristovu (BTS 46; EZ 178); O pokání (S 276); De profundis (S 327); K svobodě je dlouhé putování (S 135)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **malomyslnost** (4b) (dosl. „zkrácený duch“ – viz také Ex 6,9) vyjadřuje „krizové“ rozpoložení společenství víry. Takové společenství neumí počítat s Boží vysvobozující přítomností ani s Boží věrností a spolehlivostí Božích zaslíbení. Jeho slova i činy určuje nedůvěra, strach, únava, beznadějí a řídí se pudem sebezáchovy. Ten pak podkopává důvěru k Bohu a jeho dílu. Má odezvu i v NZ – u evangelisty Matouše (viz jeho pojem **malověrní** – Mt 6,30 a 8,26)

– **reptání** – víra rozleptaná malomyslností se projevuje reptáním. Nejde tu o projev kritického (tj. rozlišujícího, tázajícího) ducha, ale o projev krátkozrakosti a otupělosti, která nad důvěru v Boží zaslíbení staví okamžité potřeby, nouzi, ohrožení někdy zásadního, někdy malicherného rázu. Zde jde o projev zásadního odklonu od cesty Hospodinovy.

Zdlouhavá cesta do zaslíbené země je zároveň obrazem cesty Božího lidu dějinami. Velice často se zdá, že cíl je v nedohlednu, že „Bůh se unavil“. Ztráta perspektivy se pak projevuje nevědkem za darované vysvobození a pohrdání tím, čím Bůh svůj lid ob-

starává. Toto nebezpečí ohrožuje lid víry neustále – proto se v rámci exodu z egyptského otroctví objevuje tolikrát a v rozmanitých podobách.

– **ohnivý had** není příkladem biblické magie, právě naopak. Ohnivý had postrádá základní rysy amuletu či posvěceného předmětu. Ohnivák je spíše příkladem anti-amuletu nebo

anti-modly, protože nevysílá žádné božské síly. Příkladem předmětu, který magicky chrání svého vlastníka je pohár s namalovanými očima na vnější straně. Namalované oči ochraňovaly pijícího ve chvíli, když právě pil a nemohl sledovat, co se děje. Tehdy byli lidé přesvědčeni, že magické oči a rozmanité amulety chrání jejich vlastníka před uhranutím od druhých.

– **Ohnivec** je sám podobné kvality jako **ohniví hadi** – je lidským výtvozem. Mojžíš dostává od Hospodina příkaz aby vytvořil sošku – tedy **anti-modlu**. Izraelci mají v případě uštknutí pohledět na sošku: „**Když se na něj kterýkoli uštknutý podívá, zůstane naživu.**“ (v.8). Jde o to, aby „uštknutý malověrností“, tj. uštknutý ohnivými hady, ve svém zápase víry s malověrností přihlédl k tomu, co chystá Hospodin skrze své jednotlivé služebníky jako pomoc. Je třeba rozlišit hada „Oh-

nivce“ od modly. Není to cosi na způsob zlatého býčka. Izraelci se mu nesmějí klanět. Mojžíšem vytvořený had nezačraňuje svou vlastní mocí.

– **pohlédnutí na sošku** symbolizuje zápas víry, nejde o klanění lidskému výtvoru. Spíše jde o odhlédnutí od malověrnosti. Ohniví hadi i Ohnivec jsou jen lidské výtvořiny. Proto je možné odhlédnout od jednoho lidského výtvoru k jinému. Kdo si to uvědomí, vzhledně. Přestane být trápen malověrností,

– Lidský výtvor (Ohnivec) je dostatečnou připomínkou a povzbuzením proti tehdejší „**blbě náladě**“, která vykreslovala život v Egyptě jako téměř přijatelný a vabný, navíc i zabezpečený, kdežto cestu ke svobodě označovala za nesmyslnou. Mojžíš není modlář. Hospodin ho nenavádí k přestupování 2. přikázání – ani mu nenašeptává, že pro jednou se nic nestane, když si takovou jednu modličku vytvoří. Had je v tomto případě anti-modlou, protože neodkazuje k božstvu, ale do pozemských poměrů, k tomu, co Hospodin učinil dobrého svému lidu. Had Ohnivec sám nemá žádnou moc. Pomoc přichází pod jednou podmínkou – musí jí předcházet aktivita uštknutého – musí pohlédět. Pohled zde symbolicky představuje zápas víry. Proto pohled osvozuje od ohnivého trápení hadů. Neosvozuje had – ale pohled, tzn. lidské rozpoznání, že v případě uštknutí vzpourou, nejsme v moci cizích bohů, ani věčných archetypů uchovaných v našem nevědomí, ani vnějších osudových sil.

Příběh ze všeho nejvíce připomíná, že „blbá nálada“ nemusí být silnější než my. Často to slyšíme jako omluvu: „Bylo to silnější než já.“ Jistě to bylo silné, ale příběh učí o zápase víry, že to, co člověka vede ke vzpouře proti Hospodinu, může být přemoženo. Pohled na hada připomíná, že to jsou naše vlastní lidské výtvořiny, od nichž se smíme nechat osvobodit. Ohniví hadi i Ohnivec připomínají pozemský rozměr našeho odporu – Ohnivec je udělán rukou lidskou (Mojžíšovou), ohnivci symbolizují uštknutí malověrnosti.

Pohled vychází z rozhodnutí člověka, proto není vyvolán vnější magickou mocí. Jde o zápas víry – jde o pohled. Vzpouřa je člověku prominuta. Zápasem víry člověk odhlédne od své vzpoury a pohlédne na to, co Hospodin nabízí. Člověku je odpuštěno, není zatracen, a je mu nabídnuto pokračování v putování do země zaslíbené.

Slyšení slova neustupuje do pozadí – proto tento příběh někdo napsal a nabídl k předčítání a slyšení. Nejde o ojedinelou kritiku magického myšlení a modlářské zjednodušování lidského rozhodování (viz např. Ž 115, Iz 40,18-20 aj.).

Ohnivec se **stává modlou** v jiném kontextu. V jeruzalémském chrámě se stal bronzový had, o němž se tvrdilo, že ho vytvořil Mojžíš, předmětem uctívání (2K 18,4). Had se stal tím, co zakazovalo Desatero – svodem k zjednodušujícímu vidění světa, lidských vztahů – tedy modlou, popř. uctívání hada vedlo ke snaze o magické ovládnutí druhých. V Novém zákoně zaznává anti-magický motiv vyvýšení hada z evangelia podle Jana. Zde je anti-magicky pochopeno Ježíšovo vyvýšení – kříž (J 3,14-15). Kříž také nepůsobí automaticky a není důvod, aby se kříž nebo některá jeho část stala předmětem uctívání. Také zde je rozhodující víra, pohled, nikoli magický rys předmětu.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **magie a uhrnutí, prokletí** – lidé si představovali, že proklínající slovo je vybavené božskou silou, proto se přivolovalo na pomoc nějaké božstvo, podobně u mezistátních smluv byla připojena prokletí, pokud by je někdo nedodržel. Lidé byli přesvědčeni, že prokletí projevívá svou sílu zcela hmatatelně. Správně vyslovené prokletí pronásledovalo člověka, dostihlo ho a zasáhlo, tzn. zničilo jeho klid a úspěch. S obrannými prostředky proti magické síle prokletí se setkáváme v mnohých kulturách.

– děti možná jsou vyučeny filmy o magických prstenech, požehnáních, prokletích. To neznamená, že porozumí

lépe kritice magického zjednodušování, možná naopak. Filmy si vypůjčují starověké a středověké představy a učitelé by se měli v této problematice alespoň trochu orientovat.

Mojžiš není starověký Harry Potter. Nebyl vyzbrojen amulety či kouzelnými prsteny, nenabídl k dispozici lidem zázračný předmět, který byl zaručenou obranou proti negativním, magickým silám. Starozákonní příběh není pohádkou o magických dovednostech Mojžiše. Rozhodujícím momentem není had, ale pohled na hada. Had nemá žádné společné rysy s kouzelnými předměty. Had sám o sobě v tomto příběhu nic nezmuže, neovlivňuje. K záchraně dochází díky pohledu člověka (pohled = symbol pro zápas víry).

Máme před sebou příběh, který dokazuje, že cílem životního úspěchu není spojení s tajemnými božskými silami. Had je dílo rukou Mojžišových, a přesto dostatečným upozorněním na to, že trápení, které Izrael potkalo, má hlavně a výrazně lidský rozměr – rozměr vzpoury a trestu.

Příběh nezakazuje malovat obrazy nebo vytvářet sochy, naopak ukazuje na omezené a přesto funkční rysy výtvarného projevu pro zvěstování.

3. METODICKÉ POKYNY:

Od zpracování obrázku můžete vyjít. Rozhovor o znameních, který navozuje, poslouží jako motivace pro vyprávění příběhu. Také je možné, aby děti zpracovávaly obrázek po vyprávění. Pak jim můžete ukázat souvislost některých znamení (viz. Jan 3,14) a mluvit o rozdílu mezi pověrou a významem symbolu pro víru.

4. POMŮCKY:

Obrázek pouště, různé obrázky kříže (podle křesťanské tradice kříž bez těla v sobě skrývá význam vzkříšení; tzv. křucifix – se zmučeným tělem – masivně a hmatatelně redukuje Ježíšův příběh na téma smrti a utrpení), obrázek dopravních značek, „magický prsten“, telefonní sluchátko – mobilní telefon.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší a střední školní věk:

– toužíte po kouzelném prstenu (Harry Potter), kouzelném sluchátku (Mach a Šebestová) – mají dospělí něco takového k dispozici, když potřebují vyřešit nějaký problém nebo se zázračné předměty vyskytují jen v pohádkách?

Pro starší školní věk:

– znáte pořekadlo „lepší vrabec v hrsti, než holub na střeše“? Jací lidé se podle něj řídí: nadšení, netrpěliví, ustrašení, ochotní riskovat, spokojení, zatrpklí, nedůvěřiví, radostní, pracovití, lenošní, vytrvalí... (vyberte s dětmi typy, které podle jejich názoru odpovídají tomuto pořekadlu, upozorněte je, že podobných poloh nabývá i naše víra).

Jako alternativní motivaci můžete užít text písně: Buď vůle tvá.

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk

Motivace vám dovolí naznačit, že nejde o zázračnou historku, nýbrž o zápas malověrnosti s vírou. Pro pohled víry není charakteristické utváření sošky, symbolu či dogmatu. Dětem se mají vyprávět pohádky a kouzelné historky, právě tak už odmalička mají být upozorňovány, že existují také vyprávění jiného charakteru.

I. Motivace

II. Nevděční a skleslí Izraelci reptají

III. Bůh trestá nevděk Izraelců

IV. Izraelci vyznávají svou vinu

V. Bůh slyší prosbu o pomoc a zachraňuje

VI. Bronzový had ukazuje, že záchrana je v Bohu

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

U starších dětí kromě problémů s magickými předměty rozvíňte problém reptání – nespokojenosti s Hospodinovou cestou – můžete si vypomoci výkladem textu písně: „Buď vůle tvá ...kde otrokem je člověk rád, svobod-

ným se bojí stát“. Také symboliku ohnivých hadů a trestu v této souvislosti smíte vysvětlit nikoli jako trest přísného Boha, ale jako potvrzení rozhodnutí malověrného člověka, který s Hospodinem nechce nic mít – odchod z Egypta byl nesmysl.

I. Motivace

II. Izraelci ztrácejí výhled víry, jsou nevděční a reptají – odmítají Mojžíše i Hospodina

III. Bůh nevděk Izraelců trestá – hadi

IV. Trest vede k rozpoznání viny a prosbě o smilování

V. Mojžíš prosí za lid a Bůh dává možnost záchranu

VI. Had „Ohnivce“ odkazuje na Boží věrnost a záchranu

(VII. Příběh o malověrnosti a víře inspiroval evangelistu Jana k tomu, aby vysvětlil význam Kristova kříže)

VYPŘÁVĚNÍ

I. STÁLE NA POUŠTI

Až do těsné blízkosti zaslíbené země se Boží lid dostal. Stačilo přejít hory, a byli by doma. Přepadly je však pochybnosti, zda na to stačí. Jako by Hospodin nebyl s nimi. Teď mu však nedokázali důvěřovat, a tak museli zpátky. Namísto země zaslíbené je čeká opět poušť, celých čtyřicet let.

A tak jsou na poušti. Jak dlouho už? Léta ubíhají, staří umírají a na jejich místo pomalu nastupuje nová generace. Co všechno už prožili: když došla voda, když se objevili nepřátelé, když hrozilo jiné nebezpečí – kolikrát byli svědky podivuhodných Božích zásahů. Bylo to jako Boží škola, ve které se učili důvěřovat Hospodinu a spoléhat na jeho vedení. Jenže naučili se?

II. MALOMYSLNOST

Stalo se to, když putovali směrem k Rákosovému moři (k Akabskému zálivu). To znamená, že šli přesně na opačnou stranu, než byla zaslíbená země. Proč museli jít touto cestou? Odpověď je jednoduchá (20,14-21): Kdyby šli přímo, museli by jít přes území Edómců. Mojžíš sice žádal edómského krále, aby mohli jeho zemi projít, ale ten jim to nedovolil. A tak musí jít oklikou, a to znamená na jih.

A právě tehdy na té cestě propadl lid malomyslnosti. Jak dlouho se ještě budeme muset trmácet po té zatracené poušti? Kolikrát se ještě budeme muset vracet? Tohle přece nikam nevede. A k tomu to jídlo! Vždyť tu není ani dost chleba a vody! Kdypak jsme se naposled pořádně najedli? Vždyť je to strava pro žebráky, už se nám to zprotivilo! A pořád ta nejistota, jak bude zítra!

A tak místo toho, aby byli Hospodinu vděční za jeho vedení, propadají malomyslnosti, zmocňuje se jich únava, nejistota a beznaděj. Země zaslíbená – to jsou sice krásné řeči, ale kdepak ona je! Zatím se od ní jenom vzdalujeme, a kdoví, jestli tam vůbec někdy dojdeme.

III. REPTÁNÍ

Je to zvláštní, tentokrát se jim ani nic tak zvláštního nepříhodilo, neumírali hladem a žízni, ani jim nehrozilo jiné nebezpečí. Jen se jim zdálo, že všechno jde pořád dokola a nikde žádný pokrok. A to, co jim Hospodin ve své dobrotě den za dnem dával a zač by mu měli být náramně vděční, se jim zprotivilo. Pořád totéž!

Přitom je ani nenapadlo, že si za to všechno strádání vlastně mohou sami. Když už si chtěli stýskat a naříkat, tak měli naříkat na sebe. Copak si to nezavinili sami? Copak nepykají za to, že tehdy, když už stáli na prahu zaslíbené země, Hospodinu přestali důvěřovat? Už dávno tam přece mohli bydlet, pracovat, sklízet úrody, jíst ovoce země. Jenže než by si přiznali vlastní vinu, tak raději reptají a reptají!

Co si ten Mojžíš – a co si ten Pán Bůh – vlastně myslí? Pro tohle jsme museli odcházet z Egypta? Proto jste nás vyvedli z Egypta, abyste nás tady na poušti umorili? Jak dlouho to ještě máme snášet? Místo vděku za to, že je Bůh vysvobodil z otroctví a že je Mojžíš tak trpělivě vede, jen nespokojenost, reptání, a k tomu ještě útoky na Mojžíše i na Hospodina samého.

IV. OHNIVÍ HADI

Co teď Bůh učiní? Jak tentokrát odpoví? I poslal Hospodin na lid ohnivé hady. Ti lid štípali, takže v Izraeli mnoho lidí pomřelo. Stěžuňte si, jak se máte na poušti zle? Tak si vyzkoušejte, co se vám zde také může přihodit, když vás přestanu chránit a když na vás pošlu hady, když na vás místo many a křepelek budou padat ohniví jedovatí hadi!

Byl to hněv? Byl to trest? Byla to Boží odplata za urážky, které musel od svého nerozumného a nevěrného lidu vyslechnout? Nebo to byl pokus vrátit lid na správnou cestu, protože bez Boha by ve své vzpouře zahynuli všichni? Každopádně i to patřilo k Boží škole, ve které se lidé učí závislosti na Hospodinu a poznávají, že bez Boha nic nejsou, nic nedokáží a nikam nedojdou.

V. POKÁNÍ A PROSBA O ZÁCHRANU

Izraelci viděli, že je zle. To nejsou obyčejní hadi, s jakými se na poušti běžně setkávali a se kterými si už aspoň trochu věděli rady. Něco takového ještě nezažili. Tohle je přímý zásah Boží! To on ty hady na nás poslal. Starší a zkušenější říkali: Vždyť je to stejně jako rány, které Hospodin posílal na Egypt. Tak daleko jsme to dopracovali, tak hluboko jsme klesli!

Co teď? Co jiného než opět hledat pomoc o Hospodina? Nikdo

jiný nám nepomůže. On na nás ty stvůry poslal, jen on nás jich může zbavit. Nemáme jinou možnost než pokorně k němu přijít, vyznat své provinění a prosit o záchranu. Lid přišel k Mojžíšovi a přiznával: „Zhřešili jsme, když jsme mluvili proti Hospodinu a proti tobě. Modli se k Hospodinu, aby nás těch hadů zbavil.“ Mojžíš se tedy za lid modlil.

Bylo to jistě správné rozhodnutí, jediné možné. Vyznat hřích a prosit za odpuštění. Ale co když neodpustí? Už tolikrát jsme ho už svými hříchy rozhněvali, co když se k nám tentokrát už otočí zády a neodpoví? Ano, i s touto možností musíme počítat.

VI. BŮH DÁVÁ MOŽNOST ZÁCHRANY

Hospodin však odpověděl. Řekl Mojžíšovi: Udělej si hada (Ohnivce) a připevni ho na žerď. Když se na něj kterýkoli uštknutý podívá, zůstane naživu.“ Mojžíš tedy udělal bronzového hada a připevnil ho na žerď. Uprostřed izraelského tábora vztyčil vysoký sloup a na jeho vrcholu jako znamení záchrany umístil kovovou figuru hada. Rána sice nepřestala, jedovaté příšery se i pak plazily kolem, ohrožovaly a také nejednoho Izraelce uštkly, ale od té chvíle už tu byla možnost záchrany. Jestliže někoho uštkl had a on pohlédl na bronzového hada, zůstal naživu.

Ale abychom správně rozuměli, v čem byla záchrana? Měla snad ta samotná soška zázračnou moc? Bylo to snad něco jako nějaký společný amulet, ve kterém by byla tajemná síla, která každému automaticky zachrání život? V samotné sošce nebylo nic božského, byl to obyčejný kovový předmět, vyrobený lidskou rukou. Bylo to jen znamení záchrany. Co zachraňovalo, to nebyl měděný had, to byl Hospodin. Však také Izraelci se neměli té sošce klanět. Neměli dělat víc, než na toho hada pohlédnout. Ten pohled vzhůru na hada byl vlastně vděčným pohledem k Bohu, který zachraňuje i toho, kdo je hoden smrti. Když pak Izrael táhl dál, byl o zkušenost bohatší.

VII. CO BYLO S MĚDĚNÝM HADEM DÁL – DVĚ DOHRY

Vyprávění o bronzovém hadu na poušti má dvě dohry, jednu smutnou a druhou radostnou.

Nejprve tu smutnou: Když Izraelci táhli dál, vzali tu měděnou figurku s sebou. Opatrovali ji i po příchodu do zaslíbené země, nakonec se dostala až do jeruzalémského chrámu. A tam, po mnoha staletích, došlo k tomu, že si z ní v době duchovního temna udělali modlu a dokonce před ním obětovali (pálili kadidlo). Ze znamení Boží záchrany se stala sprostá modla. I to se může stát, když

člověk místo Pána Boha začne uctívat předměty a přiřkládat jim nadpřirozenou moc. Nevíme, jak dlouho to modlářství tehdy trvalo. Až nastoupil král Chizkijáš, rozhodl se odstranit všechny modly, a tehdy byl tento měděný had roztlučen na kousky.

A nyní to radostné. Po mnoha staletích si na tento příběh vzpomněl i Pán Ježíš. V jednom rozhovoru řekl: Jako Mojžíš vyvýšil hada na poušti, tak musí být vyvýšen Syn člověka, aby každý, kdo v něho věří, měl život věčný. Tak jako tehdy Izraelce před smrtí zachraňoval pohled k figuře hada, tak nás před věčnou smrtí zachraňuje pohled k Pánu Ježíši Kristu. Ježíš říká výslovně, jaký pohled: Kdo v něho věří, má život věčný.

MODLITBA

Pane Bože, myslíme na to, jak věrně se o nás staráš. Nic nám nechybí. Přijímáme od tebe mnohem víc, než potřebujeme i než si zasloužíme. Nechtěli bychom, aby nám tvé dary zevšedněly, nebo abychom byli dokonce nespokojeni s tím, co nám tak štědře dáváš. Proto ti i za ty nejobyčejnější věci chceme každý den znovu děkovat. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Byli jste někdy v situaci, že jste si posteskli, že už nevíte jak dál a řekli jste si, že teď vám může pomoci jen nějaký zázrak?
- Už jste někdy zabloudili nebo se někde zamotali (např. na výletě v neznámém městě)? Měli jste strach, že nedosáhnete cíle cesty? Pomohlo vám, když jste uviděli správnou směrovku nebo turistickou značku?
- Přiznáváte rádi své chyby, nebo se je snažíte zakrýt, svést na druhé a okolnosti?
- Je kritika minulých chyb v cestě národa jen záležitostí pro dějepisce, nebo má význam i pro přítomnost a budoucnost?
- Víte, o čem se mluví, když někdo řekne, že církev za komunistů selhala? Zajímá vás to, je to pro vás důležité, myslíte, že se z toho můžete sami poučit – nebo je to odbytá kapitola?
- Mají se svou minulostí zabývat církve ve svých církevních novinách a časopisech?
- Není praktičtější nechat minulost být a starat se jen o to, jak žít teď a zítra?
- Co je to pověra?
- Co všechno nám připomíná kříž?
- Kdy se kříž stává modlou a kdy nadějným znamením?
- Mohou mít evangelici v kostele či modlitebně kříž?

BALÁM A BALÁK

28.3.2004

Nu 22,1-36; 23,11-13.25-27; 24,10-19

5. postní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 125,3-4 — *Nesetrvá žezlo zvuře na údělu spravedlivých, aby snad nevztáhli spravedliví své ruce k podlostem. Hospodine, prokaž dobro dobrým, těm, kdo mají přímé srdce!*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Nu 22,1-6

PÍSNĚ

Bud' vůle tvá (S 21); Bůh je zástita má (S 23); Moc předivná (S 186); De profundis (S 327); S písní k němu přistoupíme (BTS 2); Ve jméno Krista doufáme (EZ 244,1 6), Hrad přepevný jest Pán Bůh náš (EZ 189 B).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **požehnání a prokletí:** za těmito pojmy se skrývá prastará náboženská představa, že existují bytosti a síly, ze kterých vychází dobro, síla, život, i takové, které přinášejí zlo, zkázu, nezdar. Přenos takové síly se může dít gesty, dotykem nebo slovem. Ve slovech požehnání i kletby se podle tohoto přesvědčení skrývá něco skutečného, neodvratitelného a nezvratitelného – tyto představy se uchovaly i v pohádkách (slovo sudiček), v některých folklórních zvyklostech a náboženských rituálech. Bibličtí svědkové přeznačují i v tomto ohledu náboženské zvyklosti své doby. Někteří dávají přednost slovu a síle požehnání, proti moci prokletí nabízejí moc Božího požehnání. Svrchovaným dárcem požehnání je Bůh sám (áronské požehnání: Nu 6, 24-26 je šitém a pomocí pro celý Izrael). Vrcholným tématem požehnání se stává cesta Božího lidu dějinami. Na ní je Izrael ujistěn, že před ním Bůh otevírá novou budoucnost (viz příběhy praotců, zvl. Gn 12,2; 14,19; 27,29; 32,23nn). Bůh sám ruší kletby nepřátel – i Balámovi nezbyvá než žehnat požehnanému lidu (Nu 23,8.20). Příběh o Balámovi se tak stává vyznáním Boží svrchovanosti a jedinečnosti. Abychom si uvědomili, před

čím je Izrael uchráněn, připomínáme, že prokletí mělo stejnou váhu jako požehnání. Bylo-li vysloveno ve správnou chvíli a na správném místě, uvádělo do chodu síly, které předmět kletby nakonec zničily.

– **jméno Balám** (Bileám) znamená snad „pustošitel (vyvoleného lidu)“. To má být jeho funkce podle přání moabského krále Baláka. Hospodin však tohoto proslulého věštce a magika použije k tomu, aby naopak jeho lidu vyhlásil požehnání a zaslíbení – a „zpusťtošil“ tak sebedůvěru pohanských protivníků. Příběh se několikrát stane až ironickým zesměšněním proslulých magických úkonů a pomůcek (např. známá vsuvka o oslici, příslovečném symbolu pohanství a věstectví, která na blízkost Hospodinova posla reaguje, zatímco její pán, proslulý magik, zůstává slepý a hluchý – 22,22-35).

– Přestože jiná biblická místa vidí Baláma negativně (Nu 31,16; Zj 2,14), příběh z Nu 22-24 odráží spíše cosi z univerzalistického důrazu biblické zvěsti: Hospodin není autoritou jen pro vyvolený lid, ale i pro leckterou vyhlášenou pohanskou veličinu. Takto na tento příběh navazuje evangelista Matouš, když vypráví příběh o mudrcích „od východu“, kteří přicházejí složit poklonu narozenému Ježíši (Mt 2,1nn).

– **posvátná návrší:** místem, odkud bude kletba vyhlášena, se mají stát posvátná místa pohanské bohoslužby – hory a návrší. Místo kleteb se však z těchto „strategických opěrných bodů“ bohoslužby ozývá žehnání. Tak příběh dosvědčuje, že Hospodin není jedním z těch božstev, se kterými lze podle potřeby manipulovat, jen jim „podstrčit“ tu správnou oběť. To on sám odsouvá do pozadí a znicotňuje modly, ve které nepřátelé doufají, a chrání svůj lid před zlořečením.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– je třeba si s dětmi ujasnit, že Balám není **kouzelník**, jakého znají z různých představení: tedy šikovný zdroj neškodné zábavy. (Některé dějepisy pojmu kouzelník užívají často.) Jeho výrok brali lidé vážněji, než my slovo faráře, učitele, policajta nebo průzkumy agentur před volbami. Balám není žádný televizní Copperfield, ale ani zlý čaroděj z pohádek. Jde o náboženského funkcionáře, který měl moc, jako mají politickou moc dnešní noviny a televize dohromady, ačkoli my dnes podléháme předsudku, že tato média jsou spíše zdrojem zábavy.

– nelze Baláma vylicit jako nezna- boha, který je nakonec proti své vůli použit pro Boží záměry. Balám není pouze „nestranná“ osoba. Balák se takto sice na něj obrací – jako na kvalifikovaného prostředníka dobrých a zlých „vyšších mocí“ (viz Nu 22,6 – nejde o lichotku, ale o přesné vystižení Balákova přesvědčení). Balám však ví, že zdrojem žehnající i trestající moci není on sám ani jeho věštecké schopnosti, ale Hospodin – Bůh, který vyvedl Izraele z Egypta (23,22).

3. METODICKÉ POKYNY:

Obrázek je určen spíš pro dotvoření po vyprávění, aby při něm děti domýšlely zlou a dobrou sílu slova v běžném životě.

Můžete také společně vytvořit velký obrázek na nástěnce: Baláma a Baláka vybarvěte, vystříhnete a přišpendlete

každého na jednu stranu nástěnky. Z čistých papírů si vystříhnete velké „bublíny“. Každé dítě může nejvýraznější nápad ze svého obrázku přepsat na velkou „bublinu“ a přišpendlit ji k postavě, ke které patří.

Při společné tvorbě můžete také postupovat obráceně: Jako motivaci pro vyprávění rozdat dětem připravené „bublíny“ na začátku, aby do nich napsaly příklady zlých a dobrých slov. Po vyprávění umístíte na nástěnku postavy z příběhu a vyzvete děti, aby svoje „bublíny“ přiřadily k té postavě, ke které patří.

4. POMŮCKY:

Obrázek tří mudrců – mágů, kteří přišli do Betléma (univerzalita, i pohané svědčí o božích činech), obrázek putujících – popř. obrázek putujícího Abrahama. Obrázek žehnajícího faráře.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Už vám někdo (starší, silnější) sprostě vynadal nebo vás ohrozil? Měli jste hned sílu, abyste se hájili? Uměli jste se bránit? Kdo se vás zastal?

Otázka pro starší školní věk:

Znáte slova, která platí, „fungují“, přinutí lidi něco udělat? (rozkazy u vojska, mobilizační vyhláška, zpráva o hrozící katastrofě, výrok soudu, diagnóza vyslovená lékařem apod.) Co je potřeba (koho je potřeba), aby taková slova zazněla, a lidé je poslechli? Může taková slova říkat každý?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– u mladších nemusíte rozvíjet epizodu o oslici do velkých podrobností. *Soustřeďte se raději na problém nesnášenlivosti ze strany Baláka a na kladnou úlohu Izraele – požehnaného lidu. Připomeňte zaslíbení požehnání Abrahamovi – Gn 12,2. Podotkněte však, že se Izraeli častokrát nedařilo naplnit*

úkol spojený s požehnáním – být požehnaním pro druhé národy.

- I. Motivace
- II. Nepřátelský král chce Izrael zastavit pomocí Balámovy kletby
- III. Baláмова cesta na oslci a její výsledek
- IV. Balám místo prokletí žehná – jako Boží služebník
- V. Putující Izrael není zastrašen, ale povzbuzen – má naplňovat zaslíbení dané již Abrahamovi

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

– pokud budete chtít podrobněji vysvětlit epizodu s chápavou oslci a nechápavým Balámem, neodvolávejte se na přirozenou citlivost zvířat, nejde o to, kdo je citlivější zda zvíře nebo člověk – biblickým autorům/mluvčím šlo

o kritiku magických schopností, nikoli o pouhé zesměšnění – jako zesměšnění se to může jevit až modernímu čtenáři, který se považuje za nejinteligentnější bytost ve vesmíru. O magických praktikách též přináší potřebné informace předcházející úloha (Nu 21,4-9, Bronzový had na poušti)

- I. Motivace – existují účinná slova
- II. Balák má strach z Hospodina a chce Izrael zastavit pomocí proslulého věštce
- III. Balám se nejprve dotazuje na Boží vůli
- IV. Balám si vyhrazuje mluvit jen slovo od Boha
- V. Balám opakovaně žehná Izraeli
- VI. Putující Izrael není podlomen, ale posílen, má předpoklady proto, aby naplňoval zaslíbení dané již Abrahamovi

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Člověk odedávna touží po moci. Dělat, co jiní nedokáží. Přemoci nepřátele. Mít v ruce něco, aby se splnila všechna má přání, abych mohl ovládat lidi i přírodu. Tak jak se o tom vypráví v pohádkách. Aladin měl kouzelnou lampu, jindy stačilo říct Hrnečku, vař! Někteří zas obdivují kouzelníky a šamany. Stačí prý opravdu chtít a pořádně trénovat – a člověk získá vládu nejen nad sebou, ale ovládne druhé lidi, ba i přírodní síly. Stačí prý slovo, soustředěná myšlenka, a je to tady! (Jsou to nebezpečné věci; když si člověk s tím zahrává, spustí něco, co se mu vymkne z rukou a přeroste mu přes hlavu, tak jako když si neopatrně hrajete s ohněm.)

Proč si tak mnozí počínají? Je to jen z touhy po moci? Často i ze strachu. Po takových věcech se lidé často ohlížejí, když jim hrozí nějaké nebezpečí. Bojí se, a proto hledají i takové „nadpřirozené“ prostředky, aby se dokázali ochránit.

II. KRÁLŮV STRACH

Strach měl i moábský král Balák. Slyšel o izraelském lidu, o jeho putování i o jeho vítězstvích nad některými kmeny. Je to prý národ zocelený pobytem na poušti a neustálým kočováním z místa na místo. Jsou to prý rození válečníci, kterým se nikdo nemůže v boji postavit, kteří všechny přemůžou a zničí. Balák netušil, že Izrael vítězil jen díky svému Bohu, že bez Hospodina by nedo-

šel ani na egyptskou hranici. Tohle vše není vidět navenek. A tak se Izraelců bojí. A když člověka ovládne strach, pak nejedná rozumně ani král.

Jenomže, koho by si mohl pozvat na pomoc? Okolní králové už byli Izraelem rozdrčení, a navíc cizím vládcům nelze věřit – pozveš je, aby ti pomohli, a už se jich nezbavíš, vysají tě hůře než nepřítel.

Ale pak Baláka napadne: Je tady přece Bileám, věštec, prorok, muž obdařený nadpřirozenou mocí; co on řekne, to se jistě stane; koho prokleje, ten je jednou provždy vyřízen. „Jestli ho dostanu na svou stranu, získám mocného spojence, proti kterému ani Izraelci nic nezmohou. Když mu dobře zaplatím, dá svou moc do mých služeb a zbaví mne nepřítele.“ Tak uvažuje Balák a vyšle k Bileámovi své poselstvo. Tvoří je vážení muži z jeho země a mají s sebou velkou odměnu.

III. BILEÁMOVO ROZHODOVÁNÍ

Když po dlouhé cestě dorazili do Bileáмова domu, hned mu s patřičnou obřadností i cinkáním penězi vysvětlili, co od něho jeho král očekává. Bileám je pozorně vyslechl, ale pak jim řekl, že si musí vzít čas na rozmyšlenou. Do druhého dne. Je to přece jen vážná věc – postavit se proti tak silné armádě. I když mu za to dobře zaplatí.

Tady se najednou ukazuje, s čím král nepočítal. Bileám má velkou moc a jeho slovo může druhé i zničit, ale ani on není svrchovaným pánem. Ani on nemůže dělat, co chce, a dobře to ví. Co kdyby se svým výrokem postavil proti Bohu? Toho se přece jen neodvází. Proto ten odklad do dalšího dne. (Je na tom přesně jako Izraelci: bez Boha nemá žádnou moc a žádnou sílu.)

Bileám tedy čeká. V noci k němu Hospodin skutečně promluví: „Nikam nepůjdeš. Ten lid nemůžeš proklít, protože není prokletý, ale požehnaný.“ A tak Bileám ví: Žádná věštba nebude. Má moc není tak silná, abych se mohl vzepřít Bohu a mluvit proti lidem, na kterých je jeho požehnání. Ráno Bileám vstane a pošle královo poselstvo domů. „Hospodin odmítl pustit mě s vámi.“ Raději oželi peníze, než aby jednal proti Bohu.

Král ovšem jeho argument nepochopil. Myslí si, že Bileám jen smlouvá, že jedná podle zákona trhu a chce ještě větší odměnu. A protože velmi stojí o Bileámovy služby, pošle k němu ještě početnější a vznešenější poselstvo, aby na něho zapůsobili a nabídli mu ještě víc peněz..

Bileám nejprve prohlásil: „I kdyby mi dal Balák plný dům stříbra a zlata, nemohl bych přestoupit jeho zákaz.“ A pak dodá: „Ale

počkejte, co mi Bůh této noci řekne.“ Zřejmě by si nimi rád jel, ale bojí se jednat proti Bohu. Ponechává si zadní vrátka. Co kdyby Bůh náhodou změnil názor? A Hospodin mu překvapivě ustoupí. „Když jinak nedáš, tak si s nimi jeď.“ Bileám je spokojený a poselstvo ještě více. Osedlá svou oslici a už jsou na cestě.

IV. BILEÁM A OSLICE

Bileám spokojeně ujíždí ke královskému sídlu a myslí si, že je vše v pořádku. A zatím vůbec nepochopil, co si ve skutečnosti Hospodin přeje. Svou vlastní touhu povýšil na Boží záměr. To se člověku stává, že se upne k něčemu, co sám velmi chce, až zcela zapomeně přemýšlet, je-li to vůbec správné.

Bileám je tak zaslepen, že ho opustila i jeho schopnost vnímat Boží vůli. A tak ho musí zastavit Hospodin sám. Pošle svého posla, anděla, aby se postavil Bileámovi do cesty. Ten ho však nevnímá a jede dál. Dokonce i oslice anděla vidí a zastaví, Bileám je však jako slepý. Pln hněvu oslici mlátí. Člověk upnutý k prosazení svých plánů jako buldozerem válcuje i to, co mu má naznačit směr správné cesty...

Třikrát se opakuje totéž, třikrát se projeví Bileámová zaslepenost – až se stane něco nečekaného. Oslice promluví, a teprve v té chvíli se Bileámovi otevrou oči. Spatří anděla a padne před ním na tvář. Anděl mu řekl: „Proč jsi bil svou oslici, když nechtěla jít dál? Postavil jsem se ti do cesty, protože Bohu se tvá cesta nelíbí.“ Bileám si uvědomí svou zaslepenost a je připraven se vrátit. Hospodin má však jiný úmysl: „Jdi s těmi muži, ale budeš mluvit jen to, co ti přikáží.“

V. KDE HOSPODIN ŽEHNÁ, NELZE PROKLÍNAT

Bileám přijede ke králi a je uvítán se všemi počtami. Hned na začátku však řekne: „Budu mluvit jen to, co mi vloží do úst Bůh.“ Druhý den ráno ho zavedou na posvátné návrší, odkud je vidět část izraelského tábora, připraví oltáře i oběti a těší se, jak Bileám svým proklínáním zpustoší izraelské řady. Co se však ozývá z Bileámových úst? „Byl jsem zavolán, abych proklínal. Ale jak mohu zatratit toho, komu Bůh žehná?“

Balák nechápe, co se děje. Zavede tedy Bileáma na jiné podobné místo, opět dá připravit oltáře i oběti a napjatě očekává prorokův výrok. A co slyší? „Bůh není jako člověk, aby se měnil. Není kouzla proti Izraeli.“

Balák se však nevzdal a udělal ještě třetí pokus. Ale Bileám nejenže neproklínal, ale začal Izraelcům přímo žehnat. Král se velice

rozhněval a začal křičet: „Jestli nemůžeš proklít, tak aspoň nežehnej!“ Ale Bileám se už nedal zastavit, dál žehnal Izraeli a připojil proroctví o slavné budoucnosti Božího lidu. – Pak se vrátil domů.

V. BŮH OBRACÍ ZLÉ V DOBRÉ

Tak jedná Hospodin. Balák připravoval jeho lidu zlo, ale Bůh sám rozhodl, že zlovolný plán obrátí v dobré. Co mělo Izraele poškodit, to mu teď půjde k duhu. K tomu musel posloužit i pohanský věštec. Takové je Boží jednání. Zlé umí změnit v dobré. A to je dobrá zpráva pro všechny Boží lid – všech dob a všech míst.

Samotný Izrael o všem vůbec nevěděl. Netušil, jaká se nad ním stahují mračna. Hospodin nás lidi ochrání dříve, než se o nějakém nebezpečí dozvíme. Buďme mu za jeho ochranu vděční.

MODLITBA

Bože celého světa a všech národů, Pane náš, děkujeme ti za všechno dobré, čím nás zahrnuješ. Děkujeme ti za pomoc v těžkých chvílích a za ochranu, o níž někdy ani nevíme, ale bez níž bychom měli mnohem více starostí a problémů. Pane Bože, prosíme tě, ať se nikdy nenecháme zaslepit touhou po slávě, moci či penězích tak, že bychom přehlíželi to, co je správné, pravdivé a milosrdné. Ať neprosazujeme své plány a tužby za každou cenu, ať dokážeme být kritičtí i sami k sobě. Ať porozumíme řeči tvých posluš. Prosíme i za ty, kdo se při svém rozhodování řídí nenávistí. Proměň jejich nenávist v dobrořečení a požehnání. Tobě samému vzdáváme chválu za trpělivost, kterou s námi máš. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Jaká slova dodají sílu? (pozdrav, projev soustrasti, povzbuzování při sportovních zápasech, pochvala začátečníka od nějakého obdivovaného vzoru – spisovatele, fotbalisty, šachového mistra, atd.)
- Jaká slova berou sílu (pomluvy, nadávky, hrozby)
- Může dávat či brát sílu kázání v kostele, popř. píseň, modlitba?
- Víte, že církev vyhlášovala klatbu a zbavovala tak panovníky, biskupy i kněze a univerzitní mistry a bakaláře jejich postavení a moci? (viz např. L.Rejchrt, Taková dlouhá cesta, str. 68, aj.)
- Nad kým byla klatba vyhlášena v českých dějinách?
- Má dnes strach některý národ ze svého souseda, nějaký kontinent z jiného kontinentu, světové náboženství z jiného světového náboženství?
- Kde se dneska spoléhá na sílu slova? Kde je slovo zneužíváno? Kde se informace užívají zjednodušujícím způsobem? (bulvární tisk, televizní reklama, propagandisticky (stranicky) upravené zprávy, zamlčování negativních informací o církvích v církevním tisku (mají se zamlčovat negativní informace o církvích, aby se nekazila pověst církve?)

Nebo se kazí obraz církve právě tím, že křesťané nemají odvahu hovořit také o svých negativních stránkách minulosti i přítomnosti?)

- Mají křesťané používat stejných způsobů, jako špatní novináři, špatní reklamní tvůrci, špatní televizní režiséři a dramaturgové? Existuje a existovala někdy dobrá reklama? (existovala a existuje)
- Může něco důležitého o Bohu dosvědčit i ten, kdo se k němu výslovně nehlásí a nepatří ke křesťanským církvím?
- Je zasvěcení země nějakému patronovi na stejné úrovni jako žehnání? Jak vnímají nevěřící zasvěcení země nějakému patronovi? Stejně jako posvěcení benzinové pumpy – jako špatnou a nevhodnou reklamu?
- Má nějakou moc a sílu požehnání, které slyšíte na závěr bohoslužeb? (Nebo jsou to jen běžná slova, která farář říká automaticky tak jako amen na závěr kázání?) Má stejnou váhu jako např. papežovo pravidelné žehnání urbi et orbi (městu a světu)? Záleží na tom, v jakém je náboženský funkcionář postavení, zda je kněz, synodní senior nebo papež? Má pak jeho požehnání větší váhu, protože zastává nějakou funkci? Je v tom rozdíl před Bohem, před lidmi?
- Z čí strany se projevila nesnášenlivost vůči jiným náboženstvím, ze strany Izraele, o němž se říká, že jeho náboženství bylo vzorem nesnášenlivosti nebo ze strany jiných náboženství?

JEŽÍŠŮV ZÁPAS V GETSEMANE 4.4.2004

Mk 14,26-52 Květná neděle

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 22,2a+22,b-23+28b — *Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil? A tys mi odpověděl.*

O tvém jménu budu vyprávět svým bratrům, ve shromáždění tě budu chválit. Rozpomenou se a navrátí se k Hospodinu všechny dálavy země. Tobě se budou klanět všechny čeledi pronárodů.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Mk 14,26-31

PÍSNĚ

Byl jsi tam? (S 25); Jezu Kriste, štědrý kněže (BTS 76; EZ 308); Proč jen mlčíš, Pane? (S 267); Vy silní ve víře (S 382); Vim, Pane, sám (S 371); Balada velkopáteční (S 297).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **rozhovor na Olivové hoře:** Ježíš svým slovem upozorňuje, že nadcházející události přicházejí jako soud. Klíčová část Ježíšova příběhu bude tedy vždycky vnímána jako pohoršení. Kdo pohlédne na cestu osamelého a troskotajícího Mesiáše, bude mít velice silný pocit, že tady už není co čekat. Starozákonní citát (Za 13,7) ovšem stvrzuje, že tato opuštěnost k cestě Mesiáše patří.

Reakce učedníků svědčí o tom, že naprosto nechápu, oč jde. Petr mluví o svém odhodlání a ani Ježíšova replika upozorňující, že teď není čas na lidské pózy, ho v jeho siláctví nevyvede z míry. Takováto hluchá a samolibá lidská (cirkevnícká) řeč zaslouží jedině: aby byla souzena svými vlastními skutky. Jak bude přibývat pašijního příběhu, bude přibývat i činů, odhalujících prázdnotu takovýchto silných řečí.

– **Ježíšova modlitba:** poslední slovo, které jsme slyšeli od učedníků bylo sebestjísté vychloubání (v.31), první, co slyšíme od Ježíše tváří tvář k Bohu, je vlastně vyznání nehotovosti a strachu.

Na Ježíše padá strach a hrůza (v.33). Prožívá hluboké pochybnosti, má-li cesta utrpení a smrti nějaký smysl a cíl a má-li po této cestě jít zrovna on. Markovo podání zdůrazňuje, že cesta Božího syna není jakési dopředu zrežirované drama, kde si čtenář může vydechnout, že všechno dobře skončilo. Ježíš svou pochybnost a strach vyjadřuje na začátku modlitby. Ptá se, zda by se pro jeho příběh nenašlo snesitelnější řešení. Neprosí ovšem Boha všemohoucího, zda by nemohl jednou rozhodnout tak, jak chceme my. Neředepisujeme Bohu řešení, diktované vlastním strachem a pochybnostmi. V klíčové chvíli řekne ALE – ne to, co chci já – nýbrž, co chceš ty. V modlitbě se svým strachem zápasí. Předestírá jej Otci – a nalézá Otce jako autoritu svrchovanější, než je vlastní strach. Ježíšova modlitba není výrazem otupělé odevzdanosti ani bezmyšlenkovité poslušnosti. Vytváří prostor pro nové svobodné rozhodnutí.

– **spánek učedníků** – učednické holedbání dostalo první velkou ránu. Petr a další nedokázali sdílet Ježíšův zápas. Spí spánkem slepoty, která nepoznává hloubku aktuálního ohrožení.

– **trojí opakování** vyjadřuje tíhu zápasu i velikost učednického nepochopení. Ježíšovo závěrečné, smutně ironické „jen spěte“ vyjevuje, že v rozhodující chvíli církve selhala.

– závěrečné „**HLE, syn člověka je vydáván**“ (v.14) není pouze spojovacím textem. Za dveřmi už je zrada, násilí, utrpení a smrt. Ale byl to Ježíš, kdo z téhle budoucnosti utvořil přítomnost. Vstupuje na cestu bezmoci a půjde po ní čím dál více osamocen. Ale je to on, kdo se touto cestou, cestou Beránka vydaného na porážku, rozhodl jít.

– **zatčení** – v evangelistově podání je hlavním aktérem Jidáš. On organizuje spiknutí, přivedl vzbouřence a dopředu narežiroval bezproblémový průběh. Přichází v čele zástupu, nese tedy až jakési antikristovské rysy.

– **epizoda o zatčení a útěku mladíka** (v. 50-52) – utíká nahý, protože se mu zdařilo vysmeknout z oděvu a zmizet. Epizoda naznačuje dramatickost situace, v dané chvíli skutečně šlo o život. Učedníci nešli za Ježíšem jako „nějaký mladík“ (14,50), byli navíc rychleji pryč než on.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– neretušujte ani Petrovo chvástání (např. tím, že to Petr myslel dobře), ani hloubku a nepřijemnou syrovost, se kterou Marek líčí getsemanský zápas. Učednická povrchnost a Ježíšův zápas stojí proti sobě v hlubokém kontrastu, který je jedním ze stavebních kamenů příběhu. Oslabíme-li kontrast, ztratí příběh na své zvěstné dynamičnosti. Ježíšovo přitakání k Boží vůli není výrazem odevzdání, rezignace. Říkáme-li my „buď vůle tvá“ o všem, co nás v životě potká, není to výraz víry, ale projev duchovní povrchnosti a fatalismu, který se skutečnou vírou nemá nic společného.

3. METODICKÉ POKYNY:

Způsob použití obrázku záleží na věku a schopnostech dětí:

Nejstarším dětem můžete rozdat bible, aby si příběh sami našly a dopl-

nily samostatně text do comicsu. Vzájemně porovnání, jak se úkolu zhostily, otvírá přirozenou možnost o příběhu mluvit, hledat jeho důležité významy a důrazy, všimnout si podstatných detailů.

Mladším dětem lze příběh číst nebo vyprávět a nechat je, aby si přitom text samy doplňovaly.

Ještě mladším lze při vyprávění textu do obrázků přímo nadiktovat.

Nejmłodším můžete příběh podle seriálu pouze převyprávět a přitom se jich ptát, kdo na jednotlivých obrázcích asi je.

4. POMŮCKY:

Obrázek modlicího se; motiv Petrova vychloubání můžete naznačit fotografií nějakého boxera, popř. známého herce, který kandiduje na senátora atd. –tj. „vždy připraveného člověka“ k velkým úkolům.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

– *hovořte s dětmi o tom, jak mluví ten, kdo se vychloubá: na co takový člověk zapomíná? co si neuvědomuje? Zkuste, ať děti vymyslí, co by řekl nějaký vychloubavý kamarád ve chvíli, když paní učitelka na chvíli opustí třídu.*

Otázka pro starší školní věk:

Byli jste někdy v situaci, že vás všichni vaši známí opustili? Byli jste naprosto bez pomoci?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Soustředte se zejména na Ježíšovu předpověď o utrpení a Petrovo vychloubání – Petr již jednou musel uslyšet tvrdé napomenutí – „Jdi mi z cesty, satane.“ (Mk 8,33) Getsemanský zápas nemusíte vykreslovat do detailů – spíše ukažte, že učedníci, včetně Petra, byli obyčejnými lidmi, kteří se mýlili, dělali velká předsevzetí a pak je nesplnili. Učedníci nebyli zbožnější než my nebo

naši otcové, matky, dědové a babičky atd. Marek pak připomíná, že někdo – nikoli Petr – se pokusil o obranu Ježíše (13,47), a „všichni ho opustili a utekli“ (14,50).

- I. Motivace
- II. Ježíš na Olivové hoře předvídá rozprchnutí učedníků, mluví o vzkříšení a zve učedníky do Galileje
- III. Petr už podruhé odmítá možnost Ježíšova utrpení
- IV. Petr se vychloubá, že Ježíše neopustí
- V. Ježíšova odpověď – o trojím zapření
- VI. Petr stupňuje své sliby – nabízí i svůj život
- VII. Ježíš se modlí v Getsemanské zahradě – třikrát adresovaná prosba Otci
- VIII. Učedníci spí a nevědí nic o Ježíšově zápase
- IX. Učedník Jidáš přichází s ozbrojenci a označuje Ježíše uctivým pozdravem a bratrským políbením
- X. Ježíš se brání slovem a kdosi se ohání mečem
- XI. Ježíš zatčen a učedníci utečou pryč

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk.

– starším dětem kromě dramatické-ho příběhu vyprávějte poklidnou, avšak ve skutečnosti dramatickou scénu modlitebního zápasu – Petr už zde „opouští“ Ježíše, a Ježíš mu to připomíná (v.37) .

Z učedníků si vybírá tři – právě ty, kteří nerozuměli jeho zvěsti o utrpení (8,33; 10,35-40).

- I. Motivace
- II. Ježíš na Olivové hoře předvídá rozprchnutí učedníků, mluví o vzkříšení a zve učedníky do Galileje
- III. Petr už podruhé odmítá možnost Ježíšova utrpení
- IV. Petr se vychloubá, že Ježíše neopustí
- V. Ježíšova odpověď – o trojím zapření
- VI. Petr stupňuje své sliby – nabízí i svůj život
- VII. Ježíš se chce pomodlit
- VIII. Žádá Petra, Jakuba a Jana o spoluúčast – bděním, svěruje jim svou úzkost
- IX. Ježíšova modlitba v osamocení a prosba
- X. Učedníci spí a nechápu Ježíšův zápas – Ježíšovo napomenutí Petra k bdělosti, učedníci mlčí – neschopni se čímkoli ospravedlnit
- XI. Po třetí modlitbě Ježíš ohlašuje příchod rozhodující chvíle
- XII. Učedník Jidáš přichází s ozbrojenci a označuje Ježíše uctivým pozdravem a bratrským políbením
- XIII. Ježíš se brání slovem a kdosi se ohání mečem
- XIV. Ježíš zatčen a učedníci utečou pryč

GYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Dnes bude zvláštní vyprávění. Napovídá to už list z našich desek. Je jinak číslovaný, podívejte se (V III), a hlavně – je to obrázkový seriál. Víte, jak se takovým seriálům říká? (Comics.) A víte, proč se mi to nad tímto vyprávěním vůbec nechce říkat? Protože „comics“ je od „comic strips“, to znamená anglicky komické pásky, veselý kreslený seriál. Ale na našem příběhu nic komického ani veselého není, to vidíme na první pohled.

Proč autor dnes zvolil zpracování kresleným seriálem? To se dělá vždycky, když chceme hodně bohatý děj vyprávět vtěsnat

do krátkého vyprávění. Kdybychom měli vyprávět celý dnešní děj, bylo by to dlouhé. Je to příběh celého velikonočního týdne – i v Bibli je to čtení skoro na hodinu. Příběh si můžeme prohlédnout. Víme-li, co patří do prázdných „bublin“, můžeme to doplnit. Ale podrobně budeme vyprávět jenom dvě políčka – první dvě z prostřední řady.

II. PO VEČEŘI PÁNĚ

Předcházející políčko seriálu napovídá, že to, na co se hlavně soustředíme, se odehrává po Večeři Páně, po poslední večeři Ježíše s učedníky. Tam učedníci slyšeli dvě věci smutné a jednu radostnou. Smutné bylo, že mezi učedníky je zrádce a že Ježíše určitě čeká utrpení a smutný konec. Radostné bylo, že ten konec nebude skutečný konec, že ještě něco přijde. Ježíš při večeři napověděl, že bude pít „nový kalich v Božím království“. Co tím asi myslel? (Vzkříšení.)

Učedníci by měli být spíš skromní a tiší. Jejich Mistra za chvíli čekají hrozně těžké chvíle a navíc mají mezi sebou zrádce.

III. PETR – SKÁLA NEVÍ, OČ JDE

Ale učedníci nějak nepochopili, co Ježíš říkal. Hlavně Petr, ten, který měl vždycky mezi učedníky hlavní slovo. Byl jeden z nejstarších, první učedník. Teď se cítí statečně a silně, jako by ani nepatřil mezi ty, o nichž Ježíš při večeři řekl „moje krev se vylévá za mnohé“. Petr přece s ostatními učedníky chodil s Ježíšem, mluvil s ním, jedl a pil, modlil se a zpíval. Myslel si, že on za Ježíšovo trápení nemůže? Jako kdybychom si my mysleli, že když chodíme do kostela, modlíme se a zpíváme, nic jsme mu neudělali a nepotřebujeme jeho odpuštění! Veliký omyl!

„Všichni se strachy rozutečete“, říká Ježíš o učednicích a Petr se zařiká: „Kdyby všichni, já ne!“ „Právě ty, Petře, než skončí tahle noc, než kohout dvakrát zakokrhá, hned třikrát zapřeš, že mě znáš!“ A Petr, místo aby pochopil, že i o něm byla řeč při večeři Páně, znovu ujišťuje Ježíše i sebe, že nezradí. Dokonce tvrdí, že je ochoten položit život. Vůbec netuší, co říká. Musí ještě mnoho zažít, než porozumí. Musí být svědkem kříže a vzkříšení.

IV. MODLITBA ČLOVĚKA

Pak přišli na místo, kam chodili často. Bylo to trochu za městem, byl tam klid, říkalo se tam Getsemane. Ježíš věděl, že ho čekají strašně těžké chvíle, a chtěl se na ně připravit. Jak se může člověk připravit na těžké chvíle? (Různě, ale také – a především

– modlitbou.) I Ježíš modlitbu znal, učil přece sám učedníky modlit se (Mt 6,5-14). Teď chtěl být při té přípravě sám, jen s těmi úplně nejbližšími. Poprosil Petra, Jakuba a Jana, aby neusnuli a mysleli na něho.

Sám poodešel stranou. Bylo mu úzko, měl strach. Bylo mu úzko z toho, co ho čeká. Komu by nebylo? Měl strach, že to nezvládne, že nebude dost silný. Kdo by byl? Ježíš měl strach a bylo mu úzko jako každému jinému člověku. Tehdy byl nám, ostatním lidem, nejbliže. Tak dokázal, že zná i ty nejhorší lidské chvíle, úzkost, osamění a strach. (Už nikdy nikdo nemůže říci: „Kdyby Pán Bůh byl, tak by to takhle nenechal! On neví, co to je, takhle trpět!“ Pán Ježíš ví, co to je takhle trpět.) V modlitbě přiznává svou slabost a prosí o sílu. Ale neříká Bohu: „Dej, ať se to nestane, ať na ten kříž nemusím.“ Když říká „ne co já chci, ale co ty chceš“, není to laciné shazování odpovědnosti na Boha, ani nepokorné prosazování vlastní vůle. Ježíš chce poznat Boží vůli a pak se jí bude řídit.

To je rozdíl mezi Petrem a Ježíšem. Petr slibuje „i kdybych měl umřít, neopustím tě“, jako by měl dost sil. Víme, jak to dopadlo. Ježíš v úzkosti a strachu prosí o síly, které nemá. I tady víme, jak to dopadlo.

V. SLIBY CHYBY

Pak se Ježíš vrátil k učedníkům. A i ti nejbližší, Petr (zase on!), Jakub a Jan – co dělali? Bděli, modlili se za něho? Povíдали si o něm tiše, přemýšleli, jak ho povzbudit? Nikoli, už tady zklamali. Usnuli. Nevydrželi ani tu první únavu a první smutek. Ježíš je vzbudil a znovu požádal, aby nespali a modlili se s ním; Sám poodešel opět stranou a zase se modlil jako prve. Pak se vrátil se k učedníkům – a co myslíte? Zase spali. Probudili se a rozespale blekotali. Ani podruhé nedokázali splnit svůj slib, že Ježíše neopustí.

To se do ukřížování stane učedníkům ještě víckrát. Petr bude zapírat, že Ježíše vůbec kdy znal. Bude mít strach, že když pronásledují učitele, půjdou brzy po jeho žácích. Měl strach z posměchu, prohry, pronásledování. A tak budou utíkat všichni (Mk 14,50). Tak utíkali mnozí, když měli vyznat, že jsou křesťané. Třeba za minulého režimu, když křesťané měli potíže s přijetím na školu nebo pracovat jako učitelé. Ale je to v nás i dnes: přiznat se, že věřím v Boha, který není vidět, a že věřím, že Pán Ježíš Kristus byl vzkříšen, když na to není žádný důkaz, to není legrace. Přiznat, že věřím, že mě má Pán Bůh, že o mně vůbec ví, to chce také odvahy!

Petr také napřed netušil, kolik to chce síly. A dokud neviděl kříž a nebyl svědkem vzkříšení, netušil ani, kde tu sílu vzít. Až když pochopil, proč byl Ježíš ukřižován, pochopil také, kde vzít tu sílu.

Proč byl Ježíš ukřižován? Aby bylo vidět, jaký je člověk pod křížem „v celé své kráse“, se svými slabostmi, chybami a vinami. Ale hlavně aby bylo vidět, jak velká je Boží láska. Ani kříž ji nezlomí!

VI. ZRADA A ZATČENÍ

Potom přišel Jidáš a představitelé moci – státní i náboženské. (Všimli jste si, že na prvním obrázku z našeho seriálu dávají Jidášovi peníze pánové, kteří mají na krku zrovna takové tabulky, jako má pan farář na taláru? Ano, byli to tehdejší představitelé náboženského života – jako u nás pan farář. Hrozná představa!) A spousta čumilů a pobudů; ti si vzali klacky a hole. Jidáš Ježíše označil předem dohodnutým znamením – políbením. Ti, kdo přišli Ježíše zatknout, by se mohli splést, nevěděli, jak Ježíš vypadá. Tak jim ho Jidáš takhle ukázal. Smutné znamení!

Ještě naposledy se Ježíš s výčitkou zeptá: Proč ho přišli zatknout v noci, na skryté místo, když ho denně viděli ve městě veřejně učit a kázat! Kdo se nemá za co stydět, dělá to veřejně, jako to dělal Ježíš. Kdo se za své činy stydí, dělá je potají. Jako velekněží...

Pak už Ježíš nikomu nic nevytýkal, nikoho nenapomínal, na nic se neptal. Věděl, že teď už má jen jeden úkol: dosvědčit Boží lásku, opravdu, jak se říká, až za hrob. Za hrob Josefa z Arimatie...

VII. NAHATÝ MLÁDENEČEK

Nakonec Marek zmiňuje zajímavý „mikropříběh“. Když všichni utíkají, utíká i nějaký kluk, který má na sobě jen kousek plátna. Toho chytili. On se jim ale vytrhl, nechal jim v ruce jen ten kus plátna a utekl. Nahý.

Víc, než kdo to byl, nás bude zajímat, proč takovou nicotnou událost autor do evangelia zachytil. Ukazuje, že opravdu šlo v té chvíli o život, takže není divu, že učedníci utekli ještě dřív než ten kluk? Nebo má ten prchající naháč ukázat nás samé – že tváří v tvář Ježíšovu křižování jsme všichni nazí a prchající? Je to tak, jsme takoví? I my dnes, tváří v tvář velikonočnímu příběhu?

MODLITBA

Pane Bože, na kříži Pána Ježíše Krista vidíme, jací jsme my lidé. Zapíráme tě a máme strach, aby nám neublížilo, že o tobě víme. Umíme zradit, za peníze uděláme leccos. Umíme ublížit druhému, umíme se posmívat,

jako bychom neměli srdce. Ale na kříži Pána Ježíše Krista také vidíme, jak velká je tvoje láska. Jak se nezastaví ani před naší lhostí, bezcitností a slabostí. Děkujeme ti za to. Prosíme, ať tvou lásku vidíme, když se cítíme slabí a křehcí. Prosíme, ať tvou lásku vidí všichni lidé na celém světě a mají z ní radost. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Zavázali jste se někomu přísahou?
- Byl Petr zbožnější než ostatní? (Byl dál než ostatní; odváznější v životě víry; získal si u Ježíše větší důvěru než ostatní; větší odpovědnost; rozuměl lépe Ježíšově cestě než ostatní?)
- Požadoval Ježíš po učednících, aby se zapřísahali? (Kázání na hoře – Mt 5,33-37)
- Nutil vás někdo k přísahání, že nesmíte něco prozradit?
- Jaký je rozdíl mezi slibem a vychloubáním? V jaké situaci nejčastěji něco slibujeme? (že něco napravíme, uskutečníme něco, co jsme měli udělat) Když se chlubíme, máme pocit, že jsme něco zvládli nebo něco zvládneme, protože jsme „borci“. Byli učeníci v pokušení si o sobě myslet, že jsou „borci“?
- Nutil Ježíš Boha-Otce k nějakému řešení? Má getsemanská modlitba nějaký společný motiv s modlitbou, kterou Ježíš naučil učedníky a tedy i nás?
- Co si představujete pod slovy „zápas víry“?
- Zápasí Ježíš s Bohem, jak nějaký zápasník? Jakých prostředků užívá? Jak Hospodin odpovídá?
- Odchází Ježíš z getsemanského zápasu nějak podobně poznamenán jako praotec Jákob ze „zápasu o požehnání“ u potoka Jabok?
- Znáte nějakého proroka, který také modlitebně hovořil s Hospodinem, a jejich hovor lze nazvat duchovním zápasem? (Jeremiáš 19,7-12)
- Víte, jakým pozdravem se zdravili také první křesťané? (bratrské políbení)
- Vzpomenete si z dějepisu na někoho, kdo se zachoval podobně jako Jidáš?

VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ

J 20, 1-18

11.4.2004
 Hod Boží velikonoční

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 16,8+10 — *Hospodina stále před oči si stavím, je mi po pravici, nic mnou neotřese. Neboť v moci podsvětí mě neponecháš, nedopustíš, aby se tvůj věrný octl v jámě.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

J 20,1-3

PÍSNĚ

Kristus je má síla (BTS 93; S 166); Pán z mrtvých vstal (S 243); Nedělní chvalozpěv (S 373); Šly zrána ke hrobu (S 324); Stál jsem v tu dobu (S 309); Buď Tobě sláva (EZ 346).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **povaha zprávy o vzkříšení** – opět slyšíme zvěst v podobě příběhu. Nejde ovšem o reportáž, o popis situace pří-
 máho účastníka příběhu, že by autor seděl někde „za bukem“ u hrobu a popisoval události, jak je viděl. Nejde ani o neutrální svědectví nezúčastněného pozorovatele. Máme před sebou zvěst svědků, kteří zvou k víře (J 20,31). Příběhy a řeči jsou koncipovány promyšleně tak, aby čtenáři porozuměli významu Ježíšova příběhu a byli přizváni k společenství víry. Evangelista Jan zdůrazňuje jiné motivy a příběhy než ostatní evangelisté, protože se mu zdá, že posluchači v jeho sboru tak lépe porozumí, o čem je vlastně řeč. Proto smíme říci, aniž bychom Ježíšův příběh zlehčili, že Jan přepracovává a dotváří některé motivy i příběhy. Jan není první, kdo takto přetváří – veden prorocko-zvěstovatelským záměrem, podobně Lukáš přetváří příběh o „křížové cestě“, a též slova na kříži. Autoři/mluvčí byli vedeni prorockou snahou po konkrétní zvěsti, která by zasáhla posluchače – proto vykresluje Ježíšův příběh odlišným způsobem od svých jednotlivých předchůdců. Nevedla je touha po originalitě, ani nechtěli napsat „životopis

Páně“ – lepší a důkladnější než předchůdci -, nýbrž svým svědectvím zvati a zvou k víře.

Výchází situací jednotlivých příběhů je rezignace, beznaděj, strach a smutek. Ty ovládají povelikonoční společenství. Zpráva o vzkříšení či blízkost Vzkříšeného vpadají do této situace nečekaně, budi zmátek a bázeň, šokují a zároveň se stávají zdrojem nového očekávání, radosti, pokoje a nového zmocnění ke službě. Skrze víru oslovených tak přichází ke slovu mnohé z toho, co Ježíš zvěstoval a dosvědčoval. Jeho příběh přestává být příběhem pouhého učitele (Mistra). Stává se příběhem Pána, tedy příběhem rozhodujícím v nejhlubším, posledním, definitivním slova smyslu.

Janovo vyprávění o události velikonočního jitra má svoje specifické rysy. Jan starší podání (ženy u hrobu) přepracovává tak, aby vyniklo, čím nás událost velikonočního jitra oslovuje a čím ne, a především, v jaké poloze k ní nalézáme přístup – v poloze otevřenosti a sebevydanosti. Proto jsou události vzkříšení osloveni milovaný učedník a plačící Marie, zatímco Petr(u) Jana představitel instituční církve a autoritářského rozhodování (o pravdě) odchází, aniž mu co došlo.

- **když ještě byla tma** (J 20,1) – příběh se odehrává v šeru, kdy ještě není nic jasné. Ještě panuje nejistota a strach. Neví se, že se stalo něco, co zásadním způsobem mění celou velkopáteční situaci. Přesto jakési „obtisky události vzkříšení“ uvádějí Ježíšovy blízké do pohybu. Zatím, bez „světla“ zvěsti, je to ovšem jen chaotické pobíhání „potmě“.

- **vidění** (viz v.1.5.6.8.12.14.18) – zmínky o „optickém“ kontaktu s událostí velikonočního jitra dávají dynamiku celé 20. kapitole. Samotný pohled na „stopy události vzkříšení“ – odvalený kámen, prázdná a ukližená hrobka – ještě nevyvolá víru, daleko spíše umocní velkopáteční bezradnost, zmatek a smutek Ježíšových učedníků a přátel (Petrovi nic nedojde, Marie propadne panice a nakonec pláče). Jedině „milovaný učeník“ – tedy jakýsi „prototyp“ víry bezpředsudečně, ba důvěrně spřízněné s polohou a cílem Ježíšova poslání – vyvodí z Mariiny zmatené zprávy a následného pohledu na ukliženou hrobku přiměřený závěr (v.8). Ostatní potřebují **uslyšet** velikonoční **oslovení** (v.16-17). To se také má stát postačující formou k předávání události velikonočního jitra“ celý příběh postupně směřuje k tomu, že Vzkříšeného je potřeba zvěstovat a ne prohlížet. Vyprávění už tedy předjímá závěrečné velikonoční blahoslavenství (20,29).

- **Mariina zpráva učedníkům** (v.2) je jakýmsi evangeliem naruby (ukradli nám Pána). Ježíšovo tělo je pryč – to znamená další starost na obzoru. Druhá zpráva učedníkům (v.18) – dosvědčuje, že Ježíš byl vzkříšen. Marie zvěstuje příběh, nikoliv poučku (v. 18 naznačuje, že vyprávěla svými slovy příběh, který evangelista zpracoval ve v. 11-17). Zvěstuje učení, Petrovi a dalším. Jan tak připomíná, že svědectví o vzkříšení není ohraničeno a zajištěno jen institucí apoštolů.

- „Marie!“ (v.16) – zvěst o vzkříšení není osobní definice, náboženská či dogmatická poučka. Je to slovo, které zasahuje bytostně, osobně, a tak

člověku (i společenství víry J 20,19) otevírá možnost účasti na příběhu spásy. U zrodu víry stojí oslovení, nikoli vidění. Víra vyvolaná tímto pastýřským oslovením (sr. J 10,3.27) pak iniciativně předává velikonoční zvěst (v.18).

- **nedotýkej se mne** (v.17) – Vzkříšený „není k máni“ ani našim smyslům ani našim citům ani našemu náboženskému rozpoložení. Nelze se s ním setkat „fyzicky“, tak jako s pozemským Ježíšem. Nejde se ho dotknout, nelze ho nezávazně vnímat, nelze ho „nafilmovat“ a předvádět – lze v něj pouze věřit. Patří k Otci – a my „jen“ můžeme zaslechnout (a uposlechnout) jeho pozvání k víře.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- nesnažte se příběh fundamentalisticky zařadit do časových proluk, které jakoby zbývají ve vyprávěních předchozích tří evangelistů (např., že se to stalo poté, co šly ženy k hrobu a pod.). Starší děti, které znají markovskou verzi příběhu (Mk 16,1-8) můžete nechat porovnat příběhy a hledat rozdíly i spojitosti. Na rozdílech můžete dětem názorně vysvětlit, že evangelium není strohý popis, ale kázání, které zvěst o Ježíši „poponášá“ z minulosti do současnosti: Jan káže na „synoptický text“ (synoptikové jsou Marek, Matouš a Lukáš).

- děti jsou zvyklé orientovat se na tom, co vidí (zvl. v televizi). to, co lze spatřit, jako by už samo sebou neslo záruku pravdivosti, věrohodnosti. Je proto třeba výslovně upozornit či způsobem vyprávění odlišit, že velikonoční víra roste z oslovení. Už rozdílná reakce Marie Magdaleny, Petra a milovaného učedníka na prázdný hrob napovídá, že s diváckým přístupem tady nepočítáme.

- nezamlcujte, že s Petrem prázdný hrob ani nehnul. Je potřeba ovšem dodat, že Petr je u Jana – zvl. v 20. a 21. kap. jakýmsi prototypem víry, institucioně a autoritářsky založené. Tenhle přístup se ovšem, podle Janova mínění, se skutečnou vírou míjí.

– napětí mezi „viděním“ a „slyšením“ události vzkříšení dostává v současné době úplně jiné dimenze, než v jakých uvažuje Jan. Evangelista staví hráze touze po zázraku, který přesvědčí, aniž by člověk učinil riskantní krok víry. Dnes jsme svědky toho, že se totálně proměnil způsob předávání informací: zatímco pro starověk a středověk bylo v určitých kulturách a společenstvích typické slyšení a naslouchání, pro novověk zapsání a přečtení (viz knižtisk), pro moderní dobu nafilmování a promítání (dokumentaristika, zpravodajství, film). Je proto potřeba děti (zvl. starší – viz motivace) upozornit, že evangelijní vyprávění nechce sloužit naší bujně představitosti, ani jako filmový scénář, ale chce především oslovit.

3. METODICKÉ POKYNY:

Úkoly na levé straně pracovního listu (3 obrázky) využijte jako úvod. Na nich můžete dětem ukázat, jak to, co vidíme, záleží na tom, co čekáme a co máme v sobě (1/ Někdo uvidí kalich, protože jsme v kostele a jsou velikonoce a ony to mohou být profily těch, kdo spolu mluví. 2/ Někdo uvidí kříž, ale lze vidět třeba i okno s výhledem ven. 3/ Pro někoho je to hvězda, pro jiného rozbité zrcadlo. Atd.)

Po vyprávění, ve kterém mají Ježíšovi blízcí před očima naději, ale vidí jen zlodějnu a beznaděj, popřípadě záhadu, mohou děti vymýšlet svůj obrazek. Zeptejte se jich, proč je právě v balvanu od hrobu.

4. POMŮCKY:

Obrázek křesťanského a židovského hřbitova; obraz s tematikou Noli me tangere (=nedotykej se mne), např. od Fra Angelica (J.Pijoan, Dějiny umění, 5.díl s.194). Můžete ukázat, že malířovi nešlo o vnější efektnost. Obraz je na první pohled „klidný“ až „šedivý“ a přece z něj lze vyčíst, o jak napínavou událost jde.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Chodíte na hřbitov? S kým? Vzpomínáte přítom na někoho? Co se všechno na hřbitově dělá? Máte u vás hezky upravený hřbitov? (u některých vesnic-kých sborů, ale i městských sousedí hřbitov hned s kostelem)

Otázka pro starší školní věk:

Kdybyste si nějaký biblický příběh mohli pustit v televizi nebo poslouchat v rádiu, čemu byste dali přednost? Proč? V čem je přednost a v čem úskali toho kterého způsobu předávání?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– u mladších se můžete zastavit u apoštola Petra a trochu ho zvýraznit. *Upozorněte, že téměř všichni učenci respektovali Petra jako vůdce a autoritu, proto mu druhý učedník dal u hrobu přednost, a přece nic nepochopil a musel čekat dál – kdežto milovaný učedník představuje živou věru, která bere vážně Krista.*

- I. Motivace – Maří Magdaléna zabloudí k hrobu a vyděsí se
- II. Běží za učedníky a vypráví, co zjistila
- III. Dva učedníci běží k hrobu
- IV. Rozdílná reakce Petra a milovaného učedníka
- V. Marie Magdalena pláče před hrobem, andělská otázka
- VI. Ježíšovo oslovení
- VII. Marie poznává Mistra
- VIII. Ježíšův zákaz dotyku a pobídka ke zvěstování
- IX. Magdaléna vypráví příběh – zvěstuje

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

– rozdílné mezi nasloucháním a viděním můžete strašim naznačit pomocí prokreslení motivu o Marii Magdaléně, která nejprve Ježíše nepoznává, a teprve po oslovení ho rozpoznává – o nefotografovatelnosti situace, o úloze výtvarného zpracování výtvarníkem, který

využívá výtvarné řeči a jen naznačuje své chápání příběhu – filmové zpracování má nevýhodu, že děti ho berou jako dokument

- I. Motivace – Maří Magdaléna vypráví příběh o tom, jak zabloudila ke hrobu a vyděsila se
- II. Běžela za učedníky a vyprávěla, co zjistila
- III. Dva učedníci byli zprávou překvapeni a rozběhli se ke hrobu, předhánějí se
- IV. Rozdílná reakce Petra a milovaného učedníka, Petr nic nechápe, milovaný učedník uvěřil

- V. Marie Magdalena znovu přišla ke hrobu a pláče před hrobem
- VI. Andělská otázka – a Magdalénina nevěřící odpověď
- VII. Překvapivé setkání s neznámým, v němž Marie Magdalena nepoznává Ježíše
- VIII. Ježíš se ptá proč pláče, a ona ho považuje stále za neznámou osobu
- IX. Ježíš plačící ženu oslovuje jejím jménem a Marie Magdalena ho poznává
- X. Ježíšův zákaz dotyku a pobídka ke zvěstování
- XI. Magdalena vypráví příběh – zvěstuje

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Představte si nějakou knížku, kterou máte rádi. Budete mít možnost číst knížku nebo vidět film – tentýž příběh. Co si vyberete?

Víte, jaký je rozdíl mezi knížkou a videem? Film: to je videokazeta, v ní magnetický pásek s všelijakými elektromagnetickými signály. Zastrčíte kazetu do přístroje a ten vám magnetický kód „přeloží“ do přesného obrazu i zvuku. Tím přístrojem je videopřehrávač.

Knížka: to jsou stránky papíru s všelijakými písmenky. Knížku taky zastrčíte do přístroje a ten vám písmenkový kód „přeloží“ do obrazu i zvuku. Tím „přístrojem“ je vaše hlava. Zatímco obraz na videu je přesný, pro všechny stejný, protože k vám přichází zvnějšku, z monitoru, obraz z knížky má každý trochu jiný. Takový obraz ale je přesvědčivější, protože k vám přichází prostřednictvím vaší hlavy. Čteme-li knížku, jsme víc „uvnitř“ příběhu, příběh se nás víc týká, jako čtenáři do něho nějak patříme.

Co je lepší? Číst knížku nebo vidět film? Film je přesnější, knížka zas přesvědčivější – pro toho, kdo umí číst. Když se lidé víc dívají na video nebo DVD a málo čtou, je to škoda, protože „přístroj“, který máme od narození a nemusíme jej kupovat (naše hlava), trochu rezaví. A biblický příběh – má být přesnější nebo přesvědčivější?

II. CO UVIDĚLA MARIE MAGDALÉNA POPRVÉ A K ČEMU JÍ TO BYLO

Vidět a rozumět není totéž. Ne všemu, co vidíme, rozumíme; ne všechno, co nevidíme, o čem jenom slyšíme nebo čteme, je nedůvěryhodné. Podívejte se na ty tři obrázky vlevo – co je na nich?

Někdo vidí kalich, někdo mluvící hlavy, někdo kříž, jiný okno, někdo hvězdu, někdo rozbité zrcadlo. Oči jsou přesné, ale jen „vidí“, nemohou říci, že „vědí“.

Příkladem v tom je Marie Magdaléna třetí den po ukřižování Ježíše. Běží k hrobu, ještě za tmy, kdy není úplně dobře vidět. Co vidí? Kámen odvalený od hrobu. Hrob, to byla malá jeskyně, vyhloubená ve skále, zakrytá kamenem, který hned tak někdo nemohl sám odvalit. Kámen měl zakrývat hrob, aby nikdo nemohl dovnitř, natož ven. Když Marie Magdaléna přišla k Ježíšovu hrobu, kámen hrob neuzavíral. To Marie viděla.

Viděla, ale nerozuměla. Co vidí, Marii jen poleká. Ježíš je přece mrtvý v hrobě, hrob má být zavalený kamenem. A teď Marie vidí něco úplně jiného! Proto běží k učedníkům, ještě že je měla! Ještě že měla s kým se nejen rozdělit o to, co viděla, ale měla s kým se poradit, měla s kým se k hrobu vrátit – třeba pak nejen uvidí, nýbrž i porozumí! Marie běžela ke dvěma učedníkům. K Petrovi, ten byl nejstarší, vždycky platil tak trochu za představitele a mluvčího učedníků, a ještě k jednomu. O něm Janovo evangelium mluví několikrát jako o tom, „kterého Ježíš miloval“. Víme, že Ježíš měl rád všechny apoštoly i všechny lidi. Ale tenhle učedník měl k Ježíšovi zvlášť láskyplný vztah, bezmeznou důvěru. Spoléhal na něho úplně a ve všem. To byla pravá kristovská láska.

III. CO UVIDĚLI PETR A MILOVANÝ UČEDNÍK A K ČEMU JIM TO BYLO

K hrobu teď běží Petr a ten druhý učedník. A teď vám budu číst doslova biblický text, poslouchejte, co tam o tom běhu píše Janovo evangelium: „Oba dva běželi, ale ten druhý učedník předběhl Petra a byl u hrobu první. Sehnul se a viděl tam ležet lněná plátna, ale dovnitř nevešel. Po něm přišel Šimon Petr a vešel do hrobu. Uviděl tam ležet lněná plátna, ale šátek, jímž ovázali Ježíšovu hlavu, neležel mezi plátny, nýbrž byl svinut na jiném místě. Potom vešel dovnitř i ten druhý učedník, který přišel k hrobu dřív; spatřil vše a uvěřil.“ (J 20,4-8)

Všiml jste si toho „závodění“? Když se běžíme podívat na něco neuvěřitelného, vždycky je to trochu závod, kdo to uvidí. U hrobu je první ten milovaný učedník. Ne že by měl rychlejší nohy, Janovo evangelium chce spíš ukázat, že dřív porozumí ten, kdo má k Ježíšovi onu bezmeznou důvěru. Ale milovaný učedník se před hrobem zastaví a dá přednost Petrovi. Petrovi řekl kdysi Ježíš: „Ty jsi Petr, to znamená skála, a právě na víře pevně jako skála bude stát církev.“ Druhý učedník v Petrovi ctí představitele a mluvčího

učedníků. Do hrobu tedy vchází první Petr a vidí – že nic nevidí. Prázdný hrob, tělo pryč, zůstala jen plátna, do nichž bylo tělo zavínuto. Petr to vidí – a nic. Pak vešel i druhý učedník. Uviděl totéž co Petr, nic víc, tedy nic moc. Ale ten druhý, milovaný a milující učedník – uvěřil.

Když dva vidí totéž, není to totéž. Jak to, že Petr nerozuměl, co se stalo, a druhý učedník ano? Jaký byl mezi nimi rozdíl?

Pak se oba učedníci vrátili domů.

IV. CO UVIDĚLA A USLYŠELA MARIE MAGDALÉNA PODRUHÉ A K ČEMU JÍ TO BYLO

Marie stála před hrobem a plakala. Když se znovu podívala dovnitř, uviděla dvě postavy, celé v bílém. Postavy najednou promluvily: „Proč pláčeš?“ Marie jim rychle vypověděla celý smutek. Nejenže Ježíš je mrtev, že byl nespravedlivě popraven, vlastně zavražděn; ještě ani po smrti nemá klid. Někdo ukradl jeho tělo, Marie neví kam. Postavy neodpověděly. Ale za chvíli uvidíme, že přece jen byly posli dobrých zpráv. Mimochodem, víte, jak se řekne řecky „posel“? „Angelos“, od toho je české „anděl“. I když vůbec nevíme, kdo to byl, byli to poslové, andělé. Marie je viděla, a vidět neznamená vždycky rozumět. Ale Marie je také slyšela a otázka andělů znamená hluboký předěl v příběhu: „Proč pláčeš, Marie, je důvod k pláči?“

Pak se Marie obrátila a uviděla další postavu. To je zahradník, usoudila, kdo jiný by mohl být v tuto dobu na tomto místě? Najednou Marie slyšela, že zahradník na ni promluvil. Zeptal se jí úplně stejně, jako před chvílí andělé: „Proč pláčeš?“ A přidává: „Koho hledáš?“ Marie vysloví své přání najít tělo Ježíšovo. Víc si přát nemůže, to je to jediné, co po Ježíšovi zbylo.

Na tuhle prosbu zahradník neodpoví – jako ti andělé. Místo toho uslyší Marie z jeho úst – své vlastní jméno. „Marie!“ Obrat v příběhu, který začaly postavy v bílém, se dovršuje, Marie začíná rozumět. To je Pán! Ten zahradník není zahradník, to je sám Ukřižovaný! To znamená, že není mrtvý, když mluví, je vzkříšen!

Marie viděla prázdný hrob – a nic, podobně jako Petr. Viděla svinutá plátna, původně určena k zabalení těla, tělo nikde – a nic. Viděla bílé postavy, anděly – a nic. Až když postavy Marii oslovily, začala rozumět. Pak viděla zahradníka – a nic. Až když nejen viděla, nýbrž slyšela, jak promluvil, porozuměla, že mluví vzkříšený Pán. Přímo k ní, na ni mluví!

Tak se zjevuje Vzkříšený. Co vidíme, není vždy průkazné a jednoznačné. Když se zjevuje Vzkříšený, je potřeba slyšet vlastní oslovení. „Marie!“ „Jane, Petře, Gábino, Kláro, Jírko, Lucko!“

IV. CO MARIE UVIDĚLA A USLYŠELA, CO PROŽILA, NENECHÁ SI PRO SEBE

Marie Vzkříšenému řekne jen jedno slovo. „Mistře!“ Osloví ho jako dřív. Pak už mluví jen Vzkříšený. „Nedotýkej se mne“, uslyší Marie, jako by Vzkříšený říkal ´nemůžeš mě osahat, měřit, vážit ani fotografovat, můžeš mě pouze naslouchat´.

Pro Marii celé toto setkání znamenalo obrovskou změnu. Ten, který byl mrtev, není mrtev. Žije. Ten, který už byl jen minulost a vzpomínka, je přítomnost a dokonce budoucnost! Vždyť sám říká Marii „vystupuji k Bohu, Otci svému i vašemu“. Ještě za tmy byla Marie plná smutku, beznaděje, bolesti. Teď je všechno jinak. Už má zase pro co žít, už zase ví, že to, co učil Ježíš, je pravda, už zase ví, že jeho slovo je na věky (1Pt 1,25), že Ježíš Kristus je cesta i pravda i život sám. (J 14,6).

Až bude mít Marie příště pocit, že život za nic nestojí, že nic nemá cenu, že všechno stejně skončí špatně, vzpomene si na tu chvíli před tím, než promluvili ti andělé v bílém. Na tu chvíli ve tmě, kdy pro slzy neviděla, i když koukala. A pak si připomene ten obrovský přelom, tu změnu, která nemá obdoby – z beznaděje naděje, ze smutku radost, z nesmyslu smysl. A bude vědět, že Pán byl vzkříšen a nic to nezmění.

MODLITBA

Pane náš, máme velkou radost, že ty, který jsi prožil všechnu bolest, kterou známe i my, jsi vstal z mrtvých. Že ty, který jsi prožil i umírání a smrt, jsi tak ukázal sílu i slabost smrti. Že ty, kterému žádná z našich starostí není cizí, jsi v nich s námi. Máme velkou radost z dnešního poselství. Prosíme, ať si na ně vzpomeneme, až nám bude špatně nebo ještě hůř. A prosíme, ať se o to dnešní poselství umíme rozdělit s druhými. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Kam chodí u vás v obci víc lidí v neděli – do kostela, nebo na procházky na hřbitov?
- Myslíte, že by setkání Ježíše a Marie Magdaleny šlo natočit na video a použít v televizi jako reportáž?
- Slyšeli jste, že český biblista J.B.Souček říkával, že vzkříšení je „nefotografovatelná událost“? Co myslíte, že to znamená? (že je to jako s odvrácenou stranou Měsíce, která je ze Země také nefotografovatelná, takže když zhotovíme správné přístroje – raketu, speciální přístroje a speciální fotoaparáty – tak nakonec vytvoříme fotku odvrácené strany Měsíce a také Vzkříšeného?) – o některých záležitostech lze jen vyprávět a vyprávěním naznačit, o co vlastně jde. (V jakých oborech lidské činnosti lze toto rozpoznání metodologicky využít?)

- Zkuste charakterizovat jednotlivé postavy: jaké asi měly postavení v církvi? (presbyter, kurátor, nefunkcionář, senior...)
- Přečtěte si texty dvou velikonočních písní: Stál jsem v tu dobu (NP 90; S 309) a Buď tobě sláva (EZ 346, NP 1). Kterou z nich by si spíše mohly zazpívat postavy z dnešního příběhu?
- Kde se setkáváme také ze zákazem „nedotýkat se!“? Jaký je důvod tohoto zákazu na těchto místech, jaký v evangelistově vyprávění?

21. Mojžíš a Áron jednají... (Lenka Freitingerová)	3
22. Hod beránka a vyvedení... (L. Freitingerová)	11
23. Přejít Rudého moře (Jiří Gruber)	18
24. Na cestě pouští (Jiří Gruber)	27
25. Smlouva na Sínaji (Anna Lavická)	36
26. Modlářství lidu (Anna Lavická)	45
27. Vyslání a návrat zvědě (Ondřej Macek)	52
28. Bronzový had na poušti (Jan Trusina)	58
29. Balám a Balák (Štěpán Janča)	65
V III. Ježíšův zápas v Getsemane (P. Klinecký)	72
V IV. Vzkříšení Páně (Pavel Klinecký)	79

POZVÁNÍ NA CESTU

2003-2005

3. díl ze 4 dílů 1. ročníku dvouletého cyklu

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

Vydává poradní odbor pro práci s dětmi
při Synodní radě Českobratrské církve evangelické

Autor obálky Zdeněk Šorm, grafická úprava Marie Stolařová
Tiskne Sprint servis Praha